

НЕ МОЖУ МОВЧАТИ!

Коли могутній у минулому нбрід потрапляє в неволю, а тоді звільняється з колоніяльних пут і здобуває незалежність, то виникає питання: “Незалежність? Нащо вона?” На це питання може бути лише одна об’єктивна відповідь, яка впливає з історичного досвіду цілого світу. Саме таку об’єктивну істину і треба сьогодні донести до кожного громадянина, почавши від школярів та студентів і кінчивши елітою держави, до якої належать і кадри освітян. На сьогодні працівники освіти, почавши від міністрів, відповідають на згадане питання кожен по-своєму. І так буде доти, доки у нас на державному рівні не буде ухвалено “Закону про Незалежність”. Конституція — це правова частина Закону про незалежність. Закон же про незалежність має дати відповідь, чого ми чекаємо від незалежності.

Основні положення цього закону:

1. Український нбрід продовж століть перебував у стані фізично та духовно винищеної нації.

2. Здобувши незалежність, український нбрід має передусім відродитись національно.

3. Освіта в Україні здійснюється багатьма мовами, але українській освіті належить пріоритет.

Ці засадничі постулати треба довести передусім до свідомості керівників навчальних закладів. Навчальні заклади України мають виховувати майбутню еліту України, а не якоїсь міфічної держави. Тому в українських вищих школах має бути створено клімат успішного сприяння викладанню українською мовою. Українські вищі мають готувати кадри для України, а не для країн Азії, Америки, Африки та Європи.

Саме цього, очевидно, не розуміють керівники Луганських вищих шкіл, які на вимогу студентів навчають їх державною мовою відповідно до стилі царського міністра освіти Валуєва, пристосованому до ХХІ віку. (Дивись додаток “Валуєвські відписки”). Вони пишуть: “Якщо буде необхідність (!), то ми можемо

ВАЛУЄВСЬКІ ВІДПИСКИ

Східноукраїнський національний університет хоче створити паралельні групи для навчання різними мовами

“Якщо буде необхідність, то ми можемо створити паралельні групи, у яких бажаючи будуть навчатися українською або російською мовами, — заявив на брифінгу перший проректор Східноукраїнського національного університету імені В. Даля (СНУ) Михайло Смирний.

У відомого правозахисника і українського філолога Св. Караванського інший погляд. Він написав звернення до всіх, хто зве себе українцем.

ДУХОВНОМУ ГОЛОДОМОРУ — ВІДСІЧ!

(!) навчати студентів українською мовою. То ви, панове “освітняни”, не бачите такої необхідності? Така необхідність постала у серпні 1991 року. Вам не до шмиги такий пуворіт історії? То подайте заяву про відставку.

Проректор Луганського університету М. Смирний каже, якщо охочих вчитися державною мовою набереться достатня кількість, то, можливо(!), створяться українські групи. Якщо набереться? А Ви там нащо, пане Смирний? Ви громадянин України чи сторонній спостерігач? Ви не зацікавлені у відродженні України? Чому не зберете студентів і не поясните їм потребу України в українських кадрах? Ви маєте подбати, щоб такі групи набралися. Історія знає, як керівники докладали зусиль для досягнення своїх цілей. Згадайте, як Петро І домігся, щоб бояри стригли бороди. Він не робив анкетування і не чекав, поки набереться “достатня кількість”. Він діяв. П’ята колона на сході України створила антиукраїнський мікроклімат, де різними шляхами, включно з погрозами, відлякують населення від української освіти, то Ваш обов’язок знівелювати цей тиск і ліквідувати духовний терор серед молоді.

Ви як керівник державного закладу мусите дати бій п’ятій колоні. П’ята колона знає, що без української освіти Україна не від-

родиться. І вороги України всіма силами перешкоджають українській освіті. Не боротися з цим — значить потурати ворожим проявам.

Ще один “освітнянин” — ректор Луганського аграрного інституту заявляє, що іноземні студенти ставлять викладання російською як одну з перших умов навчання, і він іде їм назустріч. А може, іноземні студенти зажадують, щоб президентом України став Саддам Гуссейн? Виходить, що іноземні студенти мають в Україні більше прав, ніж громадяни України? Отак спадкоємці міністра Валуєва перекреслюють українську незалежність. Для ректора бажання іноземців важать більше, ніж вимоги своїх громадян. Чи ж можна такого “ректора” терпіти в незалежній державі?

З канцелярських відписок обох ректорів видно, що вони самі не хочуть дати українцям української освіти, мовляв, українська освіта вимагатиме додаткових витрат. Ці відписки свідчать, що в незалежній Україні освіту громадян віддано на відкуп не патріотам України, а вихованим окупантом колоніяльним асиміляторським кадрам.

Питання стоїть так, що пролізі в освітнянські крисла псевдокадри перекреслюють своїми діями прагнення українського народу до відродження, висловлене після 1991 року ще раз у 2004

році на Майдані. Псевдоосвітняни не виходили на Майдан. І в глибині душі вони глузують із героїв Майдану. Виходьте на майдани, грайтеся в незалежність, співайте “Ще не вмерла...”, а ми підготуємо вам російськомовних іноземців, які, вивчившись, пойдуть до своїх країн, потоптавши права корінного населення України, а ще підготуємо вам адептів п’ятої колонії, які упослідять вашу “затрушену” Незалежність.

Панове українці! П’ята колона знахабніла до крайніх меж!

Я звертаюсь до Президента України, який є гарантом людських і громадянських прав! Я звертаюсь до свідомого українства, до депутатів усіх рівнів, до письменників, до діячів культури, до працівників освіти, я звертаюсь до української молоді!

Українську незалежність хочуть потопити в єзуїтському анкетуванні та опитуванні студентів, якою їм мовою вчитися в Українській державі, де, мовляв, російська освіта дешевша ніж українська.

Настав час діяти.

Керівники опозиції! Борці за українську незалежність!

Працівники українських засобів інформації!

Хто ще не відчувився тримати в руці пера! Звертайтеся до Президента, до міністра освіти, до міжнародних організацій! Бийте на сполох! Українська нація в небезпеці!

Виходьте на майдани і площі! Пікетуйте Міністерство освіти!

Вимагайте відставки ректора Луганського аграрного інституту!

Вимагайте відставки всіх високих посадовців — архітекторів духовного голодомору в Україні!

Вимагайте від депутатів Верховної Ради, від Президента ухвалення “Закону про Незалежність”, де буде закріплено основні права української національної меншини в Українській державі!

Вимагайте створення груп з українською мовою навчання в Луганських вищих школах!

Або ми виберемо Україну сьогодні, або будемо рабами завтра!

● Святослав КАРАВАНСЬКИЙ

хоч іноді вмитися й очистити зуби. Але він існує, наш мінімум: 492 гривні — встановлені бюджетом на перші місяці 2007 року. І ось Президент і мільйони простих громадян запитують: а чому ж це мінімальна зарплата встановлюється набагато меншою цього мінімуму — 400 гривень? Подібне і з мінімальною пенсією. Справа не в цифрах, а у принципі, врешті, у філософії суспільства. Якщо це суспільство гуманності, то держава має забезпечити проживання насамперед найзнедоленіших.

Припускаю резонне запитання: “відірвати” 5 мільярдів від уже розподілених 162-х значить скоротити ще на 2—3 % фінансування тих же шкіл, лікарень? Але якщо ми бідні, то що — треба нищити найслабших?

А хіба не можна й оті кілька десятків гривень на мінімальну зарплату і пенсію знайти, і не відірвати від школи й лікарні? Можна, і всі це знають. Як і те, куди і як саме ділитися і розкрадається бюджет. Але то окрема тема.

Ми й далі будемо в злиднях, коли найбільшим дефіцитом буде не бюджетний, а дефіцит слова правди на телеекрані, у радіоефірі й на газетній сторінці.

● Петро АНТОНЕНКО

ДО РЕЧІ...

ЕТНІЧНИЙ УКРАЇНЕЦЬ ЕДВАРД СТЕЛЬМАХ — НОВИЙ ПРЕМ’ЄР-МІНІСТР ПРОВІНЦІЇ КАНАДИ АЛЬБЕРТА

15 грудня приступив до виконання обов’язків прем’єр-міністра західної провінції Канади Альберта Едвард Стельмах, представник прогресивних консерваторів, виходець із канадських українців. Склавши присягу, він став 13-м прем’єром Альберти, повідомляє Укрінформ із посиланням на Міжнародне Канадське Радіо. Як відомо, у політичному житті Канади відбулися важливі зміни на федеральному і провінційному рівнях. Новим лідером Ліберальної партії, офіційної опозиційної партії у канадському парламенті став Стефан Дюн. Він замінив на цьому посту Пола Мартіна, экс-прем’єр-міністра Канади, який пішов у відставку на початку року, коли ліберали програли федеральні вибори Консервативній партії. А в провінції Альберта на початку грудня з перевагою майже 20 тисяч голосів замість Ральфа Клейна обрано лідером прогресивних консерваторів Едварда Стельмаха. Отже, із 15 грудня поточного року він голова уряду і прем’єр-міністр провінції.

55-річний Е. Стельмах пообіцяв укріпити позиції партії прогресивних консерваторів, яка вже 35 років управляє провінцією. Більшість виборців називає його “Чесним Едом” або “Стабільним Едді”. На нинішніх виборах найбільше виявилася його схильність до компромісів. Переко-наний федераліст, консерватор у фінансових питаннях, новий прем’єр має намір насамперед попрацювати над пенсійною реформою, зробивши свій внесок у федеральну пенсійну систему. “Ми маємо засоби, щоб вибудувати потужну провінцію і перспективне її майбутнє”, — заявив новообраний прем’єр. Едвард Стельмах у розмові з журналістами зазначив, що виступає за укладення з федеральним урядом угоди, аби Альберта мала право на відбір іммігрантів за власною програмою, як це робиться, наприклад, у Квебеку. На запитання, як це може торкнутися еміграції з України, пан Стельмах відповів, що “це буде мати дуже позитивний ефект, оскільки ми знаємо про високий фаховий рівень і рівень освіти в Україні, і ми критично потребуємо людей в усіх галузях”. У 1993-му Едвард Стельмах уперше виставив свою кандидатуру і переміг на виборах до Законодавчих зборів провінції Альберта від Прогресивно-Консервативної партії. Відтоді, працюючи в парламенті провінції, пан Стельмах був головою Інституту досліджень сільського господарства. Невдовзі, завдяки наполегливій праці, його призначили заступником, а 1995 року — секретарем партії в парламенті провінції. Е. Стельмах був міністром провінційного уряду чотири терміни, очолював міністерства сільського господарства, інфраструктури, транспорту, міжнародних та міжурядових справ. Також брав активну участь у програми канадсько-українського обміну, яку спонсорує Канадське Міжнародне Агентство Розвитку. Ця програма передбачає візити українських політиків для вивчення досвіду парламентської діяльності.

Родина Стельмахів мешкає в Альберті з 1898 року, саме тоді прапрадід Едварда Микола Стельмах із дружиною Теодорою Кучер емігрував до Канади з теперішнього Радехівського району Львівщини. Едвард, молодший із п’яти дітей, виріс на родинній фермі поблизу міста Вегревіль в Альберті. Навчався в Альбертському університеті, потім працював у торгівлі, а згодом повернувся на родинну ферму. Едвард Стельмах із дружиною Марією мають уже дорослих дітей: трьох синів і доньку. Старший син Лесь — фінансовий аналітик у м. Калгарі, Террі працює в Едмонтоні, Натан — інженер у Едмонтоні, найменша дочка Лінетт закінчує Альбертський університет. Пан Стельмах із сім’єю живуть у родинній фермерській садибі поблизу столиці провінції. Крім англійської, “Чесний Ед” володіє й українською мовою.

● Петро КУЛІНЕЦЬ

ЩОДЕННИК

Коли Президент Ющенко наклав вето на бюджет, вимагаючи від парламенту й уряду виконання мінімальних соціальних зобов’язань (і передвиборних обіцянок, між іншим), який гвалт зчинився того ж вечора на всіх телеканалах. Заява уряду, пряма мова прем’єра й інших урядовців, запопадливі коментарі “політологів” (чи політкілерів). Смісл один: Президент, популізму ради, вимагає в бюджеті додаткових грошей на вищі мінімальні зарплати й пенсії. Миттю було “видано” й цифру: “Президент вимагає знайти нам на папері 10 мільярдів гривень”. Правда, вже через день ця цифра хутко впала вдвічі, — до 5-ти мільярдів. Але все одно гроші треба заробити, а потім тратити, — торочили представники уряду й кризової коаліції.

Як хитро можна все поставити з ніг на голову. І як важко було простій людині, виборцю, відкопати в товщі телебренхі одне-єдине слово правди. А правда була проста, як Божий день. Президент вимагав виділення не ДОДАТКОВИХ 10-ти чи 5-ти мільярдів бюджетних витрат, а виділити кошти у затвердженій, НАЯВНІЙ сумі витрат бюджету. Ці видатки річного бюджету, як відомо, запро-

ДЕФІЦИТ БЮДЖЕТУ ЧИ ДЕФІЦИТ ПРАВДИ?

поновані в сумі 162 мільярдів гривень. Ось із цих 162-х мільярдів Президент і пропонував “викроїти” кілька мільярдів, навіть зекономивши на інших видатках. Чому така вимога до розписаного, розподіленого до копійок бюджету? Бо вдумаймося, про що мова: про збільшення двох цифр. Яких? ПЕРШОЧЕРГОВИХ для цивілізованої держави. Це мінімаль-

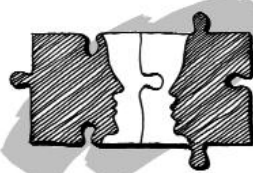
на зарплата і мінімальна пенсія. Чому їх треба було збільшити? Бо існує й третя, ключова для держави цифра: прожитковий мінімум. Можна, звичайно, іронічно називати його мінімумом ВИЖИВАННЯ. Подивуймося ще раз: українець у ХХІ столітті в центрі Європи умудряється на цей мінімум їсти, вдягатися, не ходити босим, а ще ж треба, кажуть,

АКТУАЛЬНО

ОЧЕВИДЕЦЬ

ЗВЕРНЕННЯ

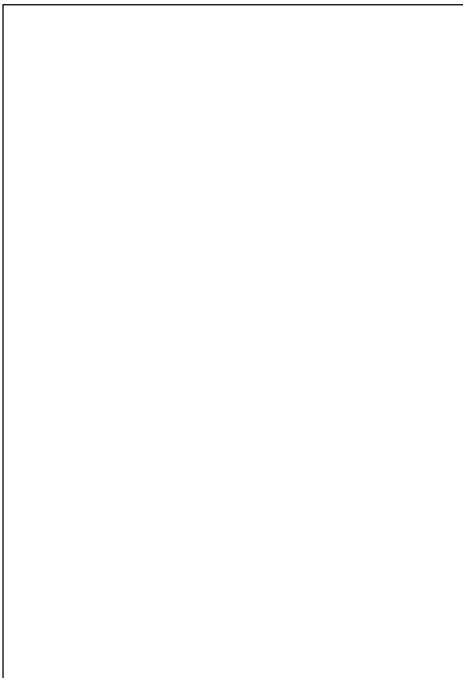

СКАЗАТИ ПРАВДУ...

ПОЛЕМІЧНІ НОТАТКИ

•

ЧЕТВЕРТА ХВИЛЯ

•

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження.
Поч. у 2003–2005 рр.,
ч. 8, 10, 14, 19, 22, 27,
35, 45 за 2006 р.

Дудкевич Марія, м. Київ	20,00
СШ с. Ралівка Самбірського р-ну, Львівської обл.	
(ч/з Кордіяка Н. В.)	100,00
ТЗО "Ліол", м. Львів	50,00
Колектив Хотинської ЦВС	1665,00
Сива Ольга, м. Цумань Волинської обл.	100,00
Яненко М. І., м. Київ	1050,00
Сургутське культурно- просвітницьке товариство "Українська родина"	
(ч/з Клименка П. М.)	1900,00

Сургутське культурно- просвітницьке товариство "Українська родина", Російська Федерація (ч/з Клименка П. М.)

Аббасов Аміл Осман-огли	1000
Іваскова Л. Ю.	1000
Литвин А. І.	1000
Черняк Я. С.	1000
Соломошук Д. М.	1000
Муха А. П.	2000
Павлович А. А.	200
Хоменко Н. М.	200
Бурка В. Г.	100
Солопенко О. Г.	100
Ганущак М. В.	300
Фішук Л. Б.	300
Фішук О. М.	300
Яремчук С. П.	100
Яремчук П. П.	500
Довган О. М.	900
Усього:	1900

Т. Г. ШЕВЧЕНКО В МОЄМУ ЖИТТІ

Книжка "Т. Г. Шевченко в моєму житті" присвячується 160-річчю Шевченкового "Заповіту". До неї увійшли спогади і листи запоріжців-слухачів авторської програми відомого українського письменника, почесного доктора Запорізького національного університету Петра Ребра "Тарас Шевченко і Запоріжжя". Ця програма звучить на Запорізькому обласному радіо кілька років, набула широкого розголосу, відзначена премією обласної державної адміністрації.

Ведучою радіопрограми "Тарас Шевченко і Запоріжжя" сповідалися у своїх почуттях до Кобзаря. Микола Антошак — учень 8 класу Бердянської загальноосвітньої школи № 16, намагався висловитись у малюнку й вірші "Крізь віки":

*Ти геній наш, сонячні крила,
Словами твоїми живемо.
Любов в твоїм серці горіла
До рідної мови до щемо.*

А колишній танкіст Григорій Лукич Бойко зізнається: "Шановний Петре Павловичу!

Мені вже 87 років, а я й досі пам'ятаю цей чудовий твір... Кілька днів тому, після вашої передачі, я знову взяв до рук "Кобзаря". Прочитав вірш "За байраком байрак" і задумався: який же це гетьман "запродав" "у ярмо християн", ще й козаків "послав поганяти"? Про якого гетьмана йдеться в цьому вірші? Може, ви знаєте, то розкажете мені й усім радіослухачам?

Кілька слів про себе. Я інвалід другої групи, колишній танкіст. Прожив нелегке життя, але Тарас Григорович Шевченко завжди був для мене взірцем. У нього я вчився любити Вітчизну, шанувати рідну землю, служити рідному народові. І часто думав: яке щастя, що Україна має Шевченка!"

Валентина Іванівна Іваненко з с. Мала Білозірка розповіла, як її батька врятував Шевченко. Батько, йдучи на фронт, узяв із собою "Кобзаря". Служив розвідником, нагороджений багатьма орденами й медалями. І ось одного разу, під час

Наш читач Олександр Шепнівський, захоплюючись мистецтвом фотографії, вирішив створив каталог українських пам'ятників Т. Г. Шевченку. Звичайно ж, одному йому це не під силу. Але цілком надається для колективної справи. До-

рогі читачі "Слова Просвіти"! Давайте разом проведемо фоторейд і обговоримо важливу тему: "Якість і стан українських пам'ятників Кобзареві". Надсилайте фотографії і свої роздуми на адресу редакції.

Пам'ятник Т. Г. Шевченку в с. Теслув Рівненської обл.

Пам'ятник Т. Г. Шевченку в с. Підлужжя Рівненської обл.

Пам'ятник Т. Г. Шевченку в м. Фастові

ЗАПОРІЖЦІ СПОВІДАЮТЬСЯ КОБЗАРЮ

У Запоріжжі відбулося вшанування переможців конкурсу "Т. Г. Шевченко в моєму житті". Їх тепло вітали голова облтелерадіокомпанії Анатолій Ставничий, голова обласної організації Товариства "Просвіта" Тарас Шевченко, голова обласної організації Національної спілки письменників України Григорій Лютій та ін. Крім почесних грамот, учасники конкурсу отримали бібліотечні ціннісні книги, а також нове видання "Кобзаря" Т. Шевченка.

Як повідомив Петро Ребро, спогади запоріжців буде видано окремою книжкою. Надати фінансове сприяння в цьому зголосилася відома страхова компанія "Оранта-Січ" (голова правління — В. Г. Петровський).

бою, у нього влучив фашист. Але куля пробила шинелю, Шевченків "Кобзар" і зупинилася...

Після війни батько вчив мене саме на цьому фронті "Кобзарі" й казав: "Шевченко — мій спаситель!"

Свого часу мені як радіожурналісту, власкору Українського радіо довелось готувати матеріали про відкриття погруддя Т. Г. Шевченку біля третього корпусу Запорізького Національного університету.

А загалом у Запорізькій області встановлено 15 пам'ятників Кобзареві, який відвідав Запоріжжя 1843 року, а згодом написав: "На Хортиці у матері буду добре жити". За даними паспортів, на Запоріжжі понад сто моїх земляків мають прізвище Шевченко, а чимало з них — ще й звучне ім'я та по батькові — Тарас Григорович.

У моїй домівці ім'я Батька нашої нації звучить щодня та ще й не один раз. І не тільки тому, що ми всі в родині безмежно любимо Великого Кобзаря, і не тільки тому, що моє помешкання прикрашає чудовий рушник із вишитим на ньому портретом поета (робота відомої майстрині В. Харлової), а ще й тому, що назвали сина Тарасом.

Я обрав за професію журналістику, яка й подарувала мені незабутні зустрічі з видатними сучасниками — Олесем Гончаром, Борисом Олійником, Миколою Куценком. І так вийшло, що героєм нашої розмови з ними був саме Шевченко. Пригадую, як автор "Собору" — незабутній Олесь Терентійович сказав:

— Кожен народ читає Шевченка по-своєму, але кожен буває вражений його ясновидінням, кожен всмоктує душею його високий гуманізм, справжнє братолюб'є і, звичайно, жагує прагнення до волі.

Ще з молодих літ у мене, як, мабуть, і в кожного українця, було непереборне бажання побувати на

батьківщині Великого Кобзаря — на Черкащині. І ось мій однокашник Василь Капиш, сам черкашанин, запросив мене в мандрівку по шевченківських місцях. Я з радістю погодився, і ось ми з Василем і його дружиною Галиною — в місцях, "які сходили Тарас малими босими ногами". Аж дух захоплювало: Моринці, Керелівка, Канів, Корсунь-Шевченківський, де жив мій друг. А також Сміла, Жашків, Суботів, Шпола, Золотоноша, Звенигородка. А потім були Зелена Діброва, Городище, Вільшана... У селі Мліїв нам розповіли, що це їхній славетний садівник Левко Смирненко допоміг Т. Шевченкові видати "Кобзар" 1860 року.

Коли ж ми їхали "жигулями" у Тарасів Керелівці, трапилася маленька пригода, яка мені видається глибоко символічною. Попереду нас на велосипеді їхав школяр. Коли Василь хотів його обігнати, хлопчисько додав швидкості. Так ми разом і прибули в центр села. Зупинилися, розговорилися зі школярем, запитали, як його звати, і почули:

— Як звати? Тарас Шевченко. У нас тут усі хлопці — Тараси, а дівчата — Катерини й Оксани. — І з гордістю додав: — Ми тут усі — Шевченки!

...Вдома мене зустрічає доброзичливим поглядом і благословляє з рушника Великий Тарас. Як хочеться, щоб ми з вами, читачу, духовно мужніли, красивішали, багатшали і мали право, як той школярчик із Керелівки, сказати: "Ми тут усі — Шевченки!"

Григорій Мацегора — художник, заслужений діяч мистецтв України, вже вкотре запитує: "Де ж пам'ятник Великому Кобзареві у Запоріжжі?"

Мости, стадіони, фонтани... Місто "прикрашають" так званими пам'ятниками, які аж ніяк не можна назвати творами мистецтва. На все це запорізька влада знаходить нема-

лі кошти. А ось на спорудження пам'ятника Т. Г. Шевченкові коштів немає. Тому вони нав'язують ідею створення такої собі паркової фігурки, статуетки Шевченка. Тобто, стараються звести задум нанівець.

У центрі Москви, в Києві, в Харкові, в Каневі височать монументальні пам'ятники Т. Шевченкові, в яких втілено образ поета-генія, борця за волю і славу України. А в Запоріжжі дехто пропонує поставити, даруйте, ляльку, а не пам'ятник.

Це робиться свідомо, аби справу загнати в кут, а може, й зовсім "похоронити" цю ідею.

Я переконаний, що в Запоріжжі повинен стояти пам'ятник, за художнім рівнем не нижчий пам'ятника поетові в м. Харкові. У ньому має бути втілено дух "Заповіту" Тараса, а також могутній дух запорозького козацтва, оспіваного поетом.

Пам'ятник, постать Т. Шевченка повинні виконуватись у традиційному класичному стилі і, звичайно, у бронзі й граніті.

Для цього треба проводити конкурси на кращий проект пам'ятника не келійно, не в місцевих рамках, а у всеукраїнському масштабі. Але, думаю, це станеться лише тоді, коли біля керма влади у Запоріжжі будуть свідомі українці, патріоти своєї нації.

Родом — козак, духом — запорожець, — стверджує П. Ребро після виходу книги "Т. Г. Шевченко і Запоріжжя".

— Працюючи над книжкою, я пережив багато високих, майже святих, хвилин, — говорить наш відомий краєнин. — Найменше відкриття наснажувало мене, кликало до пошуків. Було й неабияке здивування, майже обурення: шевченкознавців сотні, а чи не найграндіозніша тема — "Шевченко і Запоріжжя" — малодосліджена. Родовід Великого Кобзаря — мовби за сімома замками. Навіть "Шевченківський

словник" (у двох томах) про козацьке походження поета мовить між іншим. Уже не кажу про десятки монографій, де про "запорозство" Т. Шевченка (є такий термін у автора "Кобзаря") — ані слова. Одне слово, Шевченко духом — запорожець.

— А родом?

— І родом він козак. Коріння Шевченкового роду (і по лінії батька, і по лінії матері) сягає в Запорозьку Січ.

Чи не найавторитетніше свідчення про це — порівняно недавнє повідомлення правнука поета Д. Красицького та правнучки Л. Красицької, опубліковане в "Літературній Україні" під назвою "Гілки шевченкового роду". Нашадки Т. Шевченка розповідають, що його предок був січовиком, служив у Чигиринському полку, брав участь у битві під Жовтими Водами...

Не менш цікаве дослідження нещодавно опублікував письменник С. Пушик: виявляється, прадід поета (по лінії матері) воював на Запорозькій Січі, був учасником Коліївщини, прославився на Закарпатті — як побратим легендарного Олекси Довбуша. З огляду на сказане слова М. Огарьова "Україна прокинулася у Шевченкові" потребують уточнення: "Запорожжя прокинулося в Шевченкові". Зі сторінок "Кобзаря" на весь світ засяяла козацька душа — щира і щедра, вільна і правдива, ніжна і мужня, весела і смутна, довірлива і мрійлива, любляча і страждальна, непокірна, а часом, ніде правди діти, й грізна.

Найширше про наші кроки до Шевченка сказав професор Запорізького національного університету, доктор філологічних наук, академік Академії наук вищої школи України, член Національної спілки письменників України Віктор Антонович Чабаненко:

— Захоплення Шевченком у мене зростало в міру того, як моїм очам і моєму дитячому розумові відкривалася наважливша дійсність. Усе в цій дійсності я оцінював і сприймав через призму Шевченкових ідеалів.

● **В'ячеслав ДРИГАЙЛО**, заслужений журналіст України

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

РЕЗОНАНС ПУБЛІКАЦІЇ

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

ЧИМ Є ДЛЯ НАС ФРАНКОВІ НАСТАНОВИ

Цього року українська громадськість святкувала 150-річчя від дня народження письменника, вченого, видатного діяча — Івана Франка. Було б добре, якби люди не тільки читали його праці, а й виконували ті настанови, які залишив для нас митець.

Своїми думками з нами поділилася начальник управління культури й туризму Львівської обласної державної адміністрації Галина Дорошук.

не знаємо його) ним користуватися. Через дієства, які відбулися у Нагуєвичих та Львові, хочемо привернути увагу і галичан, і гостей, і влади до Франкового світогляду, до ідей, висловлених ним у публіцистичних працях, скажімо, крім уже згаданої, — “Поза межами можливого”, “Одвертий лист до галицької української молодіж” чи “Дещо про себе самого”.

В оперному театрі під час Уро-чистої академії, присвяченої 150-

річчю від дня народження Івана Франка, прозвучала нова кантата Віктора Камінського на слова Каменяра — “Благодатна пора наступає”. Ця кантата написана спеціально за віршами “Україна”, які не користувалися популярністю за радянських часів. Надихнули нас на включення цього твору виступи хоро-рових колективів сільських Народних домів. Маємо не скніти, не плакати, а працювати й єднатися в праці для блага України. Тим часом у

нашому суспільстві панує розбрат. Його сіють між нами, а подекуди й самі його розпалюємо. Хтось із цього тішиться. А ми — остаточно — не матимемо вільної держави, якщо не будемо єдині в своєму баченні подальшого розвитку України.

Ми, на жаль, не хребетні, ми не міцні. Тож мусимо себе зміцнювати, будувати себе. Через те на концерті, після згаданої кантати, ведучі нагадали присутнім і десяткам тисяч телеглядачів пророчі слова Івана Франка з праці “Одвертий лист до галицької української молодіж”. “Перед українською інтелігенцією відкривається тепер... величезна ді-йова задача — витворити з величез-ної етнічної маси українського на-роду українську націю, суцільний культурний організм, здібний до са-мостійного культурного й політич-ного життя, відпорний на асиміля-ційну роботу інших націй, відки б вона б не йшла...”

— *То біда ще й нині для української нації: ми досі не відпорні на аси-міляцію, причому хоч як це прикро і страшно, — навіть у себе вдома, на своїй землі. Нас привчили до думки про “власну відсталість і вторин-ність”, — констатував Іван Дзюба, — а насправді, якщо дати собі зусил-ля краще себе пізнати, виявиться, що ми набагато діалогоспроможніші й цілісніші, ніж це нам зазвичай зда-*

ється... Українська культура zdeфор-мована, тому розглядається як неці-лісна... Обов'язок діячів української культури в умовах свободи відновити її цілісність”.

— Абсолютно згодна з Іваном Михайловичем Дзюбою. Справді, обов'язок працівників культури — поживати культурне життя в Укра-їні, зцілити її культуру, з'єднати її в одне ціле.

Але я ще хотіла продовжити думку Франка: “Наш голосний, фразеологічний та в більшій части-ні нещирий, бо ділами не попертий патріотизм мусить уступити місце поважному, мовчазному, але глибо-ко відчутному народолюбству, що ви-являє себе не словами, а працею”. А ще, пам'ятаєте, Каменяр говорив: нехай пропаде ім'я моє, лишень бу-ла б незалежною і вільною Україна.

— *Маю, можливо, провокаційне запитання: як Ви вважаєте, чи влада в Києві й на місцях проявляє в незалежній уже Україні не фразе-ологічний, а справжній патріотизм?*

— Нехай би кожен собі поставив це запитання, бо, врешті, все зале-жить і від кожного з нас. Кожен на своєму місці має відповідати працею за ідеали та ідеї, які були задекларо-вані ще понад сто років тому.

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

НАУКОВА ТВОРЧІСТЬ ІВАНА ФРАНКА У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Літературна і наукова спадщи-на Івана Франка — величезна і ба-гатоманітна, це праці з історії й те-орії літератури, фольклористики, етнографії, мовознавства, етнології, історії та економіки. Однак ми наголосимо лише на тих його по-глядах і працях, у яких висвітлю-ються проблеми української дер-жавності й національного пита-ння. Історіософські погляди Івана Франка загалом збігалися з тодіш-німи філософськими течіями За-хідної Європи, насамперед із по-зитивізмом. У своїх політичних по-глядах учений еволюціонував від соціалізму до народовства, а потім і до українського самостій-ництва. Зокрема його праці “Мис-лі о еволюції в історії людскості” (1882), “Панщина та її скасування в 1848 році в Галичині” (1898), “Що таке поступ?” (1903), “Поза межами можливого”, “Причинки до історії України-Русі” (1912), “Наш погляд на польське пита-ня” та інші охоплюють широкий спектр проблем української іс-торії, етнодержавознавства, украї-нознавства загалом.

Однак найбільше наукових студій Іван Франко присвятив іс-торії Галичини в умовах Речі Пос-политої Австрійської та Австро-У-горської імперій, опришницькому рухові, реформі 1848 року. Він пер-ший оцінив масштаби й особлив-ості національно-визвольних зма-гань на західноукраїнських зем-лях. Захищаючи інтереси украї-нського селянства, Франко вис-тупав проти залишків кріпосни-цтва, у молоді роки шукав соціаль-ного ідеалу і в цих пошуках нерід-ко звертався до праць європей-ських соціалістів, зокрема до Мар-кса й Енгельса. Однак пізніше, вже на схилі літ, Іван Франко роз-чарувався в соціалізмі і фактично став одним із лідерів українського національно-визвольного руху, д-уже критично підходив до уявного соціалістичного майбутнього. У праці “Що таке поступ?” (1903) учений писав: “Життя в Ейгельс-овій народній державі було би пра-

вильне, рівне, як добре заведений годинник. Але є й у тім погляді де-які гачки, що будять поважні сум-ніви. Поперед усього та всеможна сила держави налягала би стра-шенним тягарем на життя кож-ного чоловіка. Власна воля і власна думка кожного чоловіка мусила би шезнути, занидіти, бо ану ж дер-жава признає її шкідливою, непот-рібною. Люди виростали б і жили би в такій залежності, під таким доглядом держави, про який тепер у найабсолютніших поліційних державах нема й мови. Народна держава сталася би величезною народною тюрмою”. Як свідчив подальший історичний розвиток, І. Франко не помилився у власних прогнозуваннях.

І. Франко доводив, що роз-в'язання і соціального, і націо-нального питання можливе лише при здобутті Україною незале-жності та докорінних реформах у соціально-економічній сфері. Безумовно, цей науковий факт приховували у радянський час, а українського вченого-патріота перетворили на революціонера-марксиста. Насправді Іван Фран-ко, борючись проти соціального гніту, одночасно виступав за на-ціональне визволення украї-нського народу і возз'єднання усіх українських земель у складі неза-лежної держави — України.

І. Франко розумів, що націо-нальне відродження передбачає передусім збудження духовних сил народу, а майбутнє україн-ської нації вбачав у колі народів Європи, цивілізованих народів світу. Він усвідомлював, що народ, тривалий час позбавлений дер-жавності, піддається руйнівним діям асиміляції. Насамперед цей негативний фактор стосується ін-телігенції, яка служить панівній нації, а має бути елітою власного народу. Франко не поділяв погля-дів тих, хто відкидав ідеали націо-нальної самостійності, а прикри-вав її “ідеалами соціальної рівно-сті і братерства” (наприклад, Ми-хайло Драгоманов). Для Івана Франка суверенність України — єдино можливий засіб для ство-рення добробуту й здобуття гаран-тій соціальної справедливості.

Українське національне пи-тання І. Франко завжди розглядав у сукупності з політичними, релі-гійними та іншими видами сус-пільної діяльності, чималу увагу приділяв мовним проблемам ук-раїнців. Саме тому одне із завдань інтелігенції учений бачить у мак-симальному сприянні відірності денаціоналізації народу, збере-женні української мови як само-стійної лінгвістичної одиниці. А для цього потрібно будувати наці-ональну школу, яка б виховувала історичну пам'ять, національну свідомість, самопізнання особис-тості, інтелектуальне обличчя, її громадянські якості.

Роздумуючи про долю Украї-ни, її історію, Іван Франко вису-нув перед українцями вимогу пер-спективного плану: “Ми мусимо навчитися чути себе українцями — не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офі-ційних кордонів”. Учений розу-мів, що справа національного від-родження має бути розрахована на роки й десятиліття конструктив-ної праці, а не на вибуховий мо-мент. Передумовою його є зрос-тання національної самосвідомос-ті, яке насамперед концентрується навколо проблем історії, культури й мови українського народу.

Тому без ідей Івана Франка нам не побудувати повноцінної незалежної України. Адже відрод-ження української державності, національний розвій України — це заповідь воскресіння його ідей, історіософського та держав-ницького бачення України.

Остап НАГІРНЯК,
кандидат історичних наук

НА ВІДКРИТТІ ПАМ'ЯТНИКА ІВАНУ ФРАНКОВІ У ЛЬВОВІ

Вітаю вас, шановні друзі! Висилаю оповідання Михайла Ма-сютка “На відкритті пам'ятника І. Фран-кові у Львові”. Відчуваю обов'язок перед світлою пам'яттю Михайла Савовича, який помер 18 листопада 2001 року Луцьку на 83 році життя на свій день на-родження.

М. Масютко був двічі засуджений (відбув 11 років тюремної неволі), все життя працював для України і жив нею, віддав її свободі всі свої фізичні й духов-ні сили.

Зараз ми збираємо кошти для пере-видання книжки, в якій розміщено його оповідання. Вважаємо, ці важливі тала-новиті твори мають прочитати всі, хто мріє про вільне майбутнє України.

Марія НИКОЛИН,
с. Олексичі
Львівської обл.

НА ВІДКРИТТІ ПАМ'ЯТНИКА ІВАНУ ФРАНКОВІ У ЛЬВОВІ

Сонце світить по-літньому, хоч уже давно осінь. 31 жовтня.

О третій годині — відкриття пам'ят-ника Івану Франкові. Я приїжджаю на ці-лу годину раніше, щоб зайняти місце.

Майдан від університету до парку Іва-на Франка і вся та частина парку, на якій споруджено монумент, оточено густим ланцюгом міліції. Весь простір із лівого боку від пам'ятника заповнюють солдати кагебе.

— Женьту солдатів, бо бояться виступу студентів, — чую я розмови серед людей.

Міліція пропускає за запрошеннями. Я запрошення не маю, а звідси, де стою за деревами і за людьми, мало що видно. Видно трохи біле полотно, що вкриває монумент, а червону трибуну, виставлену для виступів, майже не видно.

— Приїхав з Києва син Франка, Та-рас, а чи дадуть йому слово?

— Хтозна? Може, й дадуть, — чую в натовпі. Перед третьою годинаю люди згуртовуються і прориваються через лан-цюги міліціонерів. Я приєднуюся до гурту. І ось я на майдані. Звідси краще видно, проте близько до пам'ятника підійти не-має змоги — дуже багато людей. Тут я чу-ю рясніше російську мову, ніж українську. Це ті, що поприходили за спеціальними запрошеннями, — догадуюсь я.

Відкриття відбувалося не довго. Вис-тупив секретар львівського обкому партії — і зняли полотно. Я побачив повне смутку і туги обличчя поета, висічене з рожевого запорізького граніту.

“...Народе мій, замучений, розбитий,

Мов паралітик той на роздоріжжю...
... Твоїм будучим душою я тривожу...”
заговорили схилене над нами чоло. Слово взяв секретар ЦК партії Скаба, голова якогось колгоспу розповів, як во-ни вирощують свиней, кілька слів сказав Олесь Гончар...

За годину мітинг було закінчено. Але люди не розходяться, стоять.

— Не дали слова синові Франка, — чую я між людьми.

Я все вдивляюся в образ, висічений з граніту, і мені здається, що той образ все дужче й дужче зажуриється над долею своїх нащадків, над нашою долею.

“Тарасе, батьку наш, замучений пророче,
Чи скоро буде день
по сій страшній ночі?”

— ніби чую від поета.

Я дивлюся на велику гранітну по-стать, і мені стає так приємно, ніби то поставлено монумент всім борцям за волю України. Дивлячись на Франка, я забуваю і ланцюги міліціонерів, і сірі об-личчя солдатів, що зайняли мало не пів-майдану, забуваю скрипучі голоси уря-довців з їхніми офіційними промовами. Мені приємно.

Рантом чую позад себе голос:
— Ну што ані поставілі такую грамаді-ну какому-то малоізнестому челевеку... Можна же било поставіть здесь памятник какому-нібудь ревалюціонеру...

Я обертаюсь, і бачу перед собою дві чо-ловічі присадкуваті постаті. Жінка, що сто-їть поблизу мене, повертається до них.

— А Франко хто був? Не революціо-нер?

Присадкуваті постаті кидають на неї здивовані погляди.

— Ви хотіли б, щоб Пушкіну тут пос-тавили пам'ятник?

— Іш, какая бандеровка, — вимовляє присадкувата постать.

— Ви нас цим словом не образите! Знайте: для нас це слово — честь! Банде-ра не йшов завойовувати вашу Москву, а ви прийшли його завойовувати!

— Нада пазвать міліціанера. Пусть дадут ей десяток лет тюрьмы за язык.

— Не дуже лякайте нас своїми тюр-мами! Знаємо вже всі ваші тюрми і ваші сибіри. Показали добре! Ви і без тюрми нам тюрму зробили! На вашій волі не легше, як за ґратами. Не то в тюрму — вбити мене можете. Легше вмерти, як жити під вашим пануванням!

— Ходімте, пані, — підступила до жін-ки, напевно, її знайома. — Є з ким говори-ти. Хай знімають Франка і ставлять своїх пушкінів — на те вони завойовники.

“Є над чим журитися тобі, Поете”, — промовив я в душі до гранітного образу Каменяра і пішов слідом за жінками, бо біля присадкуватих постатей вже не міг довше стояти.

Розвіявся мій попередній приємний настрій. Душу огорнули сум і гнів. І я, приг-нічений почутим, поплентався додому.

Львів, 1964 р.

ТОЙ, ЩО УЗЯВ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОЛЮ НАЦІЇ

Небійж Симона Петлюри, син його сестри Маріямни Степан Скрипник (Патріарх Мстислав) писав про цей період у житті майбутнього провідника нації: “Користаючись з великого авторитету серед товаришів, Симон неподільно володів їхніми душами та був негласно обраним провідником національно свідомого юнацтва, що вчилася тоді в полтавських школах...”

Шкільна влада вважала С. Петлюру за “непоправного мазепинця”, що в її очах було значно лагіднішим явищем, ніж вусатий і бородатий соціаліст”. (“Українське православне слово”, 1976, № 5).

Здавалося б, у відкритті дошки немає нічого надзвичайного, її ще 1991 року слід було повісити. Адже Симон Петлюра народився в Полтаві, саме тут під намулом зросійщення, нав’язуваного “дядьками Отчества чужого”, відчув міцну твердь материка на ім’я Україна.

Однак 15 літ кукобівське міське керівництво і низка кучмівських губернаторів, хто з хохляцькою хитрістю, хто з яничарською підступністю намагалися засунути справу вшанування Петлюри у якнайдалшу шухляду. Вони ткали павутину заспокоїливих слів, присипляючи громадськість, та без кінця висували на перший план якісь інші, ближчі душі малороса проекти — на кшталт бездарного пам’ятника галушці.

Але час бере своє. Відсутність меморіальної дошки і пам’ятника Симонові Петлюрі у його рідному місті суспільною думкою вже сприймається як абсурд, ба, навіть непристойність.

І ось нарешті в області з’явилася влада, яка підтримала ініціативу громадськості, зокрема Товариства “Просвіта” та Народного руху України. Полтавська обласна держадміністрація виділила 5 тис. грн. на меморіальну дошку видатному державникові. Голова ОДА Валерій Асадчев, виступаючи на урочистостях із приводу її відкриття, сказав, що цим актом зроблено перший дуже важливий крок для того, щоб пізнати тих людей, які творили нашу історію:

— Симон Петлюра — це людина, яка в буремні роки стала на чолі боротьби за Українську державу; тоді як інші повтікали від цієї великої відповідальності, він узяв її на себе. Він був м’якою, інтелігентною людиною, талановитим публіцистом, але корінь у нього був козацький, він виходець із цієї української козацької землі.

Говорив голова ОДА і про ту абсурдну ситуацію, коли в Полтаві немає вулиці Симона Петлюри, а багато вулиць носять імена людей, чужих чи ворожих Україні:

— Що зробили Роза Люксембург, Карл Лібкнехт для Української держави? Чи знали вони взагалі, що існує Полтавська земля? Думаю, вони й гадки про це не мали. То чому маємо продовжувати увічнювати в назвах полтавських вулиць імена цих комінтернівців? Чому дехто й досі боїться імен діячів Української Народної Республіки? Уже згодні, що це були великі постаті. Але як доходить до того, що треба поставити пам’ятник, вулицю перейменувати, тут відразу ховаємося у великий чеховський футляр: “Как бы чего не вышло”. То виходьмо з цього футляра! У Полтаві має постати пам’ятник Симонові Петлюрі, і нам соромно буде, якщо цей пам’ятник першими поставлять в іншому місті. Бо він тут народився. Можливо, тому, що ми 15 років боялися на-

ПЕТЛЮРА ПОВЕРНУВСЯ В АЛЬМА-МАТЕР

У дні відзначення 15-ої річниці Незалежності України в Полтаві відбулася непересічна подія: на приміщенні Державної аграрної академії (колишньої духовної семінарії) відкрито меморіальну дошку на честь Голови Директорії, Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, який тут навчався у 1895—1901 роках і вже тоді був, як засвідчили його сучасники, “провідником українського руху”, членом Революційної української партії. Симон Петлюра був найактивнішим серед тих семінаристів, які вимагали введення до програми українознавчих предметів, звільнення жорстоких наглядачів, скасування в закладі системи шпигунства, яка так контрастувала з діяльністю прогресивних викладачів цього закладу, а головне — з Божими заповідями.

лежним чином пошанувати Симо-на Петлюру, в нас і немає таких постатей в уряді?..

“ТИ ЯВИШ СВІТЛИЙ ОБРАЗ ПРАВНОЇ ДЕРЖА- ВИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ”

Для голови Полтавської обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта”, колишнього політв’язня, “нашоукраїнця” Миколи Кульчинського відкриття меморіальної дошки Симонові Петлюрі — це увінчання праці багатьох полтавців, які започаткували в нашому місті Петлюрівські читання, які берегли світло життя й діяльності Симона Васильовича. Микола Кульчинський нагадав про подвиг тих полтавців, котрі в 70-ті роки підняли український прапор на вежі біля мосту неподалік Київського вокзалу. До речі, письменник Петро Петрович Ротач засвідчує, що його й інших дисидентів у 70-ті роки катівні допитували з приводу появи національного стяга на будівлі Краєзнавчого музею. Ці факти вимагають дослідження, адже герої, які вчинили ці подвиги, не повинні залишатися безіменними.

Відкриваючи дошку Симонові Петлюрі, Полтава вклонила подвигу того покоління своїх синів, яке навесні 1917 року завітало її синьо-жовтими прапорами, підтримало Центральну Раду, захищало Українську Народну Республіку. Юнаки з Кадетського корпусу, яких виховували бути підпорками Російської імперії, масово переходили на бік Центральної Ради.

— Усі, хто мав серце, усі, хто мав душу, не був зламаний імперією, не піддався, за словами Грушевського, “пеському обов’язку перед Москвою”, підтримали УНР. І ті слова, з якими звертався до них Симон Петлюра, актуальні і сьогодні, — сказав Микола Кульчинський.

Він повідомив про намір просвітян видати великим накла-

дом лист Симона Петлюри до генерала-хорунжого Миколи Удовиченка. Сьогодні він звучить суперактуально. Ось хоча б ця заувага Симона Петлюри про тогочасних партійних лідерів: “Вони партійні інтереси ставили вище державних, персональні моменти вище загальних... Партійна зацікавленість все заздрала, все запліднювала: дійшло до того, що мені не давали грошей на організацію Коша Слобожанської України. Я бачив, що українські партії мають силу революційну, деякі розкладову, а творчої, організаційної не мають. Я бачив, що вони не усвідомили собі головного: чи Україна як самостійна держава повинна в своїй закордонній політиці спиратись на Європу чи на Москву — Азію? Виявилось, що азійська спадщина в нас — занадто ще сильна...”

Надзвичайно актуальні думки Симона Петлюри про державний апарат, висловлені в цьому листі: “треба шукати тих, хто чорною роботою державною уміє творити певні реальні цінності”; що важливо зберегти ідею державності й повагу до уряду: “Я кілька разів міг би успішно “розганяти уряди”, але не робив цього, бо гадаю, що, особливо в молодій державі, це привело би до внутрішньої деморалізації”.

А ось і відповідь сьогочасним сепаратистам: “Основою державності повинна бути Центральна Україна — Наддніпрянщина, а не периферія, частина її”.

Заступник голови Полтавської облради Петро Ворона нагадав, що серед діячів Центральної Ради третина була полтавцями, і серед тих, хто продовжував боротьбу за Українську державу в екзилі, їх була, мабуть, четверта частина. Тож пан Ворона висловив сподівання, що обласна рада ухвалить рішення про увічнення пам’яті наших славних земляків, яке, на жаль, не пройшло з першого разу на минулій сесії.

Меморіальну дошку освятив секретар Полтавської єпархії Української Православної Церкви Київського патріархату митрофорний протоієрей Миколай Храпач, який у своєму слові наголосив на тому, як глибоко розумів Симон Петлюра роль Української помісної церкви у формуванні духовної єдності нації. У листі до Івана Огієнка видатний державник писав: “Український патріарх — рівний патріархові московському — це річ, потреба якої вимагається інтересами української церкви та своєчасною оцінкою тих небезпек, що загрожувати будуть, — я це передбачаю, — в її натуральному розвитку. В майбутніх конфліктах нашої держави з Москвою внутрішнє міцна, ієрархічно дисциплінована українська церква може відграти велике позитивне значення у вислідах такої боротьби”.

Отець Миколай висловив сподівання, що настане час, коли приміщення колишньої семінарії буде повернуто Українській Церкві, і тут готуватимуть священників, які “вивчатимуть богослів’я і пізнаватимуть світ через любов до Бога, в єдності, толерантності, терпимості”. А виступи проти створення єдиної помісної Православної Церкви в Україні, на думку о. Миколая, — це “політиканство і деструктивна діяльність тієї “п’ятої колонії”, яка не хоче, щоб наріжним каменем нашої державності була найнадійніша основа — духовна єдність народу”.

У нелегких випробуваннях, що впали на голови справжнім патріотам України, які змушені були піти на ганебне тимчасове перемир’я з олігархічними кланами, нас, українців, нехай надихають слова Голови Директорії, Головного Отамана з його звернення до українського народу від 22 січня Року Божого 1923-го: “Після ганебної віковичної неволі, після страшного божевільного лихоліття Ти переможеш, Народе-Лицарю, і в Державі своїй не-

залежній установиш волю святую для всіх народів, що живуть на розкішних землях Твоїх. Вірний високим засадам волі і рівності, що кохав Ти з часів стародавніх, Ти явиш всім народам світлий образ правної держави демократичної з забезпеченням вольностей громадянських”.

А ТИМ ЧАСОМ ПОЛТАВЦІ ЩЕ ЖИВУТЬ НА ВУЛИЦІ УКРАЇНОЖЕРА АРТЬОМА

Родинний дім Симона Петлюри стояв на вулиці Загородній, 20, яка нині носить ім’я генерала Зигіна. Зовсім поряд, перпендикулярно до непримітної Загородньої, пролягає вулиця Артема, яку і громадськість, і прогресивні депутати Полтавської міської ради хочуть перейменувати на вулицю Симона Петлюри. Кращого варіанта годі й шукати. Як завжди, опираються цьому ретрогради з комуністичними “прибамбасами”. Добре відомо, як вони діють: колись “заблокували” перейменування вулиці “Уютної” (який жадливий мовний покруч!) на вулицю відомого письменника, художника, жертви сталінських репресій Грицька Коваленка, дім якого ще й досі стоїть на тій “Уютній”. Ходили по квартирах, спокушали мешканців до підписування листів протесту, обстрілювали ім’я великого українця. Так само може бути й у випадку з наданням вулиці Артема імені Симона Петлюри. Тож сьогодні, мені здається, дуже важливо донести до мешканців вулиці відомості про того, чие ім’я носить їхня вулиця.

Хто ж він, товариш Артём, а насправді Фьодор Сергєєв? Син підрядчика, уродженець села Пльбово, тепер Фатезького району Курської області, в 1903 році — агент “Іскри” в Україні, у 1905-му — вороховив у Харкові, у 1918-му — голова раднаркомів ворохобної Донецько-Криворізької Радянської Республіки. Того ж року удостоївся посади заступника голови і наркома радянської пропаганди незаконного Тимчасового робітничо-селянського уряду України.

Що ж пропагував “нарком” Артём? Про це залишив спогади Володимир Затонський, якому навіть нинішні товариші комуністи повірять, бо це їхній однопартієць. Він пише, що якось, увійшовши до кабінету Леніна, застав там Артёма. “Я його раніше не знав. Він почав енергійно нападати на Український советський Уряд, називав нас самозванцями й іншими такими нещанобливими епітетами. Між тим, він і сам формально входив до складу Народного Секретаріату. Він, як тепер пам’ятаю, доводив, що це справа реакційна — утворювати Україну, хоч би навіть советську. Він казав: “Робітники Донбасу і взагалі міських промислових районів — не українці. Селяни також мало в цьому розуміють. Якщо на Правобережжі, з Києвом на чолі, є якісь українці, то хай їм біс — нехай роблять, що самі хочуть. А тут у нас, у південно-промисловій центрі, треба просто організувати советську владу, що підлягає безпосередньо Петроградові, й жодної України не вигадувати”.

Коментарі, мабуть, зайві. Полтава, яка у 1918—1921 роках послала тисячі своїх синів боротися з головорізами Муравйових і Артёмів, із продажонами і чрезовичайками, Полтава, яка називає себе духовною столицею України, мусить негайно стерти зі свого чола тавро, поставлене колись цековсько-обкомівськими прихильниками цього україножера.

● Ганна ДЕНИСКО

АРБАТ, 9

Коли в лютому 1844 року Т. Шевченко вперше побував у Москві, він познайомився з екстраординарним професором Московського університету, вихідцем із Полтавської губернії Осипом Бодянським, який жив на Арбаті в Столовому провулку. Це — за два кроки від церкви Старого (Великого) Вознесіння, де за тринадцять років до того О. Пушкін вінчався з Наталі Гончаровою. Ось так і відбулося перше віртуальне перетинання двох поетів на московській землі. У березні 1858 року Шевченко два тижні жив у Михайла Щепкіна у Ворониківському провулку, поряд із будинком Павла Нашокіна, в якому неодноразово бував Пушкін (востаннє — у травні 1836 року). Нарешті, перед самим від'їздом із Москви 25 березня 1858 року Шевченко заїхав до Олександра Кошелева, який мав власний будинок на Поварської вулиці (тепер — будинок № 31). Це — поруч із садибою Шереметьєвих (тепер — будинок № 27), в якому в грудні 1828 року у свого товариша Сергія Кисельова Пушкін читав “Полтаву”.

У Шевченка перша згадка про Пушкіна з'являється 15 червня 1853 року в листі з Новопетровського укріплення до С. С. Гулака-Артемівського. Тарас Григорович перефразував рядки з “Евгенія Онегіна”:

*Одних уж нет, а те далеке,
Как Пушкин некогда сказал.*

У російськомовних “Близнецах” (1855 рік) згадується “Капитанская дочка”, а в “Художнике” (1856 рік) — пушкінська поема “Анджело”: “За чаем Карл Павлович (Брюллов — В. М.) прочитал “Анджело” Пушкина...” 19 липня 1857 року Шевченко записав у щоденнику: “...Построил каркас поэмы вроде “Анджело” Пушкина, перенеся место действия на Восток. И назвал её “Сатрап и Дервиш”. Про плани работы над этим твором Шевченко записує в щоденнику і 8 грудня. Поет повністю не здійснив задуму твору, хоч частково він був реалізований у розпочатій Шевченком поемі “Юродивий” (1857 рік). У “Прогулке с удовольствием и не без морали” (1855—1858 роки) Шевченків герої говорять: “Стихи Пушкина не сходили у меня с языка, пока мы не подъехали к селу”. 12 грудня 1857 року Тарас Григорович відзначив у щоденнику, що подивився в Нижньому Новгороді сценічну переробку повісті Пушкіна “Станционный смотритель”, а через місяць, 12 січня 1858 року, занотував, що прочитав Катерині Пінуовий п'єсу Пушкіна “Сцены из рыцарских времён”, а вона йому — одну з “маленьких трагедій” російського поета “Каменный гость”.

У всіх цих випадках Пушкін і його твори згадуються у Шевченка в абсолютно позитивному контексті. Водночас, як слушно відзначає Юрій Барабаш, Шевченко-ві був бридким імперський дух пушкінських творів на зразок “Клеветникам России” і омріяним “слов'янське море” (метафора, тричі повторена в поемі “Єрстик”) вочевидь протилежне пушкінському “русскому морю”¹.

Проте найпомітнішими є розходження поглядів і оцінок, які мають стосунок до пушкінської “Полтави”. Російський поет Яків Полонський писав: “Сидя в гостях у Шевченка, я узнал из речей его, что он не любит нашего поэта Пушкина, и не потому, чтоб он считал его дурным поэтом, а просто потому, что Пушкин — автор

ПОЕТ ІМПЕРІЇ І ПОЕТ ВОЛІ

У Культурному центрі України в Москві пройшов “круглий стіл” “Тарас Шевченко і Олександр Пушкін — наші сучасники”. Його учасників привітали заступник голови Національної спілки письменників України Василь Шкляр і секретар Правління Спілки письменників Росії, випускник Київського університету Володимир Середін. З доповідями виступили проректор Літературного інституту ім. О. М. Горького, доктор філологічних наук Олександр Ужанков, провідний науковий співробітник Шевченківського національного заповідника в м. Каневі, кандидат філологічних наук Зінаїда Тарахан-Бережа, завідувач відділу теорії літератури XIX століття Інституту світової літератури ім. О. М. Горького Російської академії наук, доктор філологічних наук Сергій Небольсін. У цікавій розмові взяли участь заступник голови Кіровоградського земляцтва в Москві, член Спілки письменників Росії Владислав Чуканов, голова Житомирського земляцтва в Москві, заслужений художник Росії Віктор Дем'янчук, старший науковий співробітник Державного музею О. С. Пушкіна Тетяна Євстаф'єва, поетеси Ірина Панова і Ірина Панченко та ін. Поезії Шевченка й Пушкіна читав народний артист Росії Микола Дупак, пісні й романси на їхні вірші виконувала солістка Великої театру, полтавчанка Лариса Білан.

Увазі читачів пропонуємо вступне слово генерального директора Культурного центру України в Москві, доктора історичних наук Володимира МЕЛЬНИЧЕНКА, виголошене на засіданні “круглого столу”.

Т. Шевченко. Автопортрет

поэмы “Полтава”: Шевченко смотрел на Кочубея не более как на доносчика, Пушкин видел в нём верного сподвижника Петра Великого, оклеветанного и казнённого Мазепой... Шевченко тем сильнее бранил Пушкина, чем горячее я защищал его”.

Твердження про те, що Шевченко “не любив” Пушкіна, — безпідставне. Просто великий український поет оцінював Полтавську битву зовсім інакше, ніж великий російський поет, але це не було навіть найменшим виявом нелюбові до творчості Пушкіна. Тут можна сказати словами Володимира Сосюра з його поеми “Мазепа”: “О Пушкін, я тебе люблю, та істину люблю ще дужче!”

До того ж, важливо пам'ятати, що навіть у протистоянні з болотного історичного сюжету Шевченко був толерантним. Полонський згадував: “Удивляюсь, как после такого спора Шевченко и до конца дней сохранил ко мне искреннюю приязнь и всегда при встрече на улице готов был в обе щеки целовать меня...”

Шевченко й Пушкін переконливо довели, що в пам'яті двох народів ще довго, а то й назавжди по-різному поставатимуть історична Полтавська битва і постать Мазепи.

*Наробили колись шведи
Великої слави,
Утікали з Мазепою
В Бендери з Полтави.*

Утім, у палких суперечках про Мазепу якось забулося, що саме Пушкін був напрочуд точним у поясненні глибинної причини історичного вибору українського гетьмана, він абсолютно правильно сформулював надзавдання, яке Мазепа ставив перед собою:

*Но независимой державой
Украине быть уже пора —
И знамя вольности кровавой
Я подымаю на Петра.*

Між іншим, у фільмі Юрія Іллєнка “Молитва за гетьмана Мазепу” зустрічаємо й Пушкіна. Саме тоді, коли замогильний гетьман у виконанні Богдана Ступки в сюрреалістичному товаристві виголошує свої заповіді Пилипу Орлику щодо майбутньої конституції України. “Закарбуй голівне, — наставляє Мазепа. — По-перше, віра православна, митрополія — Київська, мова — рідна...” На цих словах несподівано стрімко проходить через весь кадр Пушкін у закривавленій білій сорочці з пістолетом у піднятій руці. Через якийсь час Пушкін у кадрі знову піднімає пістолет і кудись цілить, а потім з'являється на фантазматичному панно серед реальних і нереальних персонажів. Мені здається, що постова постать є одним із найдоречніших символів картини. Своєю появою Пушкін ніби збалансовує історичну достовірність і нагадує про те, що саме він називав тодішню Малоросію Україною, Мазепу — визначним історичним діячем, а ще про те, що нещадний і жорстокий Петро І насправді не був таким нікчемним, як у фільмі.

Постать Петра І по-різному сприймали два генії — Шевченко і Пушкін, який прославляв російського царя:

*Но правдой он привлёк сердца,
Но нравы укротил наукой...*

*.....
То академик, то герой,
То мореплаватель, то плотник,
Он всеобъемлющей душой
На троне вечный был работник.*

Пушкін давав настанови і Миколі І: “Во всем будь прашуру подобен...”

Шевченкові ненависними були і сучасний йому Микола І, і Петро І, якого він називав “лютим катом”, що “розпинав нашу Україну”. Оцінюючи Петра І, зазначав Сергій Єфремов, “Шевченко пішов наперекір офіційній історії і тій російській літературній традиції, якої найблисучішим заступником був Пушкін (“Полтава”, “Медный всадник”, “Кто он?” та ін.)”.

Пантелеймон Куліш, який чи не перший широко порівнював творчість Пушкіна й Шевченка, мав щодо цього свій погляд, заявивши, що Кобзар давав нещадні оцінки царям, “начитавшись псевдоісторичної літератури”. Ось роздуми Куліша, вперше опубліковані через два десятиліття після смерті Шевченка: “В 1847 году правителям империи казалось мелочью запрягать в российскую преисподню мужицкого сына, ко-

торый писал стихи на не понятном им языке. Теперь же этот мужицкий сын стоит рядом с господским сыном, рядом с Пушкиным. И если все честное, благородное и высокое в России идет за Пушкиным, то на Украине не все истинно человеческое идет под знаменем Шевченко. А ведь эти поэты совсем по-разному оценивали историческую роль пионеров и гигантов русского духа, спасителей империи, давших ей европейское положение... Петра Великого и Екатерину Вторую...”

Если бы судьба Тараса знала свое место и не вмешивались в то, что было выше их разума...

Шевченко дорогою познання при-шел бы к общей с Пушкиным мысли (ведь правда одна, нет двух правд), и то русское единство, которого добивались не только великие Петр и Екатерина, но даже и такие “олухи царя небесного”, как Дубельт и Орлов, единство это — спасение нашего будущего — укрепились бы, благодаря обоим поэтам, более, чем то мог сделать каждый из них в отдельности”.

Дехто й сьогодні ладен підписатися під цими словами, але коли б сталося так, як писав у цьому випадку Куліш, то Україна втратила б Шевченка, який подарував їй “святої правди голос новий”.

У цьому контексті надзвичайно цікаве спостереження зустрічаємо в Івана Дзюби щодо поеми “Сон”: “Шевченків “Сон” є, крім усього іншого, також і свідомою полемікою з пушкінським “Медным всадником”: в інтерпретації Петра І (і історичного, і в бронзовому ідолі та в картинах імператорської столиці)”². В Оксани Забужко читаємо: “...Якщо у Пушкіна Мідний Вершник — споріднений неборністю з природними стихіями “мощный властелин судьбы...”, то у Шевченка він... — образ відверто пародійний, гротесково дегерізований до сливе жалюгідного. І так в усьому.., де Пушкін шанобливо схиляється від лику великодержавної Медузи, там Шевченко просто-напросто — глузує: по-гоголівському й по-українському”³.

Коли Шевченка порівнюють із Пушкіним, то (навіть ухиляючись від класового підходу) варто нагадати слова українського письменника минулого століття з Австралії Дмитра Нитченка (Чуба): “Його порівнюють з Пушкіним, але ж Пушкін не вийшов з найбідніших шарів народу, не був революціонером, не став оборонцем свого народу і не відбив його стремління у такій мірі, як Шевченко”.

О. Пушкін. Автопортрет

Ще треба пам'ятати, що Шевченко був оборонцем усіх пригноблених царизмом народів, зокрема кавказьких, які й нині благоговіють перед його іменем. Олесь Гончар якось узагальнив: “Якби Шевченко нічого більше не написав, крім своєї геніальної поеми “Кавказ”, він і тоді зажив би довічної слави потомків”. А Пушкін оспівував безжалісну війну Росії проти горців. Кавказький письменник Г. Карачайли писав 1929 року в статті, присвяченій 180-й річниці з дня народження Пушкіна: “В то время, как Шевченко, “мужицкий поэт”, с болью и обидой подчёркивал шемашую душу картину национального гнёта, при которой на всей необъятной территории России

От молдованина до финна

На всех языках все молчит... — в это время Пушкин не замечал национального гнёта, безмерно-великой трагедии племён, истребление которых поэт благословил, ибо нигде нет ни полунамека, говорящего о порицании этой бойни.

Ета роль Пушкіна, его патриотизм в отношении России Николая Палкина, хоть он и ненавидел, может быть, всех царей... всю сознательную жизнь отравляла прелесть пушкинской поэзии”.

Найглибше розібрався в цьому, на мій погляд, Іван Дзюба. Він абсолютно зважено вказує на те, що російському генію було притаманне “державницьке” самопочуття і мислення, проте ускладнене демократичним і гуманістичним моральним ідеалом: “В громадянському вимірі Пушкін залишається людиною імперії з усіма емоціями національного самолюбства, але і з великодушною приязню до світу...”

Пушкін, який ставив свою честь вище за царську прихильність, усе-таки ідеологічно схилявся до компромісу з владою, і його політичним ідеалом був осві-

чений абсолютизм. Він прагнув зайняти місце Карамзіна як придворного історіографа Романових, йому був притаманний показний аристократизм, він хотів бути визнаним вищим світом і не хотів конфронтації з владою. У Шевченка немає навіть натяку на щось подібне. Його ненависть до царизму була повною, безкомпромісною, абсолютною.

Досить сказати, що поетичні інвективи “Великого льоху” й сьогодні обпікають безмірністю бід, заподіяних Україні російським царем, і непростенністю будь-якої причетності до них, будь-якої, хоч і мимовільної, солідарності. Дзюба зазначає, що “в такий спосіб Шевченко висловив міру свого стражденного переживання історичної кривди, завданої Україні, — кривди, яка не лишилася в минулому, а вросла в майбутнє України”⁴.

Поет сприймав історичну несправедливість царизму у всьому масштабі:

*Нащо здалися вам царі?
Нащо здалися вам псarı?
Ви ж таки люди, не собаки!*

Тому й погляд на історію своєї Батьківщини у Пушкіна і Шевченка відрізнявся буквально на генному рівні. Наприкінці життя Пушкін написав у невідправленому листі до Чаадаєва високі й прекрасні слова: “...Клянусь честю, що ні за що на світі я не хотів би переменити отечество или иметь другую историю, кроме истории наших предков, такой, какой нам Бог её дал...” Свою безмежну любов до Вітчизни, до України Шевченко висловив ще глибше й проникливіше. Ніхто краще від Кобзаря не прославив її минувшину. Проте Шевченко здатен був проклясти Бога й погубити душу, щоб змінити гірку долю свого народу, започаткувати нову історію нової, незалежної України.

*Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За неї душу погублю!*

Насамкінець нагадаю, що ще за життя Шевченка, 1859 року в Лейпцизі вийшло видання “Новые стихотворения Пушкина и Шевченки”.

В одному збірнику з пушкінськими віршами вперше надруковано мудрий Шевченковий заповіт українцям:

*Не дуріте самі себе,
Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.*

Ми так і робимо в Культурно-му центрі України в Москві. Шануємо російського генія Пушкіна та пропагуємо, говорячи Шевченковими словами, “славу України”. “Бо хто матір забуває, того Бог карає...”

- **Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО**, генеральний директор Культурного центру України в Москві, доктор історичних наук

“ПРОСВІТА” СЬОГОДНІ

Участь у Читаннях узяли не тільки місцеві шевченкознавці, а й відомі столичні діячі культури: Анатолій Мокренко, Анатолій Погрібний, Сергій Гальченко, Ярема Гоян, Володимир Коломієць, Борис Войцехівський, Євген Дудар...

Як свідок і самовидець цієї події, висловлюю захоплення моїми земляками-перейславцями, які так сумлінно, так ініціативно й активно дбають про науковий складник перейславсько-в’юницької Шевченкіани. Справжня науковість — це, звичайно ж, завжди новизна. Отож прикметно, що науковий рівень виступів співробітників НІЕЗ “Перейслав” був однаковою мірою високозмістовний, як і виступи університетських науковців. Маємо два потужні вогнища науки й освіти!

Із незмінною любов’ю та відданістю Перейславській землі, з пошануванням її великого внеску до духовної скарбниці всієї України завжди промовляє Михайло Іванович Сікорський — генеральний директор заповідника, Герой України. Його заступник Віра Петрівна Мельник порадувала цінною, з маловідомими фактами, розвідкою, що стосувалася родового коріння Козачковських, у будинку яких Шевченко написав поезію “Як умру, то поховайте” (25 грудня 1845 р.), а перед цим, у листопаді — славетні поеми “Кавказ”, “Наймичка” та вступ до поеми “Єретик”. Віра Петрівна оприлюднила важливі подробиці діяльності Оси́па Козачковського (батька Андрія Козачковського — приятеля Шевченкового) на ниві ширення української освіти, медицини, культури.

Нинішню дослідницьку працю на теренах перейславсько-в’юницької Шевченкіани неможливо уявити без невтомних трудівників, які уособлюють найкращі просвітницькі традиції. Це директор щойно створеного в Перейслав-Хмельницькому університеті Інституту мови і літератури, доктор філологічних наук, професор Ганна Токмань, доктор філологічних наук, професор Микола Корпанюк і науковий співробітник Національного історико-етнографічного заповідника “Перейслав” Олег Коломієць (відомий також як поет Олег Князєнко).

Обов’язковий елемент свята “Перейславська осінь Кобзаря”, його найвище досягнення та окраса — конкурс молодих читців поетичної спадщини Т. Шевченка. За п’ять років конкурс виплекав близько сімдесяти переможців-лауреатів у різних вікових групах. Деякі з них ставали переможцями неодноразово.

Цього року участь у конкурсі взяли кілька сот школярів і студентів. І це ж тільки місто! З величезною любов’ю до Шевченка та з відповідальністю ставляться учасники конкурсу до цієї важкої, але шляхетної справи: пошанування святого Тарасового імені та поглибленого вивчення його спадщини. Вони присіплюють, з допомогою старших, добирають репертуар, вдумливо вчитуються, шукають необхідні виражальні засоби, аби донести до слухача Кобзареве слово.

Просвітяни біля пам’ятника Кобзарю

Микола Нестерчук нагороджує переможців

«ПЕРЕЯСЛАВСЬКА ОСІНЬ КОБЗАРЯ»

І знову Перейслав показав сонно-байдужій столиці й усій Україні, як треба шанувати пам’ять нашого найяскравішого світоча — Тараса Шевченка. Тут уже вп’яте відбулося літературно-мистецьке свято “Перейславська осінь Кобзаря”.

Започатковане місцевими патріотами-просвітянами, енергійно підтримуване Центральним правлінням Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка, перейславською міською владою, місцевою гімназією та Національним історико-етнографічним заповідником “Перейслав”, це свято щоразу набуває нових ознак, нових організаційних форм та змісту, до нього долучаються нові й нові інтелектуальні сили.

Якщо у попередні роки учні міських шкіл, гімназії та профтехучилища № 22 писали твори на Шевченківські теми, брали участь у поетичних конкурсах читців Шевченкових творів, то цього року чудову ініціативу виявили також науковці Перейслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. З ініціативи його ректора, доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента АПН України Віктора Коцура, проректора з наукової роботи, кандидата філософських наук Сергія Рика, зусиллями інших провідних учених цього закладу 5 грудня було влаштовано науковий “круглий стіл” на тему “Тарас Шевченко і Перейславщина”.

Щоб охопити якомога більше учасників, конкурс, відповідно до Положення, відбувається у три етапи. Кожен етап передбачає змагання в чотирьох вікових групах. Таким чином, у фінальному турі беруть участь кращі з кращих читців міста. Це відбувається в урочистостях святової актовій залі гімназії за неодмінного сприяння директора Олександра Петровича Батрака. На чільному місці — портрет Шевченка, вишиті рушники, квіти. Хвилює очікування чогось небуденного, незвичайного. Святковості та незабутності події сприяє поважність журі, яке у третьому турі складається з фахівців — акторів київських теат-

Кобзар Тарас Компаніченко

рів, режисерів, викладачів театральних закладів.

Так, тричі головою журі конкурсу був режисер Київського національного театру імені Івана Франка Петро Іванович Ільченко. У 2004 р. конкурс оцінювали багаторазові лауреати всеукраїнських і міжнародних конкурсів читців, зокрема й Шевченкових творів, Анна Матійченко та Богдан Любомирський. 2005 року в журі були викладачі Київського національного університету імені Івана Карпенка-Карого.

Неодмінним моментом конкурсу є піша хода до будинку Андрія Козачковського, в якому зупинявся Тарас Григорович. Учасники конкурсу і всі шанувальники Генія кладуть квіти до підніжжя пам’ятника, читають його твори. До їхнього гурту приєднуються вчителі, науковці, письменники, батьки, мешканці міста.

Як і завжди, переможців конкурсу в урочистій обстановці нагороджують поважні гості від Центрального правління Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка. Ця почесна місія випадає відповідальному секретареві Товариства Миколі Нестерчуку. Учасникам кон-

Оксана Коржик виступає на конкурсі читців

курсу, які здобули перші, другі, треті місця, вручають дипломи за підписом голови ВУТ “Просвіта” Павла Мовчана, “Кобзарі”, цінні книжки від видавничого центру “Просвіти” та видавництва “Веселка”.

Закінчується свято великим концертом за участю переможців конкурсу та кобзарів. Перейславці не уявляють таких концертів без гри та співу Тараса Силєнка, Тараса Компаніченка, Юрія Фединського, Миколи Товкайла, Віталія Мороза, який цього разу так гарно представив “Молоду Просвіту”!

До благородної справи популяризації літературної спадщини Шевченка, підтримки та розвитку молодих талантів причетні й перейславські підприємці. За п’ять років окреслилося коло постійних спонсорів: це Сергій Доброскок (ВКФ “Укрпром-постач-95”), Василь Захарчук (ПРБП “Весна”), Борис Аврамич (ТОВ “Аврокс”), Ірина Присіч (ТОВ “Карань”), Олександр Дорофєєв (ТОВ “Саланг-Агро”), а також представник Київської фірми ТОВ ДК “Троянда” Олександр Шкарупило.

Активно сприяють успіхові конкурсу молодих виконавців поетичної спадщини Тараса Шевченка представник банку “Надра” Юрій Зубер, керівник Спілки творчої молоді Перейслава Олег Малик та керівник Перейслав-Хмельницького товариства шанувальників кобзарства Валерій Мормель.

На цьому мої похвали Перейславу закінчуються, бо невимовно мучить мене Шевченків національний біль, яким сповнені ось ці рядки:

*Страшно впасти у кайдани,
Умирати в неволі,
А ще гірше — спати, спати,
І спати на волі...
Мов пси,
Гризуться брати з братами,
Й не схаменуться...*

Тарас Шевченко

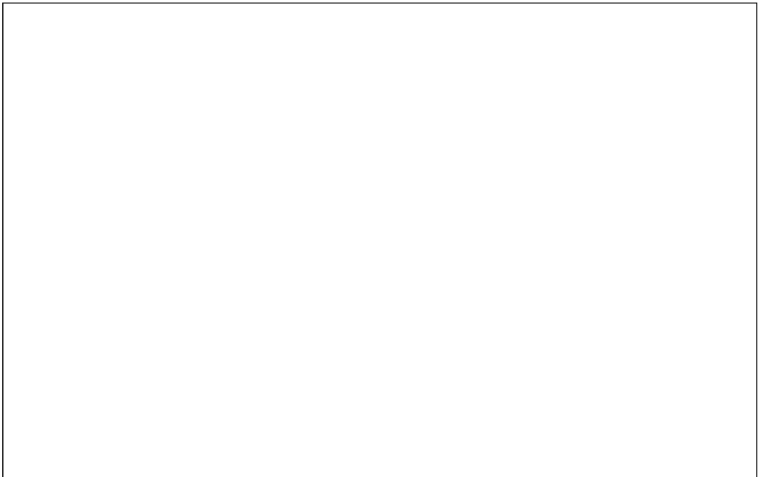
Байдужість справді вражаюча! Ніхто ні в столиці, ні в областях — за п’ять років! — не ворухнувся і пальцем, аби ініціатива перейславців поширилася на всю Україну, а то й за її межі! Враження таке, наче про Перейслав і краєчком вуха не чули ні в Міністерстві освіти і науки України, ні в Міністерстві культури і туризму, ні в Державному комітеті телебачення і радіомовлення, ні в Національній академії наук України, ні в обласній та столичній держадміністраціях, ні в творчих спілках...

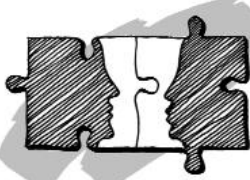
“Будують” Україну без Шевченка Секретаріат Президента України, Верховна Рада й Кабінет Міністрів... Будують... а 50 тисяч (!) гривень на завершення ремонту підлоги в музеї Тараса Шевченка у Перейславі ніде взяти. Вже другий рік цей музей, як і в Каневі (третій рік!!!) вилучено з нашого духовного обігу...

- **Іван ШПИТАЛЬ**
Фото **Юрія ЗУБЕРА**

СВЯТКУВАННЯ

— *За вагомий внесок у відродження духовності Президент України нагородив студію мод “Віоріка” ювілейною медаллю до 10-ї річниці Незалежності України, а Вас як творчого керівника удостоєно Почесної орденської відзнаки “Суспільне визнання”. А з чого все починалося?*

— Я народилася в Молдові. Десять років працювала вдома як приватна кравчиня. І вже тоді, незважаючи на молодість, мала поважних замовників і в Молдові, і в Чернівцях. А на Буковині розпочинала власну справу з однокімнатної квартири та ножиці швейної машинки “Подольськ”. Замовлень було настільки багато, що до нашого двору неможливо було зайти, — шодня стояла черга клієнтів. Я цілодобово шила із трьома кравчинями з Кривого Рогу, які на той час уже офіційно в мене працювали. Робота поглинала весь час і надзвичайно складно було приділяти належну увагу родині, особливо дітям.

— *Хто допоміг Вам вистояти і таки розбудувати свій бізнес?*

— Від самого початку, ось уже 16 років ми з моїм чоловіком Іллею працюємо разом у модельному бізнесі. Саме йому я завдячую всім, чого досягла. Але на початку становлення нашого бізнесу нам дуже допомогла моя мама. Вона забрала моїх дітей під своє крило. І це єдине, що врятувало і допомогло мені в той скрутний час вистояти. До 50 років моя мама була зі мною поруч. Вона виростила моїх дітей. І це вважаю великим щастям, яке я отримала від Бога. Що ж до самого дизайну весільного та вечірнього вбрання, то наші кравчині практично втілюють у життя всі мої розробки, ескізи, моє бачення фасонів, аксесуарів, фурнітури і саме їх уже сьогодні можна побачити в світових каталогах моди на 2007 рік.

— *Сьогодні студія мод “Віоріка” відома далеко за межами Буковини. Що сприяло успіху?*

— Якщо говорити про успіх студії мод “Віоріка”, то це не тільки мої досягнення, а й усієї нашої родини. Всі труднощі долі, які лягали на мої плечі, ділилися порівну між усіма членами родини. І тільки так ми змогли втілити в життя мою мрію останніх семи років: потрапити на світовий ринок моди. Вважаю, що мені це вдалося саме завдяки сімейному підряду. За нашим бізнесом не стояли мільйони, а лише величезна виснажлива праця нашої сім’ї та колективу, 30 колег-однородумців, з якими працюю вже не один рік. Самотужки встигати за модою, ловити її нові віяння і тенденції, які з’являються щосезону на світовому ринку, — вкрай складно. І саме така підтримка родини важить більше, ніж великі гроші. Тільки за рік ми з чоловіком долаємо понад 50 тисяч км. Буваємо не тільки в Парижі, а й в інших країнах, де вивчаємо моду, відвідуємо виставки, збираємо по крихтах інформацію про нові напрямки й стилі. Ці пошуки не безнадійні, бо все побачене ми переосмислюємо і втілюємо в наші моделі.

— *Щоб потрапити на світовий ринок моди, необхідно було долати й творчі перешкоди?*

— Звичайно. Наше підприємство — ровесник незалежності держави, з року в рік стверджувалося, підіймалося на нові професійні шаблі творчості, якості, досконалості. Сходінка за сходінкою, починаючи від регіональних до республіканських і міжнародних конкурсів, ми рухалися до свого першого успіху. За 16 років творчих пошуків і наполегливої праці ексклюзивне високоякісне вбрання під торгову марку “Віоріка” здобуло прихильність красунь не лише України, Молдови і Росії, а й Польщі, Німеччини, Франції. Сьогодні ми постійні учасники міжнародних виставок, конкурсів, фестивалів краси і моди. Свідченням світового професійного визнання стали численні нагороди і відзнаки “Віоріки”: дипломи конкурсів “Весільний вальс” 2000—2002 рр. (Росія), фестивалів “Мерцішор — 2000” (Молдова), “Стиль та мода — 2001” (Прага), “Мода нового тисячоліття — 2003” (Дюссельдорф), а також перемоги в національних конкурсах “Панна регіональна — 2000”, “Міні-віце-панночка України — 2001”, “Панна України — 2002” та Міжнародної премії “Бізнес—Олімп”, якої торгова марка “Віоріка” була удостоєна 2003 та 2004 років. Усе це дало нам можливість потрапити на світовий ринок моди.

— *Яким був перший крок на професійний подіум?*

— Я запам’ятала його на все життя. Це був мій перший показ у Чернівцях. Привіта-

«ВІОРИКА» — ЦЕ СВІТОВЕ ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОДЕЛЬЄРІВ

Створювати красу, жити і працювати для добра — такий девіз і кредо відомої модельєрки Буковини Віоріки БОДНАРЮК. У цьому вбачає своє призначення і покликання й колектив малого підприємства “Фантазія”, яким керує Ілля Боднарюк, більше знаний в Україні та далеко за її межами студією мод “Віоріка”.

Творчий дизайн, вишуканий стиль, неповторне поєднання класики й сучасності, які притаманні буковинській дизайнерці та її талановитим колегам, стали не тільки запорукою успіху, а й принесли світове визнання українським модельєрам.

Буковинські майстрині сьогодні створюють елітне весільне, елегантне вечірнє, ошатне святкове, яскраве сценічне вбрання і своєю працею стверджують, що краса врятує світ.

Сьогодні про свій шлях до Олімпу світової моди розповідає керівник студії мод “Віоріка”, відмінник служби побуту України Віоріка БОДНАРЮК.

ти мене з цією подією прийшов мій давній друг, народний артист Молдови І. Суручану. Але я так хвилювалася, що коли побачила у шпаринку переповнений зал музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської і мені повідомили, що він у залі, то, зробивши перший крок на сцену, відчула, що мене ноги не тримають, а в голові блискавкою майнула думка: “Ну, ще один крок і я падаю”. І саме в цей момент мій молодший син Річард, який неодноразово брав участь у таких показах і цього разу виводив мене на сцену, внутрішньо відчув, що я ось-ось впаду, тихенько сказав: “Мамо, якщо ти візьмешся за мою руку і будеш міцніше за неї триматися, то ти зробиш перший крок, а потім ще два. Ти не дивишся на людей, а лише відчувай, що я тримаю твою руку і ти не впADEШ!” Так мій шестирічний син допоміг мені зробити перший крок на професійний подіум моди. Це відчуття запам’ятала на все життя. Тому сьогодні

ні живу і працюю для того, аби могла їм допомогти в житті, адже мої діти всі ці роки мене підтримували.

— *Сьогодні Ви успішно працюєте не тільки на східному ринку держав СНД, а й на світовому...*

— Практично вже 30 років працюю, вивчаю та впроваджую нашу буковинську моду на східному та російському ринку. Це дало можливість впровадити наші моделі на сві-

до нас приїжджала наречена з Тернополя, випускниця вищого навчального закладу С.-Петербурга. Дівчина мала вишуканий смак і досвід одягатися, тому вимоги в неї були неабиякі. До того ж батьки-бізнесмени могли задовольнити її високі запити. Проте об’їздивши салони Києва, Москви, Одеси та Львова, дівчина не змогла придбати весільну сукню, яка була б їй до вподоби. В Києві лише прокат такої сукні коштував 5 тисяч доларів, в Одесі за 15 тисяч доларів можна купити, а в Москві прокат 5 тисяч доларів, а купити можна за 20 тисяч доларів. Це ціни світового ринку, але вони вже реальні на ринках СНД. Коли дівчина приїхала з батьками до Чернівців, то з’ясувалося, те, що вона шукала скрізь за такі великі гроші, у нас можна купити вдсятеро дешевше.

Тобто, все, чого бажає найвибагливіший клієнт, усі нові тенденції, що впроваджуються на світовому модельному ринку, є в нашому весільному салоні.

— *Кажуть, для модельєра престижно, коли в нього одягаються VIP-персони чи зірки шоу-бізнесу?*

— Ми шиемо вбрання для багатьох відомих людей в Україні, Молдові, Росії. Свого часу я одягала дочку Снегура, першого секретаря ЦК, родини всіх міністрів Молдови. Але я не хизуюся тим, що серед моїх клієнтів є VIP-персони чи зірки. Мені набагато приємніше, коли до мене приходять люди, які виростили художу, продала її, а за отримані гроші хоче подарувати своїй дитині щастя. Хіба це не більше, ніж міністр?! Повірте, більше! Адже наша держава складається саме з таких простих, працелюбних і добрих людей. А щодо зірок... Зірки на світовому ринку моди платять великі гроші за ім’я відомої торгової марки чи фірми. Натомість нашим зіркам треба все шити безкоштовно. Такого ніде в світі немає. Тому не вважаю за велике досягнення, що наші зірки одягаються у нас.

— *Коли Ви відчуваєте задоволення від роботи?*

— Коли можу однаково гарно і добре одягнути клієнтку, яка дозволить собі витратити на сукню лише 500 гривень, і ту, яка заплатить 12 тисяч гривень. І щаслива з того, що можу зрозуміти і догодити їм обом. А от коли мені вдається придумати для дівчини з природними вадами таку модель сукні, в якій вона відчуває себе щасливою, то це моє справжнє досягнення як модельєра. Для мене немає красивих чи некрасивих людей. Я завжди в наших наречених чи випускницях відчуваю душу. Мені здається, що на землі немає кращого покликання, ніж професія модельєра!

— *Кожен майстер мріє мати спадкоємців. Хто продовжить Вашу справу?*

— Я давно замислювалася над цим. Протягом багатьох років намагалася прищепити любов до модельного мистецтва моєму старшому синові Юрію. Залучала його до нашої справи. Спочатку він робив усе, так би мовити, з примусу. Допомігав, розуміючи, наскільки мені складно самотужки все реалізовувати. Тільки цього року я відчула душевний спокій за майбутнє нашого бізнесу. Юрій, закінчивши економічний факультет університету, вирішив серйозно займатися родинним бізнесом. У нього є смак, художнє бачення, власний почерк. І сьогодні в його руках усі наші зв’язки зі світовим модельним бізнесом. Він займається каталогами, інтернетом, відео- і фотозйомками, виставками. І для мене велика радість, що йому це вдається. Молодший син Річард змалку в нашому бізнесі. Він залюбки брав участь у показах. Нині — студент історичного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, добре знає декілька мов і на виставках часто виконує роль перекладача. Тому сьогодні вже не тільки чоловік Ілля, а й сини — моя надійна опора і підтримка в бізнесі. І я можу з упевненістю сказати, що все, про що я мріяла, збулося, мої плани зреалізувалися. Я дякую Богу за все. Бо він мені дав у житті те, чого бажала: доброго чоловіка, синів, дім, який я побудувала, справу, яка дорожча над усе на світі. Залишилося дочекатися гарних невісток, котрі також полюблять наш бізнес і ми разом зможемо ще порадувати людей своєю працею.

●

Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА

ІНІЦІАТИВА

За даними організаторів саміту, в Україні мешкає 11,1 мільйона людей віком до 35 років, рівень безробіття серед них дорівнює 13,4 % за середнього рівня безробіття в країні 9,1 %. Але молодь вірить у свій потенціал і 68 % погоджується, що цілеспрямованість і наполегливість — запорука успіху. Серед держслужбовців відсоток працівників віком до 35 років складає 21. Отже, важливо підтримувати молодих лідерів для посилення їхнього впливу в процесах розвитку країни. Тому метою саміту стала розробка дієвих механізмів взаємодії молодіжних громад із владою на всіх рівнях, для розвитку волонтерського руху та створення безпечного середовища для молоді. Присутній на саміті міністр у справах сім'ї, молоді та спорту Віктор Корж пообіцяв молодим людям підтримку.

Ольга Гончарова, заступник голови оргкомітету саміту: “Учасники саміту — 150 лідерів молодіжних організацій — пройшли відбір: претенденти відсилали відповідну анкету, й експертна комісія обирала найактивніших у тій чи іншій тематичі серед дев'яти комітетів саміту: з питань студентського самоврядування, участі молоді в громадському житті на місцевому та регіональному рівнях, охорони здоров'я, підтримки сім'ї, охорони навколишнього середовища, з питань боротьби з дискримінацією, міграцією та захисту прав людини, з пи-

ЧИ ЗДАТНА УКРАЇНЬСЬКА МОЛОДЬ НА ВОЛОНТЕРСТВО?

Відповідь на це запитання на початку грудня шукали лідери молодіжних організацій із 27 регіонів України на Всеукраїнському молодіжному саміті ООН “Розвиток волонтерства та соціального партнерства в Україні”. Разом із представниками влади вони обговорювали ключові питання взаємодії. Такий саміт у рамках проекту ПРООН “Створення безпечного середовища для молоді України” за підтримки Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, програми Волонтерів ООН, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) та Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні проводився впр'яте.

Фото О. Литвиненка

тань освіти та професійного розвитку молоді, інформаційної політики, трудової зайнятості молоді та розвитку підприємництва в моло-

діжному середовищі. Вироблений у комітеті план дій учасники поширюватимуть серед молоді в своїх регіонах”.

ГАРНИЙ ПРИКЛАД

Майбутні дитячі будинки — заклади опіки нового типу: тут мешкатимуть не більше 15 дітей-сиріт, що дозволить створити атмосферу, наближену до сімейної, індивідуально підходити до проблем кожного вихованця. Тут не працюватимуть прибиральниці чи кухарі, обов'язки будуть розподілені між дітьми: набуті навички допоможуть краще адаптуватися до самостійного життя.

Вихованців закладів обиратимуть за віковим критерієм: від 9 до 17 років, оскільки відсоток усиновлення таких дітей украй низький.

Придбати приміщення у Кіровоградській і Черкаській областях згодилася німецька організація CCF Kinderhilswerk, яка збрала для цього серед мешканців Німеччини 120.853 євро. Залишилися обладнати будинки меблями, кухнею, побутовою технікою, посудом і забезпечити постільною білизною тощо.

Мобілізувати українське суспільство зібрати необхідні 250.000 гривень

ЧАС ДІЯТИ

Фото М. Головка

для створення належних умов проживання й виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки, взяв-

Репродукції картин відомої української художниці Євгенії Гапчинської стануть окрасою святкових новорічних листівок. Кошти від продажу ексклюзивних привітань спрямують на обладнання приміщень для новостворених дитячих будинків у м. Каневі та м. Кіровограді. Акція проходить у межах благодійного проекту “У пошуках янгола” Українського фонду “Благополуччя дітей”.

ся фонд “Благополуччя дітей”. Залучившись підтримкою Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту, Департаменту з усиновлення та реалізації прав дитини, ХДФ Німеччини, Асоціації “Наш дім” (Польща), Фонд започаткував благодійний проект “У пошуках янгола”.

УРОКИ ДОБРОСУСІДСТВА

У поліетнічному й багатоконфесійному Криму проблеми функціонування й викладання національних мов у центрі уваги вже давно. А ось про неперехідну цінність толерантності на різних рівнях на повен голос заговорили лише недавно.

Педагоги спільно з ученими розробили для дошкільнят і школярів цікавий і потрібний виховний інтеграційний курс “Культура добросусідства”, який став частиною нового проекту, підтриманого фондом “Відродження” — “Мультикультурна освіта як основа толерантних міжнаціональних відносин у Криму”.

вам і мистецтву толерантності на уроках добросусідства. Спершу спецкурси проводилися в перших, п'ятих і десятих класах. Результати засвідчили: там, де запровадили такі заняття, діти всерйоз зацікавилися історією і культурою різних народів Криму, навіть виявили потребу у вивченні мов етносів півострова. Тож нині вирішили запровадити гуманітарний спецкурс у других, шостих і одинадцятих класах. Експеримент проходить у кількох районах півострова під доброзичливим і професійним наглядом педагогів, психологів, працівників Міносвіти й науки Автономії та Міносвіти України.

У програму 12-річного шкільного курсу включено етнічну історію й традиційну культуру народів Криму.

Спецкурс знайомить учнів з етноконфесійними особливостями, побутом і традиціями народів регіону, з необхідним для дружнього спілкування “словниковим запасом”, вчить навичок ведення діалогу й переговорного процесу, формує позитивне ставлення до розмаїття культур і релігій в Україні.

Під час вивчення історії народів Криму дітям пропонують теми: “Я і мої сусіди”, “Мій регіон”, “Місце, де ми живемо”, “Палітра культур і релігій”, “Ми — кримчани”, “Пишаємося півостровом”, “Подорож у минуле Криму” тощо.

Предмет “Культура добросусідства” проходить апробацію в кримських школах і дитсадках ще два роки. Авторський колектив із майже півсотні

Довганик Володимир, голова Львівської обласної організації “Українська народна молодь”: “Західний термін “волонтерство” в Україні вживається як громадська робота. Якщо кошти й виділяються, вони йдуть на закупівлю канцелярських товарів, на потреби організації, а сама робота — безкоштовна. Я працюю над залученням молоді до громадських процесів, над національно-патріотичним вихованням, над проведенням відповідних акцій серед студентів, а на саміт приїхав, бо це найбільше зібрання лідерів молодіжних організацій, які працюють у цьому напрямку”.

Богдан Мойса, молодіжна організація “Генерація успішної дії”, засновник Луцької міської молодіжної громадської організації “Паросток”, учасник програми “Помічник голови Комітету Верховної Ради України” 2006—2007: “Ми працюємо з людьми з особливими потребами. Волонтерство у цій сфері, напевно, одне з найактуальніших, оскільки це надання соціальних послуг, і той самий патронаж. На саміті я вдруге. Подібні заходи — дуже серйозний імпульс і для фахового рівня, і для здобуття досвіду громадської діяльності. Скажімо, попередній саміт наштовхнув мене на проведення Першого всеукраїнського форуму для молоді з вадами зору, який у квітні цього року пройшов у Києві. Тому саміт — дуже корисна подія”.

● **Ольга СКРИПКІНА**

Віктор Лях, виконавчий директор Українського фонду “Благополуччя дітей”: “Ми хочемо створити таку атмосферу, щоб діти згадували своє дитинство як час, коли вони отримали любов... Канівський інтернат налічує від 180 до 200 вихованців, і неможливо одразу розформувати заклад, але ж треба з чогось починати”.

Першою акцією проекту став благодійний концерт гурту “Крихітка Цахес”. Тепер до проекту долучилася й відома українська художниця і лялькарка Євгенія Гапчинська. “Коли ви заробите гроші, витратьте їх на добру справу. Це найбільше задоволення від зароблених коштів”, — переконана вона.

Створені благодійні листівки з картинками Євгенії Гапчинської Фонд планує розповсюджувати серед бізнес-компаній, представників різноманітних міжнародних і державних структур, а також на різноманітних акціях.

● **Ольга СКРИПКІНА**

досвідчених педагогів, методистів і вчених сподівається, що після вдосконалення проекту ці уроки стануть обов'язковими у шкільних програмах всіх навчальних закладів півострова.

Проект виховання й плекання культури добросусідства впевнено набирає сили. Це підтверджують і роздуми кримських школярів про потребу толерантності в нашому житті:

“...Хоча в усіх школах нашого півострова навчальний рік починається з уроку “Ми — кримчани”, а на всій материковій частині держави — “Ми — українці”, якраз на першому уроці усвідомила: представники всіх націй, які живуть в Криму, передусім мешканці України. Проблема Криму в тому, що він зусиллями деяких політиків то “локалізується”, то прагне ще більше “автономізуватися”, а то й закликає “йти в Росію” чи у мусульманський світ. Ліки від цього — природна інтеграція півострова в суспільні інституції українського рівня. Ми, незалежно від національності, маємо пишатися, що є громадянами України...”

“Превалювання одного етносу над іншим із позиції демократичної рівноправності вже давно атавізм. Крим — наш спільний дім, як і вся Україна”.

● **Віктор ХОМЕНКО,**
Крим

БЛАГОДІЙНІСТЬ

ДОПОМОЖЕМО ДІТЯМ РАЗОМ!

16 грудня розпочався завершальний етап благодійної акції Всеукраїнського благодійного фонду “Дитячий світ” “Допоможемо дітям разом!”, метою якого є збір коштів для придбання реанімобіля (“операційної на колесах”) для Всеукраїнського науково-практичного центру дитячої кардіології і кардіохірургії. Партнером благодійної акції виступив банк “Надра”, а на завершальному етапі до акції приєдналася мережа супермаркетів “Сільпо”.

Реанімобіль — карета “швидкої допомоги”, оснащена суперсучасним медичним обладнанням, яке необхідне для проведення невідкладних операцій, а також для оперативного та максимально безпечного транспортування маленьких пацієнтів. Вартість реанімобіля — близько 1 млн. грн., тому придбати його самостійно Центр дитячої кардіології і кардіохірургії не може.

Збирання коштів для придбання реанімобіля Фонд “Дитячий світ” спільно з банком “Надра” розпочав ще у липні цього року. За кілька місяців було проведено низку благодійних заходів, завдяки яким зібрано понад 400 тис. гривень. Окрім цього, фонд із банком “Надра” облаштували ігрову кімнату й ігровий майданчик для Всеукраїнського науково-практичного центру дитячої кардіології і кардіохірургії. Банк став спонсором першого національного конкурсу “Волонтер року”, а також профінансував інші благодійні проекти.

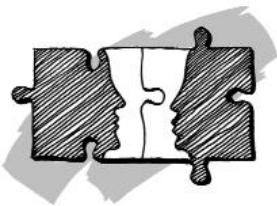
Ігор Гіленко, президент банку “Надра”: “У лютому цього року ми заснували Всеукраїнський благодійний фонд “Дитячий світ”. Думали як правильно організувати роботу і вирішили створити такий фонд, який не був би абстрактним, а займався конкретними, потрібними і простими програмами”.

Людмила Гайова, президент Всеукраїнського благодійного фонду “Дитячий світ”: “Акція зі збору коштів для центру дитячої кардіології й кардіохірургії — одна з перших найбільших програм Фонду. Автомобіль уже купили. Тож збираємо кошти на апаратуру, і починається робота з його оснащення. У січні автомобіль буде передано кардіоцентру. Наступним кроком Фонду стане облаштування регіональних лікарень”.

Акцію “Допоможемо дітям разом!” підтримали понад 15 громадських організацій, відомі українські спортсмени Лілія Подкопаєва, Яна Клочкова, Катерина Себрюнянська, співачка Світлана Лобода, гурти “Танок на майдані Конго”, “SMS”, “Чотири королі”.

Завершальний етап акції проходитиме водночас у 18 областях України. Захід відбуватиметься у два етапи: з 16 до 20 і з 21 до 25 грудня. У ці дні в Києві, Вінниці, Дніпропетровську, Запоріжжі, Івано-Франківську та в інших містах волонтери з громадських організацій допомагатимуть покупцям супермаркетів “Сільпо” запаковувати придбаний товар у спеціальні виготовлені пакети із символікою благодійної акції, і пропонуватимуть зробити добровільну пожертву для допомоги хворим дітям. Підтримаймо акцію!

● **Інф. “Слова Просвіти”**

ДО 100-РІЧЧЯ КАТЕРИНО-СЛАВСЬКОЇ “ПРОСВІТИ”

РОДИНА БОГУСЛАВСЬКИХ

У роботі Катеринославської “Просвіти” активну участь брали цілі родини. Однією з них була родина Миколи Олексійовича Богуславського.

М. Богуславський, за спогадами друзів та як писав про нього журналіст і письменник М. П. Чабан: “...працював на скромній посаді діловода Катерининської залізниці”, був “ідеальним розповсюджувачем української книжки на Катеринославщині”, “збирач членських внесків та поширювач видання “Добродійного товариства”, “видавець листовних карток з малюнками Катеринославського художника Василя Корнієнка, ініціатор думки видавати у Катеринославі часопис “Дніпрові Хвилі”, ініціатор та організатор гуртків аматорів гри на бандурі на Кубані, популярна постать серед просвітян Катеринослава, палкий ширий патріот української нації, вмілий агітатор за українську культуру”.

У юнацькі роки Микола Олексійович жив на Північному Кавказі, заробляючи на життя акторською діяльністю.

Улітку 1875 року брав участь у виставах і концертах місцевих і гастрольних театральних колективів у Железноводську. Збереглися цікаві світлини того часу, на яких значно пізніше Микола Олексійович зробив надписи. Наприклад, на одній: “Савина Марія Гавриловна или Григорьевна. Артистка Императорских Театров. Играл с нею в Железноводске в 1875 г.”, та окремо, олівцем: “19 июля 1875 г.”. Савина Марія Гаврилівна — драматична артистка, одна з організаторів російського театального товариства й засновниця притулку для престарілих акторів. Як трапилося, що Савину та Богуславського об’єднали вистави? Відома вже на той час акторка Імператорського Столичного Театру та нікому не відомий 19-річний хлопчисько з провінції.

У Железноводську майже в той самий час (у липні 1875 року) відбувається знайомство М. Богуславського з Олексієм Сергійовичем Суворіним — на той час ще маловідомим журналістом, а в майбутньому — редактором популярного журналу “Новое Время”.

У 1880 року М. Богуславський одружується з донькою заможних поміщиків дворянського походження. 1881 року у нього народжується донька Катерина, а згодом син Леонід. Дітьми опікується домашня вчителька з Таганрога Віра Іванівна Свешнікова. 1887 року від сухот помирає дружина Миколи Олексійовича, і він вирішує одружитись із Вірою Іванівною. Та на заваді стала мати покійної, вважаючи, що батько має присвятити життя дітям, до того ж різниця у віці між Катериною і Вірою була близько 10-ти років. Тоді Микола Олексійович із Вірою Іванівною і дітьми залишають маєток...

Із 1895 року сім’я мешкає у Катеринославі. Микола Олексійович працює в Управлінні Катерининської Залізниці, захоплюється видавництвом, благодійною діяльністю та театральним мистецтвом, а Віра Іванівна працює вчителькою. 1896 року у них народжується донька Надія.

Із 1905 року, як тільки-но створюється Катеринославська “Просвіта”, Микола Олексійович із головою поринає в її діяльність: розповсюджує українські книжки, бере участь у театральних виставах разом із сім’єю в артистичному гурті, займається видавничою діяльністю. Збирає для перевидання поштові картки з зображеннями малюнків Т. Г. Шевченка, які й досі є в приватному архіві.

Також бере участь у Благодійному Товаристві, яке допомагало учням із неземних родин, редагує часопис “Дніпрові Хвилі”.

Вік і колишнє ув’язнення за антиурядові дії та за участь у соціал-демократичних гуртках відбилися на його здоров’ї: він мав хворі бронхи.

Із 1912 року працює в Управлінні Кубансько-Чорноморської залізниці та переймається організацією кобзарських колективів у Катеринодарі.

Учень бандурної школи, а згодом її керівник, Василь Ємець згадує: “З 1912 року, завдяки енергійній праці одного з співробітників управи Кубансько-Чорноморської залізниці д. Миколи Богуславського поширення кобзи з України перекинулося на Кубань, де до того часу про козаків-кобзарів зовсім не було чути.

У червні 1912 року він виписав з Харківщини одного студента, який вмів трохи грати на кобзі і тим справу навчання поставив на

ТІ, ЩО ЗРОБИЛИ БАГАТО ДЛЯ СПІЛЬНОЇ СПРАВИ

На початку ХХ століття у Катеринославське літературно-артистичне Товариство “Просвіта” входили не лише всесвітньо відомі особистості, такі як академіки Дмитро Яворницький та Сергій Єфремов, історики Дмитро Дорошенко та Василь Біднов, художник Микола Погрібняк, письменник Адріан Кащенко, а й на перший погляд малопомітні, надзвичайно скромні люди, які залишили не менш суттєві здобутки. Про деякого з них розповідає Ярослав МАТРОСОВ.

Перша Театральна труппа Катеринославської “Просвіти”: Микола Олексійович Богуславський (стоїть перший справа), його дружина Віра Іванівна (сидить перша справа), їхня донька Надія (сидить у першому ряду), Лідія Аполлінаріївна Горбенко (сидить у другому ряду, перша зліва). 1907 рік

реальний ґрунт. Вчитися на кобзі було дуже багато охочих...

Аби поширити на Кубані кобзу, Микола Богуславський, або як його козаки звать “Бандурний батько”, на власні гроші замовляє кобзи й дає їх козакам, щиро радіючи, коли щось з того виходить. Треба особисто знати цю стару поважну людину, аби уявити собі, яка опанувала ним радість, коли йому пощастило зацікавити кобзою де кого з музик козачої симфонічної оркестри в м. Катеринодарі. І ця радість не була помилковою, бо з цієї оркестри повиходили неабиякі кобзарі, що з великим успіхом продовжують розпочату ним справу...

...А ті незабутні враження від виступів деяких сліпих кобзарів на Всеукраїнському Військовому З’їзді та на першому з’їзді “Просвіт” (1917 рік), певно на довго лишаться в пам’яті їх учасників, або взагалі тих, хто мав змогу бути на цих з’їздах”.

Родина Богуславських була надзвичайно гостинною і привітною. У Катеринославській оселі у Богуславських бувало багато гостей, серед яких — академік Дмитро Іванович Яворницький, колись відомий газетний репортер і письменник Володимир Олексійович Гіляровський.

Але прийшов кінець активного відродження української національної культури. Спочатку царська, а згодом і більшовицька влада вирішила покласти їй край.

Не уник утисків із боку нової влади і товариш Миколи Олексійовича, академік Д. І. Яворницький, якого врешті зберегло від грат лише всесвітнє визнання.

Від революції постраждала вся сім’я Богуславських: Віра Іванівна втратила роботу через дворянське походження, родина позбулася будинку (через інфляцію кредитори вимагали негайного повернення позики на будівництво).

Переселилися Богуславські на приватну квартиру по вул. 1-й Короткій (тепер Чичеріна), 38. Тут і відвідували Миколу Олексійовича та його сім’ю гості, серед них — його давній товариш, академік Сергій Єфремов, якому в червні 1928 року Богуславський скаржився на злиденну долю: “...зустрів майже не плачем. Бідую. Має пенсії за 40 років служби 18 крб...”.

Помер Микола Олексійович 11 квітня 1936 року у віці 80 років, похований на кладовищі Запорізького шосе (тепер вул. Героїв Сталінграда). На жаль, сьогодні його могила втрачена, бо цвинтарі тут були знищені вандалами. Та бережуть пам’ять про діда, діяльність якого ще потребує подальшого дослідження, онуки Миколи Богуславського.

ЛІДІЯ ГЛИНКА-ГОРБЕНКО

Лідія Аполлінаріївна Глинка — член Катеринославської “Просвіти” (1910), викладач 1-ої залізничної школи. Брала участь в артистичній комісії, мета якої: “допомогти раді Товариства влаштувати Шевченківський концерт, який відбувся 4 березня 1912 в залі Комерційного зібрання”. Ось і все, що може читач дізнатись зі словника “Діячі Січеславської Просвіти”, та ще менше про Горбенку Лідію Аполлінаріївну, хоч це та сама особа — визначна постать у культурно-освітнянській діяльності Катеринославщини.

Лідія Аполлінаріївна (за чоловіком — Горбенко) народилася в сім’ї славетної родини Глинок, з якої свого часу вийшли відомий композитор, письменник, учений... Мешкала родина у невеличкому маєтку в Лубнах.

Після школи Лідія Аполлінаріївна скінчила вищі жіночі курси, ймовірно за все, в Санкт-Петербурзі, де викладання було надзвичайно високого рівня. Вивчали логіку, історію літератури стародавньої та нової, огляд слов’янських говорів та літератур, загальну літературу (історія західноєвропейської літератури), російську історію, історію слов’янських племен, історію стародавнього, середнього та нових часів, історію мистецтв, римську літературу, латинську мову. До того ж Лідія Аполлінаріївна володіла французькою та німецькою мовами, мала художні здібності.

Згодом Л. Глинка переїздить у селище Юзівку. Тут із 1896 року працює вчителькою російської мови й літератури залізничної двокласної школи на станції Юзові, бере участь у спектаклях Юзівського театру як драматична акторка, грає провідні ролі. А шолита разом із групою працівників залізничної подорожує по столицях тогочасної Росії. Керівництво залізниці завжди дбало про добробут і культурний рівень своїх працівни-

ків. Залізниця мала навчальні й медичні заклади, видавництво, харчові заклади, музикально-артистичний гурток, влаштовувала туристичні подорожі найкращими містами країни для працівників.

Подорожує Л. А. Глинка й за кордон: у Францію, Італію, Німеччину, Австрію, Фінляндію та в інші країни.

Лідія Аполлінаріївна колекціонувала портрети багатьох усевітньо відомих прозаїків, поетів, публіцистів, літературних критиків, драматургів, видавців, режисерів, акторів, співаків, інших діячів культури, мистецтва та науки. Її збірка-альбом містить окремі портрети і групові фотографії або репродукції з картин. Крім того, декому зі своїх кумирів Лідія Аполлінаріївна присвятила цілі сторінки, які містять виставочну інформацію.

1904 року Лідія Аполлінаріївна переїхала до Катеринослава. З вересня викладає у Першій залізничній школі, бере активну участь у науковій, культурній і громадській діяльності міста. Приєднується до “Катеринославського Наукового Товариства”, стає його дійсним членом.

Певно, від початку створення Катеринославської “Просвіти” стає її активною діячкою.

Її чоловік, Іван Наумович Горбенко, працівник служби руху Управління Катерининської залізниці, також бере участь у діяльності Катеринославської “Просвіти”.

Завдяки педагогічній, науково-лекторській, театральній-артистичній діяльності та чарівності Лідія Аполлінаріївна привернула увагу інтелігенції Катеринослава. У фондах Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького збереглися письмові послання просвітянки до Д. І. Яворницького, з яким вона щиро товаришувала. У приватному архіві збереглася ще й записка Дмитра Івановича: “Преславна Панночко! Як що у Вас є зайва година і як що Ваша ласка до мене, прошу Вас забігти до мого будинка, як тільки одержите оного мого листа. Усім серцем прихильний до Вас Д. Эварницький”.

1920 року в Дніпропетровську було створено Інститут Народної Освіти (ІНО). Органами Управління ІНО були Правління, факультетські та предметові комісії, які обиралися від адміністрації й викладачів, від студентства та профспілки. Л. Горбенко перебувала в складі Правління ІНО.

До переліку громадської діяльності Лідії Аполлінаріївни можна додати “Довідку”: “Видано цю Довідку Дніпропетровським Учасковим Комітетом на транспортні спілки РОБОС (Робітничої Освіти — *авт.*), в тому, що Горбенко Лідія Аполлінаріївна виконувала по Учкомові таку громадську роботу: 1. З 1924 року по 1926 рік була членом культкомісії та бібліотечної ради при Учкомі; 2. 1925 року по 1926 рік була членом ревізійної комісії каси взаємодопомоги; 3. З 1924 року по 1925 рік була секретарем стінної газети; 4. У 1926 році була Народним Засідателем при Окружному Народному Сузі; 5. У 1926 році була профуповноваженим 1-ї Дніпропетровської Залізничної Школи; 6. З 1926 року Клубна праця в Червоній Армії. Голова Учкому (перша літера нерозбірлива) [С]афронов, секретар Євсєвський. З оригіналом згідно: Романюк”.

Багато сил віддавала Лідія Аполлінаріївна школі. Але коли стало питання про нагороду за сумлінну працю почесним званням “Заслужений Вчитель”, їй було відмовлено. Бо залишилася в окупації...

По смерті Лідії Глинка в її оселі — одній кімнаті комунальної квартири, залишилися два мішки якогось скарбу, який за життя не дозволяла навіть пересувати. Виявилось, у мішках були дитячі шкільні письмові роботи: диктанти, твори, а ще малюнки і вітання учнів...

* * *

Минуло 100 років із часу заснування Катеринославської “Просвіти”. Незважаючи на перешкоди, національно-свідомі діячі української культури, такі, як родина Богуславських, Л. А. Глинка-Горбенко й інші, багато зробили для своєї справи.

Та культура нації — не лише наука й мистецтво, а й освіта, складовою якої насамперед є мова. Наші герої прагнули до досконалого опанування української мови, і не лише досягли своєї цілі, а й зуміли трансформувати прийдешнім поколінням.

● **Ярослав МАТРОСОВ,**
м. Дніпропетровськ

ПО-СУСІДСЬКИ

Якщо цей матеріал набрано і зверстано у газету на комп'ютері, якщо ви читаєте його не при газовій лампі, свічці чи каганці (забули, що це таке?), якщо поряд працює телевізор чи магнітофон, крутяться інші електричні начиння, якщо хочете, щоб в оселі було тепло, з крана текла гаряча вода, одне слово, якщо хочете жити у ХХІ, а не Х столітті, тоді ви зрозумієте, що таке енергетика. Але усвідомте ще дві речі. Перше: традиційні джерела енергії (вугілля, нафта, газ) колись вичерпаються. Друге: оте традиційне, на жаль, димить, смердить і отруєє все довкола.

Польща (за стандартами Євросоюзу) вже почала задумуватися про альтернативну енергію, і тут зросли екологічні вимоги й стандарти.

Перший візит нашої групи українських журналістів був на околицю міста Перемишль, у невелике село Куньковець (старовинна назва — від слова “кунь”, цебто “кінь”). Ми прибули в осередок екологічної освіти (освіти). Власне, це щось на зразок сільського будинку культури, тут можна поспілкуватися, попрацювати в Інтернеті, дізнатися, що діється у світі.

Польща значно менше, ніж Україна, залежить від купованих за кордоном енергоносіїв. У країні великі поклади вугілля. Майже на 40 % країна забезпечує себе власним газом. Своєї нафти майже немає, тому закуповують у Росії і в арабських країнах. Найдорожчий газ, тому намагаються зменшити його споживання. Зараз близько 40 % електрики й тепла виробляється з власного вугілля, стільки ж — із газу, близько 17 % — з нафти. Решта — це і є ота чиста, відновлювальна енергетика. Це сонячна, вітрова енергетика, частково — біомаса. Ще в Польщі застосовують економне електроосвітлення, автоматичне регулювання опалення, старанне утеплення житла (заміна старих вікон сучасними), диференційована оплата електрики: з 16-ої до 21-ої години вона дорожча.

Головне, що нам показали в осередку, — його опалення біомасою. Термін “біомаса”, розшифровувався просто: дрова. Це парадоксально: у ХХІ столітті знову повертатися до дров? Навпаки, запевнили господарі, тому й повертаємося, що ХХІ століття. Нас виводять у двір осередку, показують прибудовану до стіни дому халабуду. Це котельня. А в ній — піч. Котел для дров. Сучасний, недовгий. А головне — з великим КПД віддачі тепла: десь під 70 %. Як таким котлом, дровами можна нагрівати великий будинок? Стояти і цілий день підкидати дрова? Ні, не треба. Допитливі журналісти заглянули до котла, де жевріло кілька метрових дровин. І вистачає! Словом, нам виклали всі цифри: скільки дров треба на зиму, скільки це коштуватиме. Без зайвих цифр — удвічі дешевше, ніж опалювати газом. Дешевше навіть за вугілля. Чи не мерзнуть? Стандарт опалення в Польщі — плюс 22. Опалювальний сезон — 7 місяців, із 1 жовтня до 1 травня.

Таке опалення здобуває все більшої популярності. Хоч, звичайно, села газифіковані, а котли опалення в оселях — комбіновані, під газ, вугілля й дрова.

У Польщі відновлювальна, чи “зелена”, як її звуть, або чиста енергетика займає поки що 3 % всієї. У Євросоюзі ця цифра наближається до 10-ти. І є чіткий графік ЄС: до 2020 року довести її рівень до 16 і більше відсотків. На це виділено великі кошти, таку енергію електростанції продають споживачам дорожче. А споживачі у Польщі зобов'язані закупити в енергетиків 3 % електрики саме чистої, або “зеленої”.

Один з її видів нам показали в Перемишлі, в готелі “Громада”. Тут — представництво потужної польської фірми “Сольхарт”, яка прискорено розвиває сонячну енергетику в країні. Виробництво сонячних батарей — за ліцензією і технологією фірми з Австралії, яка вже не одне десятиліття поширює цю справу по світу. Побачили ми й “живу” батарею розміром метр на два. Блоки таких батарей, від кількох до десятків, дедалі частіше побачиш на дахах польських будівель. Були вони й на даху готелю. Підкреслю, вони не можуть ще повністю забезпечити потребу в електриці, але суттєво доповнюють її виробництво.

Наступного дня нас чекала подорож до міста Стальова Воля, на саму околицю Під-

Електростанція в Стальовій Волі

ЧИСТА ЕНЕРГЕТИКА: КОМУ ВОНА У НАС ПОТРІБНА?

Центр для престарілих. Сонячні батареї на даху будинку

карпатського воєводства. Ми побували на місцевій електростанції, яка забезпечує енергією цей регіон, у тому числі чимало промислових гігантів, зокрема металургійних. Споруджена 1938 року, одна з найстаріших теплових електростанцій країни досі в строю. Працює станція переважно на польському вугіллі. Підведено й газопровід, але газу не палять. Нас привезли, щоб показати перехід на біомасу. Поки що на цій масі станція виробляє лише кілька відсотків енергії. Не так давно встановлено спеціальні котли під неї. У піч їде все, що горить: дрова, гілля з розчистки парків і пришляхових смуг, тирса, обрізки з деревообробних, меблевих підприємств. Навіть побутове сміття, яке згорає, і яким, на жаль, завалені українські села й міста.

А щоб біопаливо надходило ритмічно, підприємливі поляки налагодили... вирощування дров. Працювали вчені й дібрали рослинність, що швидко дає приріст. Це верба. Точніше, це те, що в нас називають верболозом. Але росте ця лоза заввишки 5–6 метрів. Уже кілька років станція має угоди з селянами, які й вирощують на занедбаних вологих землях, майже на болотах, цілі плантації цього верболозу.

Ще нам повідомили дані щодо видів чистої, “зеленої” енергетики в Польщі. Так-от, поки що 94 % такої енергії виробляється з біомаси, 2,6 % — з вітру, трохи більше як по 1 % — це водна, сонячна й геотермічна енергія. Усього потроху, але надалі все більше

однойменної гміни. Гміна — адміністративна одиниця в Польщі, щось середнє між нашими районом і сільрадою. У цій гміні — 19 тисяч мешканців, із яких 12 тисяч — у місті, решта — 7 тисяч — припадає на 7 сіл.

Звичайне підкарпатське містечко, мальовниче, акуратне. Але ми приїхали, щоб побачити дещо незвичайне: половина міста (нова частина) опалюється дровами. Діє нова міська котельня на біомасі. У піч, у котли їде все, що й на описаній вище електростанції. Основний вид палива — ота сама “верба”, верболіз. Під містом ми зупинилися на такій плантації. 100 гектарів на бідненьких, болотистих землях, яких тут вистачає і на яких наврод чи виростуть якісь сільгоспкультури. Під плантації “верби” відводяться також і землі, відновлені після видобутку сірки. Біомаса (цебто лоза, відходи дерева) подається в печі старанно подрібненою — така технологія. 7 місяців опалювального сезону, стандартна температура в оселях. Звісно, всі будинки газифіковані. Бо котельня подає тепло в мережі лише для опалення. Гарячу воду для ванн, інших потреб у квартирах гріють газовими колонками. Але то порівняно невелика витрата газу проти того, що мав би йти на опалення і який, на жаль, витрачається на опалення у нас і є недешевим.

Нас познайомили і з вітряною енергетикою Підкарпаття. Ми їхали до містечка Динова, щоб побачити дві вітряні електроустановки. Дорогою в одному з сіл зустріли й невеличку домашню вітростанцію на обійсті. Потужність — 20 кіловат. Працює кілька годин на добу. Є допоміжним джерелом енергії.

У Динові на вершечку пагорбів стоять два красені-вітряки, вітроелектричні станції. Приватні. Господар — підприємець, власник місцевої фірми. Вітростанції — теж виробництва Польщі. Керовані комп'ютерами. Електрика вливається в державну мережу. Вистачає її для роботи фірми і для продажу в довколишні села. Основний підрозділ у фірмі господаря — не вітростанції, а брикетний завод. Це виробництво брикетів з отієї ж біомаси — всілякої деревини. Деревобрикет фірма постачає котельням міст і сіл, мешканцям для опалення будинків. Є можливість різко наростити виробництво, бо з'явилися нові ринки збуту — знову-таки зі вступом до Євросоюзу. Фірма має можливість продавати брикети на експорт у Європу, зокрема у Швецію, Німеччину.

Несподівано власник фірми звернувся до нас, українців: чи не можна було б налагодити співпрацю з Україною щодо постачання йому сировини? Почав наводити розрахунки. А я із сумом подумав про наші захаращені, здичавілі ліси, навіть парки. Захотілося сказати підприємливому полякові: та приїдьте, вичистіть, заберіть задарма отой мотлох, від якого вже хворіють наші ліси, усе сміття, в якому ми тонемо. Можна й справді налагодити якусь вигідну співпрацю. Чи відгукнеться хтось? Чи комусь це в нас потрібно? До того ж стільки ще й бюрократичних перепон.

Маю назвати і ціни на енергетику в Польщі. Вони високі, недешеві для поляків, навіть при тому, що зарплати там у кілька разів вищі від наших: кіловат-година електрики коштує для населення 0,32–0,36 злотого, тобто від 58 до 64 копійок. Газ — близько 2 гривень за кубометр. Ціни, особливо на газ, змушують поляків шукати альтернативу.

Ми поверталися в Україну звичайним рейсовим автобусом Перемишль—Львів. Ледве перетнули кордон і проїхали перші кілометри по рідній землі, як вона зустріла нас димовищами смітників. Горіли також незрозуміло ким і нашо підпалені пришляхові смуги, лісосмуги, ота сама “біомаса”, якою в людей опалюються міста. Палало все, як і прийнято в нас, при безголів'ї влади з її президентами, парламентами, урядами, прокуратурами, в тому числі природоохоронною, екологічною, санітарною службами, міліцією, головами рад і адміністрацій. Звичайно, як сказав поет, “і дим Вітчизни нам солодкий і приємний”. Але, можливо, і ми колись навчимося жити по-людськи. Колись...

●

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

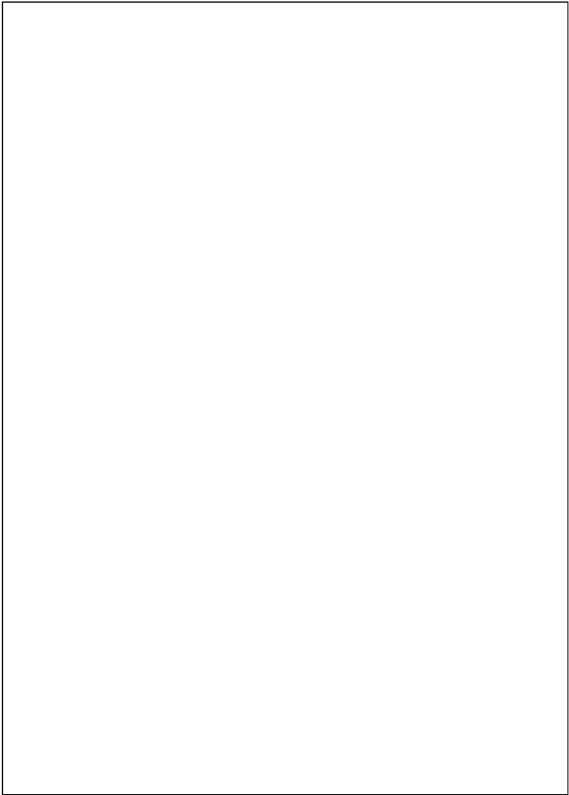

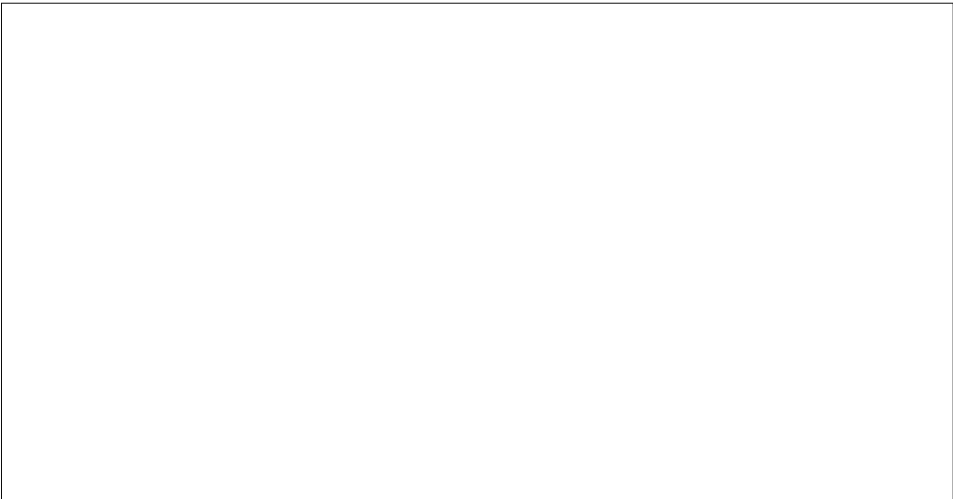
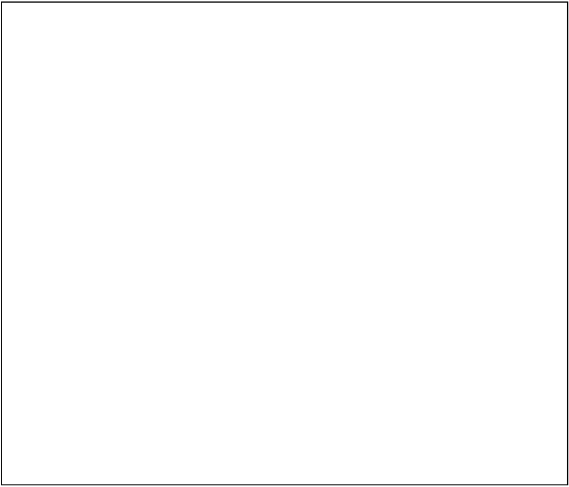
Вітроенергетичні установки

розвиватиметься сонячна й вітрова енергетика.

А як же вугілля? Горить і, на жаль, димить. Але зі вступом до Євросоюзу різко зросли екологічні вимоги. Норми допустимих викидів під контролем державної служби екології: всі дані — в спеціальному залі на комп'ютерах, усі лічильники опломбовані екослужбою. Суворо стежить за цим і Європа. При порушеннях — величезні штрафні санкції, при дотриманні нормативів — певні пільги.

Наступний пункт програми — місто Нова Демба, по-нашому “Нова Діброва”, центр

•

В ЯКІЙ ДЕРЖАВІ ЖИВЕМО?

— *За Жиріновським міцно закріпилася репутація епатажної, скандальної людини. Що Ви можете про нього сказати як людина, яка добре його знає? Наскільки він адекватний?*

— Як на мене, він абсолютно нормальна адекватна людина. Талановитий політик. Єдиний, можливо, в Росії чистий політик. Усі інші там господарники. Він не повинен прийти до влади, повинен завжди бути в напівпозиції, у напівпривладній партії. Його величезна історична роль полягає в тому, що він є, що в нього є фракція, що він критикує, десь виправляє, чимось допомагає уряду і президенту. Як би над цим не сміялися і не жартували, насправді те, що писав Жиріновський у своїх книжках у 1992—1994-х роках, зараз робить Путін.

Якби Жиріновський сьогодні став президентом Росії, то почалася б третя світова війна. Це така людина, яка б проривалася до Індійського океану. Він дав би грошей курдам, аби вони створили незалежний Курдистан, посилив би їх, поставив там свій уряд, послабив би Туреччину. Прорвавшись до Індійського океану, захопив би смарагдові шахти Буркіна-Фасо, влаштував там колонію. Безперечно, об'єднав Білорусь і Росію.

— *А як щодо його політики відносин з Україною?*

— Думаю, це було б як у Гітлера з Австрією. Є таке слово “анексія”. А що інше тут може бути? Уявімо реально, якщо завтра якийсь хворий на голову прийде до влади у Росії і введе свої війська. Я не впевнений, що 48 мільйонів українців (або скільки нас там залишилося) чинитимуть опір. По-перше, у 99 % там живуть родичі. Це буде, як у Німеччині з Австрією — вони просто взяли та об'єдналися. І це буде зручно для всіх. Тому що для частини українців це можливість військової, економічної, політичної кар'є-

ри в Москві. Чому Степан, який живе в Донецьку, противитиметься російському приходу, якщо в нього з'являється можливість зробити кар'єру в Росії?

Для вуйка з Галичини це катастрофічно неприйнятна ситуація. Але тільки для вуйка. Він там чужий. Та в них взагалі тяжка доля, шкода їх. Поляки їх не люблять, вони росіян недолюб-

ном, гербом, прапором, грошіма. Все це сприймається як шоу. А в нас це вийшло. Що таке економічна самостійність? Україна була економічно самостійною, коли була УРСР. Ось це був пік економічної самостійності. Плюс до цього Україна ще й правила всією Росією. Хрущов сидів у Кремлі і правив 300-мільйонною державою, Брежнев — з України, Черненко, тобто, хохли правили 1/6 частиною суші. Хіба це не економічна незалежність? Вони забрали все, що хотіли, зі сходу, тут усе це переробляли і продавали в Росію. УРСР мала членство в Раді Безпеки ООН.

— *А як у нас справи з регіональним статусом російської мови?*

— Рішення міськради щодо російської регіональної мови діє в Донецьку. Ми повинні говорити і працювати на своїй рідній мові, а рідна мова у нас — російська. Всі офіційні документи міськради пишуться російською мовою. Іноді — українською. Я їх поправляю. Зауважте, з жодного питання в міськраді не було такої одностайності депутатів — 100 % проголосували за російську мову. З Києвом офіційно ми спілкуємося теж російською. Поки жодного обурення не було.

Що стосується державного рівня, то впевнений, що ніколи в житті Львів і націоналісти не підуть на те, щоб російська мова стала другою державною. Тому що тоді українська мова помре. Є 150 мільйонів людей, є велика культура, велика нація, наша історія. І тільки-но ми відновимо значення російської мови в Україні, одразу ж українська залишиться тією фольклорною, народною, яку ми всі любимо. Вона повернеться до свого нормального стану. А ось ця мова — польсько-угорсько-американська, з “телікоптерами”, з неправильними наголосами помре. А в галичан завдання інше: роз'єднати нас з Росією, нав'язати іншу мову, максимально її змінити, щоб вона була незрозуміла для росіян.

«ДАЙОШ» ПОСАДУ МЕРА МОСКВИ!»

Необхідний коментар до інтерв'ю

Повірте, це головне, квінтесенція розлогого інтерв'ю молодого, але вже при солідному кріслі посадовця (подаємо в перекладі з російського оригіналу). Є ще в ньому оповідь про створення ним щойно презентованої книжки “Коммуналка в стиле funk”, про те, як “бред сумасшедшего” (вислів самого Левченка) опрацьовувався помічниками у цю книжку, скромно названу “підручником із житлово-комунального господарства”. Є історія знайомства з Жиріновським, те, на якому авто їздить автор, чому не одружується, і які плітки про нього плетуть.

Але головне — тут. Вдумаймося.

У Росії, виявляється, є політики, які можуть (ні багато ні мало) розв'язати третю світову війну. І навіть такий політик може бути обраний віце-спікером парламенту, а його партія на виборах — набрати чверть усіх голосів (найбільше!). Що з того, що він не президент. Зате в “напіввладі”, а отже, суспільство — у стані, в психології “чвертьсвітової” чи й “напівсвітової” війни.

Тепер про аншлюс. Такий, “як у Гітлера з Австрією”. Цебто, загарбання Австрії Німеччиною. Річ навіть не в тім, чи може бути щось схоже між Росією і Україною. В даному разі головне, як на це дивиться, а ще голівніше, — як до цього ставиться високий посадовець одного з найбільших міст України? Бачить це так: 99 % українців сприймуть таке “об'єднання” (чомусь — не окупацію?), “як у Німеччині з Австрією”. А як же ставиться М. Левченко до цього? Ось ключова фраза інтерв'ю в оригіналі: “И это будет для всех удобно”. Може, хтось не зрозумів? Нам усім “буде зручно”, коли нашу незалежну державу “аншлюсують”. Це говорить державний чиновник Української держави.

Далі вже особливо дискутувати й коментувати не хочеться. Скажімо, сентенції автора “підручників” щодо економічної самостійності України в СРСР. Це коли гайка вироблялася у Новосибірську, болт — у Харкові, а шайба — у Мінську. Коли на величезну аграрну республіку не було жодного комбайнового заводу, коли більшість автомобілів вироблялася за її межами. Коли повз моє село майже 40 років по газопроводу газ ішов із Дашави на Брянськ і Москву, а селян під'єднали лише через 71 рік після революції.

Залишмо автору й такі моменти, як: чи 52 штати у США, чи було в СРСР 300 мільйонів мешканців, чи був українцем, навіть уродженцем України, Хрущов? Володар двох вищих освіт, двох дипломів — університету (істфак!) й інституту (міліцейського) якось розбереться в цьому.

Замислимося над головним: що це за держава така? Є офіційний результат Всенародного референдуму: 92 % громадян проголосували за незалежність України. Припустімо, що 8% були проти. Можливо, що їх і побільшало, в ТАКІЙ державі, з ТАКИМИ чиновниками. Вірю, що є люди, які вважають, що незалежної України не повинно бути, що вона має об'єднатися в одну державу з якимись іншими. Отакі погляди в людей. Допускаю, що ці люди мають право пропагувати свої погляди чесно й відкрито. Недопустиме в нормальній державі лише одне: ці люди не повинні працювати в державній владі. Бо це — нонсенс. Та, врешті, як же працювати й самій цій людині? У владі держави, яку ти — не вживаючи слова “ненавидиш”, скажу м'якше — стосовно якої вважаєш, що цієї держави не повинно бути?

Більш логічним було б ось що. Є молодий, амбітний хлопець із гарним українським прізвищем — Левченко. До речі, про амбіції. Журналістка не марно поставила йому ще й запитання — чи не буде той згодом балотуватися у мери Донецька? Поки що секретар міськради похвалив свого теперішнього шефа, мера, цебто натякнув, що зараз не мітить у його крісло. Але як знати? Між іншим, уже зараз три обласні центри України опинилися без мерів, а обов'язки міського голови в цих випадках, згідно з законом, виконує секретар міськради. Але оскільки нелогічно обіймати посаду в державі, яка для тебе — ніщо, логічним буде інше: Миколи Левченку зараз чи колись пізніше поборотися за посаду мера Москви. Правда, в цьому інтерв'ю він згадує, як Лужков недавно при зустрічі зверхньо покритував його — за необізнаність у комунальній сфері. Та чи не рано підсміюється мер Москви? Покуерували ж першопристойно у усією Расеею і Хрущенко, і Брежневенко, і Черненко. Чому ж не може Левченко? І взагалі, в Україні є ще чимало гарних кадрів для Росії.

ОБЕРЕЖНО, ПІДРОБКА

Коли про Україну говорять як про одну з найкорумпованіших держав, ми навіть ображаємося. Але що тут скажеш, якщо корупція пролізла навіть у таку споконвіку суворо контрольовану державою сферу, як виробництво і продаж алкогольних напоїв.

Я зустрівся з головою правління ЗАТ “Чернігівський лікеро-горілчаний завод “Чернігівська горілка” Валентином Бачурним. Молодий енергійний керівник, який цього року очолив потужне підприємство, не без гордості розповідав про знамениту чернігівську горілку, яка хоч і не така “розкручена” на телеекранах, як деякі інші марки, але дуже цінується фахівцями і споживачами. Причина у ретельній, навіть прискіпльвій технології, що виключає будь-які штучні добавки. Найякісніший спирт, гарна вода, такі природні компоненти, як м'ята, перець, лимон, прополіс. До відомих марок “Деснянські зорі”, “Пшенична”, “Перлина України”, “Град Чернігів” постійно додаються нові. Щойно завод презентував чудові горілки класу “Чернігівська. Преміум”: це “Мускатна”, “Женьшенева” і “Святова”. Компоненти видно вже з назв, у тому числі й куплений на Далекому Сході жень-шень, мускатний горіх,

КОРУМПОВАНА ГОРІЛКА

котовник лимонний (росте лише в Криму), сік берези, ялівець.

Маючи таку висококласну продукцію і відлагоджену технологію, завод нарощує виробництво і значно збільшив виплати в бюджет. Міг би й більше. Що ж заважає? — поцікавився я у голови правління. Заважає нечесна конкуренція на горілчаному ринку. Йдеться навіть не про примітивні підробки — фальсифікат. Охочих підробляти торгівлю марку “Чернігівська горілка” немало. Міліція і податкова з цим потроху борються, час від часу прикриваючи підпільні “гуральні”. Могли б і активніше.

Але є ще більша проблема. Мо-ва начебто й не про фальсифікат, не про “гуральні”, а нібито ж заводи. Але їхня продукція з'являється на прилавках по якісь дивно низькій ціні. “Уявіть, що оптова, відпускна ціна такої горілки, — каже В. Бачурний, — усього 5—6 гривень за пляшку. Як можна за такою ціною відпускати товар у торгівлю, коли ми за кожен ще не продану пляшку маємо заплатити до 5-ти гривень податку?”

Дивина. Коли до отих відпускних 5—6 гривень додають торгову надбавку, такий товар усе одно

з'являється на прилавках ціною в 7—8 гривень. Я бачив у магазинах доволі такого добра. Чия продукція? На етикетках — якісь дивні скорочення, в кращому разі написано місто — Донецьк чи Харків, а то й якийсь село.

Спробуй конкурувати з такою дешевизною. Чернігівські горілки йдуть покупцеві за мінімально низькою ціною. Навіть три названі найновіші види горілки коштують по 12—13 гривень. Більше того: завод оголосив, що не піднімає ціни, при тому, що спирт в Україні щойно подорожчав на 20 %. Може, 12 гривень — це й недешево, але й не дорого за високу якість. Але звідки ж та дешевизна по 7 гривень?

Секретів два, пояснив В. Бачурний. Перший: цю так звану “горілку” часто виготовляють із найдешевшого і найгіршого спирту. Експертиза знаходить у таких “напоях” що завгодно, аж до рідини для розпалювання вогнищ. Другий секрет: такі виробники і реалізатори умудряються недоплачувати акцизних зборів, інших податків.

Прості запитання щодо цих “секретів”: куди дивляться санітарна, екологічна служби, податкова, прокуратура й інші грізні органи?

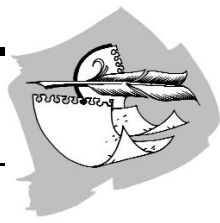
Фото Оксани Цацури

Чому така безконтрольність у сфері, повторю, здавна суворо контрольованій державою? Тому що... Може, варто нагадати, як нова урядова команда хутко розставила свої кадри на всіх “хлібних” місцях, особливо у сфері фінансів.

...Труяться люди. Недоодрержує солідних коштів бюджет. Невже

все це можливе без потурання чи й сприяння державних чиновників? То як це називається?.. Правильно. Тому не варто дивуватися чи ображатися, коли нашу країну так і називають.

● Матеріали підготував **Петро АНТОНЕНКО**

Коли я згадую про Станіслава Россоху, то бачиться мені горобина ніч, і на крайнебі спалахують раз у раз зірніці. Ось спалахнула одна — ми йдемо через яр на Павлове Поле в Харкові, я чую слова:

“А піді мною бив курган
копитом диких дивних трав,
Чумацький шлях, дзвінка дуга,
на шию ліг тугим вітрам”.

Моє серце — серце юнака, який тільки-но вийшов із далеких полтавських, пільських оболонь, раптом злітає увись, зорі починають зливатись у золотий вир, деє глухо б'ють копита курганного коня, наркотично-дерев'яний запах трав після дощу...

Так починалося знайомство з українським митцем, поетом від Бога Станіславом Россохою, яке назавжди стало суттю мого життя.

У тихі пільські плеса ввірвався свіжий вихор неземної яскравості, наелектризований золотою пергою зірок. Біля мене, поруч зі мною, а згодом у мені, як чарівний цвіт папороті, завіло українське слово. Зеленими пругнастими листочками воно пробіло земний глей і гній, торішні листя й наносне сміття.

Це не було випадковістю, або це було такою випадковістю, яка означала закономірність мого подальшого існування. Згодом ми разом виступали на поетичних вечорах, читали наших улюблених поетів: ранніх Тичину й Чумака, Маяковського й Пастернака, Рільке й Гонгора, Вознесенського й Драча, Гумільова й Антонича. Станіслав понад усе любив у поезії образ, метафоричне барокове, романтичне, як би тепер сказали, постмодерне.

Гоголя колись запитали, як він оцінює творчість Шевченка, і стримано-прихований Гоголь, Гоголь у петербурзькому фракку з італійським галстуком, сказав, що все було б добре, але багато дьогтю...

Гоголь по-своєму мав рацію. Він залишив “дьоготь” у своїх українських повістях та оповіданнях і, поринувши у примарність Північної Пальмири, створив свій метафоричний світ. Так-от, у Россохи у віршах і повістях цілком досить нашого українського дьогтю, але є в них і неперевершена гоголівська метафоричність.

Він був “королем образів і барв”. У кращих своїх творах сягав рівня раннього Тичини і Богдана-Ігоря Антонича. А образу “червоні нори півнячого крику”, за висловом одного рецензента, міг би позаздрити і сам Гонгора.

Один чоловік, який був у мордовських таборах із Василем Стусом, у пориві відвертості якось сказав мені: “Ось побачиш, із цього хлопця створять і борця, й ікону. А був він дуже незручний у житті, хаотичний і непередбачуваний. Часто через його вибрики співкамерники мали від адміністрації табору цілу купу проблем. Як затнеться на своєму — то хоч ножем ріж”.

Таким був і Станіслав. Я не ставлю його на рівень Стуса, та в цьому й немає жодної потреби, але поряд із Россохою ближнім було нелегко. Часто його дії просто дратували, їм не було логічного виправдання. Але, як показав час, він діяв за вищою логікою, яку диктувала йому власна душа.

Згадаймо, як свого часу дорікали Шевченкові, що він у поемі “Сон” дошкульним нищівним словом згадав імператора та його дружину. Навіть Куліш радив “не драгувати” “імперського ведмеда”. Але ж саме непохитний і непоступливий Шевченко назвав Миколу I “ведмедем”, а царицю — “опеньком довгоногим”.

І не тому, що був “нетолерантним мужиком”, а тому, що цією нищівною сатирою він зводив нанівець “божественність” царської влади на чолі з її головним кріпосником.

Саме ця шевченківська непоступливість лютує до ворогів України, зневага до перевертнів (“хай перевертень лише різним п'яти”) визначала суть та ідейну наповненість творів Станіслава Россохи.

Хто знав тоді, що “запхнуть його вчителювати у глухе село Мажарку”, що виключать за “націоналістичні прояви” з університету, що, “надломлений, він порине у похмурі глибини безвиході”...

О вічна туга місячного сяєва,
Не клич мене —

У клубі харківського відділення Національної спілки письменників України відбулася презентація книги колишнього харків'янина Станіслава РОССОХИ (1943—2003) “Червоно поле перекоти”. Вона побачила світ у видавництві “Митець”, яке очолює давній друг покійного автора, харківський поет Володимир Муровайко. Книга вийшла мізерним накладом у триста примірників, але вмістила чимало поетичних творів, повісті на робітничу тему “Царева ніч” та “Металеві соняхи”, адже автор свого часу працював на Харківському турбінному заводі, а потім

навчався на факультеті української філології в нашому держуніверситеті (звідки його було відраховано за політично-націоналістичні переконання); незакінчені твори та варіанти, вірші для дітей, переклади, нотатки, роздуми, рецензії, рекомендації для вступу до НСПУ, спогади про автора.

В обговоренні книги взяли участь: удова поета, київська поетеса Валерія Богуславська, яка багато сил віддає популяризації творчості передчасно померлого чоловіка, його друзі — харківські поети Іван Перепеляк, Олексій Бінкевич, Віктор Ку-

лик, Валерій Замесов, Олекс Марченко, Володимир Муровайко, Олександр Щукін, Альвіна Бородаєва, В'ячеслав Романовський, поетеса й художниця Вікторія Добриніна, яка, до речі, й оформила цю книгу. Усі промовці відзначали непересічність, самобутність і національний колорит творчості Станіслава Россохи, його неповторний голос у мистецтві, непримиренність до сірості, байдужості та неправди.

Олексій БІНКЕВИЧ,
член Національної
спілки письменників
України

ЛИЦАР ОРДЕНУ ПОЕЗІЇ

Станіслав Россоха та його дружина Валерія Богуславська (сидять), доньки Станіслава — Люба та Оксана (стоять), березень, 1986 р.

Я скоро сам прийду.

Але все це буде потім, а сьогодні він виступає з ідеєю самвидавницького журналу “Трамвайний сволок”, гуртує навколо себе однодумців, редагує вірші, пише повість “Червоно поле перекоти”, виступає на літературній студії, сміливо ставить питання про самодостатність рідної культури.

Кімната в студентському гуртожитку сліпого поета Мирослава Геврика з легкої руки Станіслава дістає назву “Центр України”. Тут точаться літературні дискусії, лунають вірші, нищівно критикується “офіціоз”, члени цього літературного гуртка приймають нелегке рішення — не друкуватися в “офіціозі”, не потурати літературним чиновникам. Виходять кілька номерів “Трамвайного сволока”.

У ньому Россоха робить такий афористичний висновок:

А Ленін — цей — стоятиме на чатах
Тих революцій, котрі сам почав.
Тут же він говорить про Україну:
Так дай перед смертю долоні свої,
Зелені од мідних грошей.

Із ним перегукується Мирослав Геврик, який згодом покінчив життя самогубством, не витримавши застійної трясовини:

...І я люблю тебе, як Україну,
А може, Україну, як тебе?
Хіба я знаю, та й нащо те знати,
Коли відомо кожному давно,
У дітях мусить повторитись мати,
Крізь біль, крізь кров,

крізь смерть — усе одно!

Станіслав Россоха був, без сумніву, найяскравішим українським поетом у Хар-

кові (думаю, що й на обширах України) наприкінці ХХ століття. Його не друкували, але твори ходили у списках, звучали на магнітофонних стрічках. На одній із таких стрічок він курйозно “сусідив” із поетом Савенком, який пізніше став відомим як Едічка Лимонов.

“Ця людина не вміла й не бажала рахуватися з обставинами, пристосовуватися, вона знала ціну своєму хистові й тому вважала, що саме за цим хистом і мають цінувати людину. Але ж у реальному житті це майже завжди навпаки”, — пише у передмові до книги Валерія Богуславська.

Тодішня система не прощала такого нікому. Далеко не завжди поділяли погляди Россохи і його численні “друзі”, більшість яких тинялася літературними манівцями, легко плутала тости “за здоров'я” з чарками “за упокой”. Сам поет у своїх нотатках так пише про це: “Помирають канцелярські корифеї від літератури. Нічогісінко після себе не лишивши, окрім видрукованого за партійним знайомством. Статі — ніякої, совісті — ніякої і мистецтва жодного. Наче пустеля, і в ній вони примудряються відкласти свої “рокові яйця”, які знову плодять ту саму сухостійну несправжність. І живуть. І спробуй, піди навперейми їм, таким заговуючим крокодилам. Зжеруть. Залишать знову після себе пустелю і “рокові яйця” свої”.

Для Россохи сухостійність, національна невизначеність, стильовий примітивізм були органічно неприйнятні. Він називав їх “рожевою водичкою від статевого безсилля”. Сам же він постає у творчості як послідовний новатор. Це стосується і прози. Вивчаючи фольклорні джерела, опановуючи “мову вулиці”, він залишається бароковим творцем фантастичних образів і порівнянь. У його прозі відчутний вплив Панаса Мирного, Нечуя-Левицького, Хвильового, Григора Тютюнника. Повісті “Металеві соняхи”, “Царева ніч” (“Червоно поле перекоти”), оповідання “Чорні волошки” відкрили нову сторінку української прози.

А ось твір “Килим”, жанр якого Станіслав залишив невизначеним, мав особливий вигляд не тільки у його творчості, а й у новітній українській прозі. Тут є все: зигзаги підсвідомості, перехід у світ, де немає означуваності, де зникає світ героїв і уособлень, а залишається тільки тканина, що робить його схожим на знамениті перські килими, де узорі замінюють і зображення людини, і сюжет.

Іслам заборонив арабам зображувати людину, і вони зосередили все своє вміння і хист на узорах, які мають передати внутрішній світ і стан людини. Їхнім шляхом пішов і Станіслав Россоха, очевидно, одним із перших створивши свій шедевр у прозі.

Він був зовсім чужий політиці й політиканству. Коли я прочитав йому свою мистецько-політичну програму як голови культурологічного товариства “Спадщина”, він, хвилинку подумавши, коротко резюмував: “Нащо тобі перебирати онучі, які пахнуть чужим потом? Це діло кесарева”.

Він прочитав мені:

Коли вже всесвіт серце нам покаже,
Побите атомом, доконане проказою,
Попалене рубіном синіх лазерів?

Станіслав Россоха показав своє серце рідній Україні й світові. Він був, є і залишається лицарем Ордену Поезії. Наприкінці життя Станіслав написав: “Мені як представнику одного з найбільш русифікованих регіонів України — Слобожанщини — є теж чим поділитися, розповісти про ці роки відродження. Я не писатиму про конкретні імена, хоча вони й зараз переді мною: й живі, й ті, котрі пішли у вічність. Я хочу тільки запросити митців із тих буремних років теж розповісти, як на тлі Донеччини, Херсонщини, Запоріжжя, Миколаївщини (та хіба всі перелічиш?!) завжди гуляло гасло: “Здесь українського язика не било, нет і бити не может”, розказати про тих, хто залишився не поміченим офіційним потрактуванням історії, хто залишився й залишається як таємний орден Київської Русі. Спільників багато.

Почнемо з “Центру України” в Харкові”.

● Леонід ТОМА,
член Національної спілки
письменників України

— **Пані Тетяно, чи був у Вас шанс стати кимось іншим, а не художницею?**

— Напевно, я максимально скористалася шансом стати тим, ким стала. Вирішальну роль зіграли батьки. Це були неординарні люди, які притягували до себе цікаве оточення — і в Києві, і в Москві, куди ми часто їздили.

У цілому ж будинок на вулиці Філатова, де ми мешкали, був населений художниками (він таким залишається дотепер). Поруч із нашою квартирою була майстерня нині відомих майстрів — Ади Рибачук і Володимира Мельниченка, людей вельми цікавих, антикон'юнктурних, із захопливими біографіями (з північного острова Колгуєв мені, дівчинці, вони писали дивовижні листи). Звичайно, їхній вплив був досить потужний. Нас, дітей, росло тоді в будинку не менше як п'ятнадцять, усі або стали художниками, або мають близькі до живопису спеціальності.

— **Зате Ваші батьки були з родин зовсім не мистецьких...**

— Так, але є якась магічна визначеність, зумовленість у тому, що тато й мама заїкалися саме живописом, і в тому, що зустрілися завдяки любові до мистецтва.

Батько закінчив архітектурний факультет Київського художнього інституту, згодом став акварелістом і викладачем. Виходець із робочої родини, він народився в Славінську на Донеччині. Родина була велика, дитинство — важке, тому батько сам собі прокладав дорогу: закінчив із відзнакою школу і з другом відчайдушно поїхав у Київ, де вони разом вступили до інституту.

Під час війни як дипломник був відкликаний з армії наказом, потрапив у Самарканд, де перебували в евакуації художні інститути. Там він захистив диплом (спроектував будівлю цирку), склав держіспити (головою комісії був, до речі, знаменитий Ігор Грабар) і в підсумку закінчив інститут з відзнакою. На той час він уже познайомився з мамою.

Мама народилася 1915 року в Одесі. Потім сім'я переїхала до Харкова, де мама вчилася у школі для обдарованих дітей, серед них, наприклад, був майбутній геніальний фізик Лев Ландау. Згодом вступила до художнього училища, реформованого в інститут.

Під час війни мама абсолютно випадково опинилася в Самарканді. У "теплушках" їх везли в Середню Азію. У вагоні були жінки, переважно з дітьми або вагітні, після виснажливої подорожі впродовж місяця багато хто почав хворіти, а оскільки мама була рішучою, бойовою, секретарем комсомольської організації, вона взяла на себе відповідальність — усі ці жінки під Самаркандом знялися з поїзда. Мама домовилася у якомусь колгоспі, і їх прийняли, дали роботу. Яюсь вона поїхала в місто щось підкупити, там побачила свого однокурсника. Від нього довідалася, що в Самарканді зосереджені художні ВНЗ країни. Відновила навчання — у жахливих умовах, у голоді, але молодість усе долала. Серед викладачів були дивовижні художники, наприклад, Роберт Фальк.

Таким чином тато і мама, долаючи терни, зустрілися. Їхні долі спрямували мою — у світ барв і композицій.

— **Як Ви оцінюєте пройдений відтинок життя? У чому особливості Ваших шукань?**

— У молоді роки я певний час цікавилася тільки портретом; через людей, їхнє оточення намагалася відкривати світ. Часто малювала своїх дітей, тому що діти з'явилися дуже рано, ми разом росли.

Завжди була прихильна до жанрових сцен, із них починала, мабуть тому, що закінчила факультет монументального мистецтва. У мене були великі амбіції, але з монументалізмом якось не склалося.

А тепер тяжію до пейзажів. І обставини тому сприяють: ми з чоловіком-художником Олександром Ольховим почали мандрувати. Я намагаюся створювати не "чистий" пейзаж, а щоб він був пов'язаний із людьми, з тваринами, з будівлями, щоб це були асоціативні "поєми" зі своїм баченням світу, а не просто етюди з натури.

— **Ваша найхарактерніша риса?**

— Я належу до тих людей, для яких творче життя — це постійний пошук нового, отже, я не можу сказати: ось я щось знайшла, тому зупинилася і працюватиму в такому-от напрямку. Скажімо, я поїхала в Єгипет, побачила іншу землю, це дало потужний поштовх до нового витка в розвитку — створюються зовсім інші картини.

ТЕТЯНА КРАСНА: «МАЛЯРСТВО — ЦЕ АКУМУЛЯТОР РАДОСТІ-КРАСИ Й НАЙЛІПШОГО В ЛЮДИНІ»

Особистість Тетяни Красної, безсумнівно, глибша й багатогранніша, ніж будь-які уявлення про неї. Її батьки — відомі художники Іван Красний і Слава Лівшиць. Тож цілком логічно, що вона закінчила Київський художній інститут. Далі — постановка власного голосу й лету.

Нині її живопис дивує будь-кого своєю безпосередністю і розмаїтістю. У творчості художниці не можна визначити якийсь один стиль. На її думку, будь-яка робота сама визначає для живописця стиль і манеру виконання. Тому одні картини створені в класичній манері, інші — мають відбиток експериментаторства й нагадують підсумки шукань імпресіоністів, представників раннього модерну, наївного живопису. Але від еклектики Тетяну Красну рятує "захист": у своїй основі її малярство — традиційне в найкращому розумінні цього слова.

Але ось парадокс: у просторі традиційного живопису художнику іноді доволі сутужно — простота і ясність нерідко коштують набагато більших зусиль, ніж епатажний мистецький жест. Для Тетяни Красної життя — це подорож у часі і просторі, у якому рясні сади змінюються пустелями, горами, лісами, річками й іншими перешкодами. Досвідчений мандрівник, вона, напружуючи чуття, прокладає свій шлях, зв'язуючи напрямок по квітах і зірках. Щоб знати куди йти, треба знати, що ти хочеш, знати, хто ти є. Мистецтво починається, як відомо, там, де є особистісна інтонація, своя мова, є забарвлений індивідуальністю артистизм, саме цим і позначена творчість вельми різної Тетяни Красної.

У її роботах олією негусти, але фактурні мазки лежать легко (навіть, якщо можна так висловитися, дотепно) і вільно переходять у колір, енергійний, святковий, але майже завжди стриманий. Це особливий дар: писати майже банальні мотиви з тією пластичною точністю і колористичним тактом, що незмінно утримують глядача в строго окресленому просторі гарного смаку.

Картини Красної випромінюють світло, а не поглинають його.

Член Національної спілки художників України Тетяна Красна брала участь у численних усеукраїнських і міжнародних виставках. Її роботи — у Національному художньому музеї України, Хмельницькому художньому музеї, Канівському музеї ім. Т. Г. Шевченка, а також у приватних колекціях України, Росії, Німеччини, Англії, Іспанії, США...

Дуже символічно, що виставка Тетяни Красної експонується в Спілці композиторів України, де переплелися два вічних дива — музика й живопис.

І так завжди: життя з усіма плинами-зміними дарує нові ракурси. Мене весь час захоплюють нові погляди на вже бачене, якщо раніше неодмінно потрібні були якісь великі ідеї, то тепер я можу побачити щось дуже містке, наприклад, у якихось співвідношеннях трьох-чотирьох кольорів. Відбувається розвиток углиб. Я почала частіше слухати класичну музику, особливо романтиків, народжуються інтуїтивні паралелі, настрої, які потім вихлопуються на полотні.

— **Напевно, недарма Вашу останню виставку розгорнуто в Спілці композиторів України.**

— Можливість показати свої роботи людям — це великий поштовх до позитивних змін. Одна справа, коли ти бачиш свої картини в майстерні, в обмеженому просторі, а інша — коли їх переміщуєш у зовсім

інакший простір, там компонуєш і бачиш себе збоку, ніби іншими очима. Починаєш щось розуміти в собі, тому що, працюючи весь час у майстерні, нелегко скласти про себе об'єктивну думку, дійти необхідних висновків.

Передостання моя персональна виставка в галереї "Ірена" — принципово з найсвіжіших робіт, для мене було важливо, як я на них подивлюся. Ще раніше в Музеї книги я виставляла ранні роботи, вони відмінні від теперішніх, отже, за останні десять років я сильно змінилася.

— **Кажуть, що нині українському художникові стало легше дихати, насамперед матеріально. А які часи були найважчими?**

— Складно визначити, які часи важчі, тому що це залежить і від віку митця. Можна скільки завгодно лаяти радянські часи, але

до художників суспільство ставилося прихильно. Мистецтво великою мірою слугувало ідеології, тому й підтримувалося і фінансувалося. З іншого боку, люди йшли в мистецтво, аби бути далі від влади, мати право не працювати, жити вільно. Водночас у матеріальному сенсі була певна стабільність, гарантія. Духовну задуху художники компенсували тим, що виходили на інші рівні — алегорії, притчі, асоціації. Талановиті й сильні все одно випливали нагору.

— **А як Ви ставитеся до думки, що свободи нині не дуже-то й додалося?**

— Мені здається, що художники ще більше закабалилися. Після того як гарантійні товариства художників, художні комбінати й фонди, створені за роки радянської влади, припинили існування (отже, не стало й централізованих замовлень), художники віч-на-віч зіткнулися з проблемою жорсткої кон'юнктури. Заробляти на життя треба, а виявилось, що не художники диктують свої принципи, свою культурну позицію, а їм диктують-нав'язують умови люди, часто не професійні й не інтелегентні. На зміну виставкам і художнім радам, які склалися з добре навчених професіоналів із гарною школою, прийшли різні салони й фірмочки, що не мають кваліфікованих експертів і цілком працюють на потребу замовника за принципом: "за ваші гроші — будь-яка примха". Незадовільна ситуація і в галерейному бізнесі. Художникам дуже складно заробляти тим, що вони вважають своїм творчим обличчям, творчим кредо. А тільки-но зійдеш на позиції кон'юнктури, потім вельми складно відновлюватися, залишатися художником. Надягати і знімати маску не всім під силу.

У радянський період був попит на великі картини, художники скрупульозно працювали, цінувалися малюнок, академічна манера, ставлення до малярства було загалом серйознішим.

Нині на виставках навіть досвідченим фахівцям дуже складно визначити, де справжнє, від душі, а де підглянуте-компільоване. Значні проблеми, гадаю, є не тільки в образотворчому мистецтві, можливо, ми пристанемо на західний стиль життя.

— **Захід не дрімає. Не в усіх наших художників є можливість виставлятися, — на це потрібні гроші, і не кожен талановитий творець сам собі менеджер. Тому всілякі "жучки"-спритники "за недорого" переправляють їхні твори за кордон. Відбувається жасливий: чудові картини назавжди залишають Україну. А держава в особі Міністерства культури, як то кажуть, ні кує ні меле.**

— Музейна проблема давно назріває, дотепер невеличкий Український музей змушений демонструвати колекцію в дуже "усіченому" вигляді. Протягом двадцяти років не виставляють сучасного українського мистецтва, причому не тільки мистецтва сьогодення, а й картин корифеїв — Яблонської, Костецького, Дерев'яса, Глушенка... Виходить, що ніби такого музейного шару немає навіть у столиці. Слава Богу, на Подолі з'явився приватний музей сучасного мистецтва. Однак і держава могла б якось поворушитися. Почали перебудовувати художній павільйон біля колишнього Жовтневого палацу, та на цьому все й припинилося.

Видатні роботи, що відбивають певні зрізи часу і яким місцем в музеях, безповоротно втрачені для України. Міністерство культури практично припинило закупівлю творів ще в дев'яностому році.

— **Чим є для Вас живопис?**

— Це вже стан мого ока, я бачу навколишній світ так, ніби він складається з картин. Я можу дивитися на стінку (і мені це неймовірно цікаво), бо на ній грає тінь... Не кажу вже про краєвиди, хмари, річки. Щоб цікавитися живописом, розуміти, його треба споглядати. У музеї, галереї треба ходити, і дітей із собою брати, щоб у них розвивався інтерес, смак, азарт розуміння.

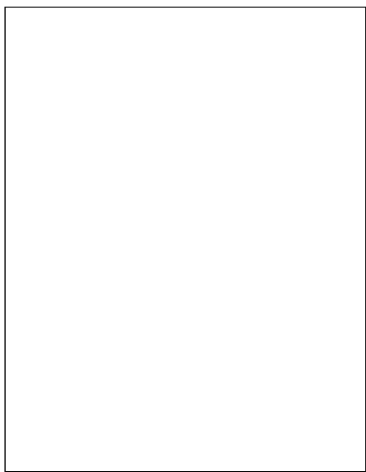
У мене чимало приятелів, які вже в дорослому віці захопилися живописом, почали ходити на виставки. Вони не тільки збагатили своє життя, а й психологічно, емоційно відпочивають. Люди, які придбали свої картини, зізнаються, що коли приходять стомлені з роботи, то ніби під'єднуються до джерел живлення, живопис їх очищує й наповнює радістю.

Спілкувався
Володимир КОСКІН

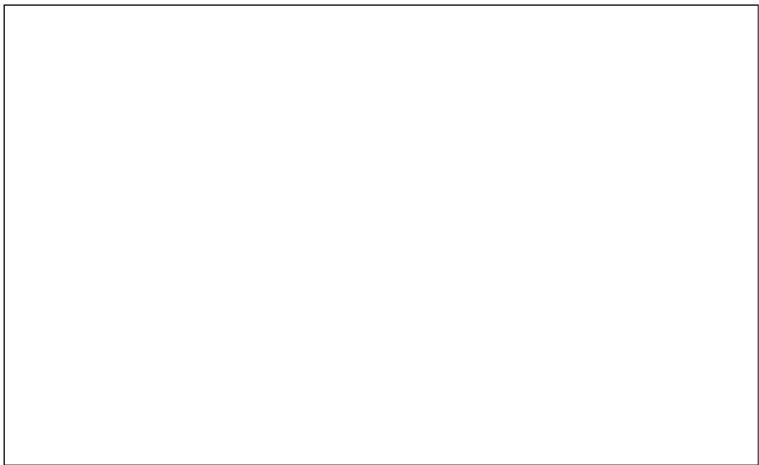

ОБРАЗ НІЖНИЙ

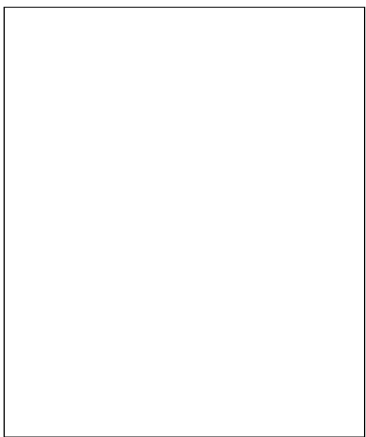

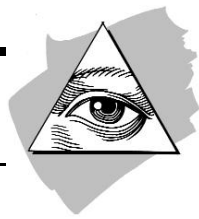
Маркіян Шашкевич

МАНДРІВКИ ІСТОРІЄЮ

ДО 110-річчя

Родовий замок коронного гетьмана Станіслава Жолкевського

Головна мета другого дня подорожі — місто Жовква та Крехівський монастирський комплекс. Жовква — єдине старовинне місто в Україні, якому пощастило уникнути руйнувань і пербудов. Збереглися архітектурно та історично унікальні ансамблі, починаючи з ранніх ренесансних, кінця XVI ст., далі барокових і стилю класицизму. Зростання Жовкви тривало на тлі поріднення найшляхетніших галицьких русинських і польських родин, навіть французьких, а на завершення — литовських. І щоразу це йшло на користь розбудові міста та його патріотичній згуртованій громаді. Саме вона, вже з набуттям Україною незалежності, домоглася для Жовкви гідного державного статусу «Місто — архітектурний заповідник».

Отож поки були в дорозі, гортали сторінки книги «Свічадо Жовківського краю» незнайомої авторки Галини Фесюк. Наш керманич, пан Кардаш, додав інтриги, пообіцявши, що вуличками Жовкви водитиме нас «надзвичайно обізнаний гід».

ЕКСКУРС У МИНУВШИНУ

Місцем народження коронного гетьмана Речі Посполитої Станіслава Жолкевського у 1547 р. було галицьке село Туринка. Останні десять років того сторіччя відкривали на Галичині для русинів-українців і поляків страшну еру. Орди турків і татар котили безперервними хвилями, грабували й убивали, забирали в ясир, спалювали міста й села. Гетьман вирішує збудувати для родини замок в оточенні міста-фортеці на землях сусіднього з Туринкою с. Винники. У 1594 р. він розгортає велике будівництво.

Особистість високоосвічена, обдарована, енергійна, гетьман неодноразово виконував складні дипломатичні доручення в Західній Європі. Придивившись до тамтешніх укріплених міст, він планує збудувати за їхнім зразком «ідеальне місто доби Відродження». Для цього запрошує італійських майстрів, і першим, найталановитішим був Паоло Дукате Клементі, в народі Павло Щасливий.

Шануючи військові та дипломатичні здобутки Жолкевського, король Зигизмунд у 1603 р. закріплює за новозбудованим містом назву Жовква дарує йому магдебурзьке право, а гетьман видає «постамент», тобто установчі права взаємовідносин громадян у місті. За «постаментом» урівнюються в правах русини й поляки, а також

Наш гід — жовківчанка пані Галина Фесюк, журналіст, поетеса, «малий бізнесмен» від туризму

їхні церкви — грецькі й католицькі. Коли якось поляк-підстароста не допустив русинів до виборів, гетьман дуже відчутно нагадав йому про положення «постаменту». Сам Жолкевський по батьківській лінії мав неабияке русинське коріння від галицьких шляхтичів з оточення Данила Галицького. Закладений коронним гетьманом дух взаємної поваги й релігійної терпимості, навіть толерантності, не розвіяли подальших історичних колізій. Він визначає й сьогоденний менталітет жовківців.

Схоже, що тут народився великий гетьман України Богдан Хмельницький. Жолкевський і його дружина Регіна з роду Гербуртів, були дуже прихильні до русинської сім'ї Хмельницьких. Коли життя останніх у Хмельнику на Холмщині (зараз — територія Польщі) стало нестерпним через підпали й руйнування господарства польськими заздрісниками, Жолкевські запросили родину Михайла Хмельницького до себе. Михайло, майбутній батько Богдана, отримав посаду керуючого особистою охороною. Під нею знаходилася у Туринці пані Регіна з дітьми у 1594 р. і тоді ж 27 грудня народився Богдан, Зиновій — за хрещенням батьком. Станіслав Жолкевський надалі постійно приймає участь у вихованні Богдана. Він схилив Михайла Хмельницького у 1608 р. віддати сина навчатися до Львівського Єзуїтського колегіуму, який сам заснував (у першу чергу — заради власного сина Яна).

МАЛІ БІЗНЕСМЕНИ

Останній раз покинув свою Жовкву гетьман у 73-річному віці. Був змушений воювати з турками на молдавській території в Придністров'ї. Набіги звідти бували настільки руйнівні, що, наприклад, у 1618 р. в Галицькому повіті не залишилося жодного села. Гетьман завжди мріяв померти на полі бою, і так сталося у битві при Цецорі біля Могильова в 1620 р. Ординці відтяли голову Жолкевського й виставили в Константинополі, а його сина Яна та Богдана Хмельницького, що воювали разом із гетьманом, забрали в полон. Пані Регіна змогла зібрати 3 мільйони золотом і викупила Яна, а також тіло чоловіка. На Богдана грошей не вистачило, і він ще 2 роки перебував у полоні. Цецорська битва виявилася трагічною не тільки для родини Жолкевських. Разом із польським гетьманом загинув і батько майбутнього українського гетьмана, Михайло Хмельницький.

Старша донька Жолкевських Софія продовжує рід у шлюбі з Яном Даниловичем, чие коріння через русинську галицьку шляхту дістає до племінниці Данила Галицького. У 1625 р. Жовківський спадок переходить до Софії після матері, Регіни, а згодом від неї — до дочки, Теофілії Данилович. Остання стає дружиною Якуба Собеського, і це подружжя дає Польщі одного з найулавлених королів Яна III Собеського. Він згодом перенесе до Жовкви свою королівську резиденцію, а до того, у 1670 р. там побуває відомий мандрівник Ульріх фон Вердум. З опису, що він залишив, постає саме те, що хотів мати засновник, Станіслав Жолкевський, — укріплене місто-фортеця: «...місто захищене довкола грубим і високим муром; передмістя оточене дерев'яним поперечним частоколом. У місті монастир із костюлом, замок, парафіяльний костюл, три руські церкви і синагога». Після коронації Ян Собеський докладає зусиль, щоб Жовква, як резиденція короля, ставала більш світською. Саме тут за військовими перемоги над турками він отримує високі нагороди від Людовіка XIV, Карла II. Від папи Інокентія XI, перед походом на Кременець, йому вручили посвячений меч і капелюха.

Він помер у 65-річному віці бездітним, і Жовківський спадок перейшов до його сестри Катерини Собеської. Польська історична література присвятила чимало творів романтичній постаті короля Яна III і його дружини Марисеньці. Вона, Марія-Казиміра д'Арквен, у 5-річному віці приїхала до Польщі в складі свити принцеси Марії-Людви-

Парафіяльний костел св. Лаврентія

ги, нареченої короля Владислава IV. Яну було тоді 17 років, а ще через 19 років панночка д'Арквен стає його дружиною. Вона, польська королева, все ж значно більше переймалася статусом при дворі французької корони, й завдавала чоловікові чимало клопоту. Між тим зажадала бути поруч із ним завжди після смерті, і вони поховані в Кракові в усипальниці королів.

Через Катерину Собеську Жовківський спадок переходить до її онуки. Цього разу то був знаменитий представник ще одного правлячого, але вже литовського роду. Для князя Михайла Казимира Радзивилла, великого гетьмана литовського, замок, як колишня резиденція короля Яна III, був володінням знаковим і почесним. Він докладає зусиль, аби примножити його пишність. Замовляє архітектору, що раніше працював у Собеських, збудувати ефектні сходи з восьмиколонним портиком. Їхньою прикрасою мали бути також різьблені скульптурні постаті, починаючи від фундатора Жовкви Станіслава Жолкевського та Яна Даниловича, до короля Яна III Собеського і далі — до представників роду Радзивиллів, які продовжили генеалогічне дерево улавлених русинських та польських шляхетних родів. Усі вони, так чи інакше, вели до витоків доби Київської Русі.

Йшли роки, і через аукціон 1887 року замок переходить до нових грошовитих власників, які, на жаль, не переймалися історією. Споруда втрачає пишність, зникають високохудожні малярські та скульптурні витвори мистецтва.

Але церкви й костюли не втрачають зв'язку з високими традиціями перших століть розбудови унікального міста...

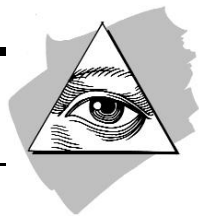
ЙДУЧИ СУЧАСНОЮ ЖОВКВОЮ

Охайні вузьенькі вулички старовинного зразка вразили відсутністю сміття. Немов Жовква не палять, не знається з обгортками морозива чи чипсів і цукерок. Люди йдуть до храмів родинними, ранкове сонце сяє, незважаючи на синоптиків, — вони впевнено обіцяли дощ. А от і центральна площа міста, наче коштовна призма кришта лево-чистого повітря в оправі ошатних споруд. Серед них особливою гармонійністю вражає одна, з усіх боків відкрита для споглядання. Біля її огорожі до нас підходить жінка. Виявилось, вона і є той «виключно обізнаний гід», якого пан Кардаш пообіцяв іще дорогою до Жовкви. Вона, пані Галина Фесюк, одразу ж почала пояснення.

Це архітектурна перлина ренесансних сакральних будівель — парафіяльний костюл св. Лаврентія. Паоло Щасливий почав його зводити за власним проектом у 1606 р. Гетьман не дожив три роки до того дня, коли 1623 року костюл постав у своїй завершеній красі. При дивній компактності, він сприймається як архітектурний ансамбль. Це відчуття формують вхідна брама, купольна вежа-дзвіниця, огорожа, і на завершення — білокам'яний фриз із різбленим зображенням військових сцен та атрибутів. Чи встигли вони поладувати хоробре серце гетьмана?..

Домініканський костел

ВЕЛИКОГО ТУРИЗМУ

Церква Святої Трійці у передмісті Жовкви

Монастирська брама оо. Василіан — кращий зразок барокового стилю

Принаймні тут упокоєно його тіло, викуплене дружиною, і вона разом з усіма членами родини Жолкевських, Даниловичів і більшості з роду Яна Собеського. Для цього будувалося під костолом чимале підземелля, назване Малим Вавелем.

Минуло 400 років, а цей храм і сьогодні як новий, а за внутрішнім оздобленням не поступається архі-

тектурній довершеності. Паоло Шасливий мав вочевидь щасливу вдачу матеріалізувати відчуття радісного піднесення, притаманного добі Ренесансу, і викликати його у споглядача. Цікаво, що за бажанням жовківців цей італійський майстер чимало років був війтом міста.

Звідси ми попрямували на інший бік площі, обрамленням якої

служує родовий замок Жолкевських зі збереженими частинами огорожі, сторожовими вежами й ефектними міськими брамами. Фасад замку зі свіжопофарбованими світлими стінами й теракотовим дахом і шпильастю центральною частиною додає площі декоративного святкового вигляду. Після реставрації тут відбуваються різноманітні громадські заходи. У внутрішньому чотирьокутному подвір'ї ми застали декілька оригінальних сучасних скульптур на історичну давньоукраїнську тематику з виставки, яка щойно завершилася. Подібні мистецькі заходи, як пояснила пані Галина, відбуваються тепер у Жовкві регулярно, додаючи привабливості місту як туристичному центру галицького краю.

Периметр подвір'я — це ще, на жаль, не відреставровані господарські приміщення замку й сторожові вежі. Але упорядковано прилегли до них два крила колишньої міської огорожі й дві брами. В цілому збережено їхню первісну ренесансну конструкцію. Виняток складає одна з брам, Звіринецька, з типовими рисами класицизму; вона має арковий проріз із верхньою частиною, яку складає дерев'яна решітка. Відноситься до часу, коли Жовква була королівською резиденцією Яна III Собеського. Він тоді влаштував за брамою звіринець, що мав розважати любу дружину Марисеньку та шляхетних європейських гостей його міста.

Протилежний бік площі починає головну жилу частину міста. Тут колишній простір між окремими храмами й монастирськими комплексами поступово заповнювався обивательськими одно-, дво- й триповерховими будинками. Серед них справді цінну історичну спадщину складають прилеглі до Ринкової площі ренесансні житлові будинки перших років забудови Жовкви кінця XVI—початку XVII ст. Їхню особливість складають так звані підсіння — відкриті галереї-аркади, що обрамляють перші поверхи. В Україні вони збереглися, як найперші ренесансні будинки городян, лише тут.

Найближчим до головної площі є ансамбль найстарішого, діючого й нині Василіанського монастиря. Першою спорудою комплексу була церква Різдва Христового, зведення якої почалося ще за життя гетьмана Жолкевського згідно з його "постаментом" від 21 червня 1612 р.: "...збудувати храм для міщан грецької віри". На жаль, у пожежі 1691 р. церква згоріла. Але впродовж наступних років постав чудовий храм Пресвятого Серця Христового, який архітектурно приваблює вишуканим старовинним оздобленням — бабинцем, навою, різьбленим ренесансним порталом. Храм стоїть неподалік від костюлу св. Лаврентія, і

Церква Василіанського монастиря в тісному оточенні старовинних жилих будиночків

куполи двох цих сакральних споруд, наче близнюки віддзеркалюють один одного, додаючи особливого колориту центральній частині Жовкви. До комплексу Василіанського монастиря входять ще надбрамна дзвіниця в стилі бароко, монастирські корпуси, друкарня, залишки огорожі з чудовою бароковою брамою.

Звідси зовсім близько до Домініканського, вже католицького, діючого монастирського комплексу з цікавою історією. Його окраса — костюл Вознесіння Діви Марії (1653—1655 рр.), збудований на кошти Теофілії Собеської. Привід був дуже сумний, загибель старшого сина Марка. Надалі пані Теофілія постійно опікуватиметься справами монастиря, виділить гроші на книгозбірню. За її заповітом саме тут вона буде похована. Молодший син, Ян Собеський, поставить її надгробок у костюлі, який, до речі, будувалася за аналогією до одного із соборів Неаполя. Зведення монастирських приміщень було завершено у 1792 р., крім того збережено оборонні мурі й круглу вежу.

Переходимо вулицю й опиняємося перед старовинною красивою будівлею, але — у якому ж не типовому для Жовкви занедбаному стані. Дивно, тим більше, що вона, виявляється, і є та сама жовківська синагога, перлина Острозької ренесансної архітектурної школи. Її зводили впродовж 1692—1700 рр., на місці попередниці, після руйнівної пожежі 1691 р. Участь приймав також королівський архітектор Петро Бербер. Вважається цінною пам'яткою архітектури національного й світового значення, але зараз її фасад із сирими плямами дивиться на світ темними порожніми провалами віконниць. Зовсім не тішить, що цей "об'єкт" внесено в перелік 100 світових пам'яток, які перебувають під загрозою руйнування.

Сучасний хід історії не залишив цьому храмові належного приходу. Між тим, єврейська громада була суттєвою культурною та етнічною складовою багатонаціональної Жовкви, а єврейські надгробки стояли тут ще до початку зведення міста. Воно ще тільки розбудовувалося, а в ньому вже працювала єврейська друкарня,

яку Юрій Ребус Левіті перевіз із Амстердама. В 1620 р. вона отримала привілей від польського короля. Єврейські унікальні хроніки за 1593—1784 рр. зберігалися в школі занедбаній нині синагоги. Далі, при розбудові в місті королівської резиденції, Ян III Собеський спирався значною мірою на підтримку свого банкіра, єврея Бецало. У першій половині XIX ст. Жовква славилася як столиця єврейського друкарства, і в ній працювали вже дві великі друкарні. Чи не справою честі сьогоднішніх успішних банкірів, а також міністерських чиновників від культури в рангу, наприклад, пан Яна Табачника, звернути увагу на потерпаючу жовківську синагогу. Який би чудовий музей історії галицького єврейства тут можна створити... Приблизно в такому контексті наша туристична фірма провела мінтинг під чудовим бароковим порталом синагоги, який поки що не втратив первісної привабливості.

Недалекий переїзд — і ми на околиці міста. Тут у затишку стоїть старовинна дерев'яна церква Святої Трійці, 1720 р. Її віднесено до видатних витворів Галицької школи народної архітектури. Віє від цього храму спокоем, гармонією, теплою, притаманною всьому, що збудовано з душою саме з дерева. Чарує рівновага між архітектурними елементами храму: тризубна основа перекрита витягнутими шоломоподібними банями на восьмиреках; вони завершені сигнатурами та хрестами. До дерев'яної будівлі прибудована цегляна ризниця.

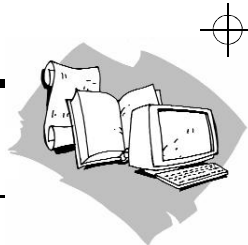
Пошастило, що служба в храмі вже завершилась, і ми отримали змогу зайти і помилуватися витворами чудової Жовківської школи сакрального малярства й різьби. Це, в першу чергу, п'ятиярусний іконостас, що його встановлено у 1728 р., а серед ікон — роботи Івана Рутковича. Але розмову про Жовкву як знаний мистецький осередок пан Кардаш закликав перенести в автобус. На нас іще, як мінімум, чекав Крехівський монастирський комплекс.

Далі буде.

● Людмила ДЕХТЯРЬОВА
Фото автора

Жовківська синагога у сподіванні на небайдужість українських та зарубіжних меценатів

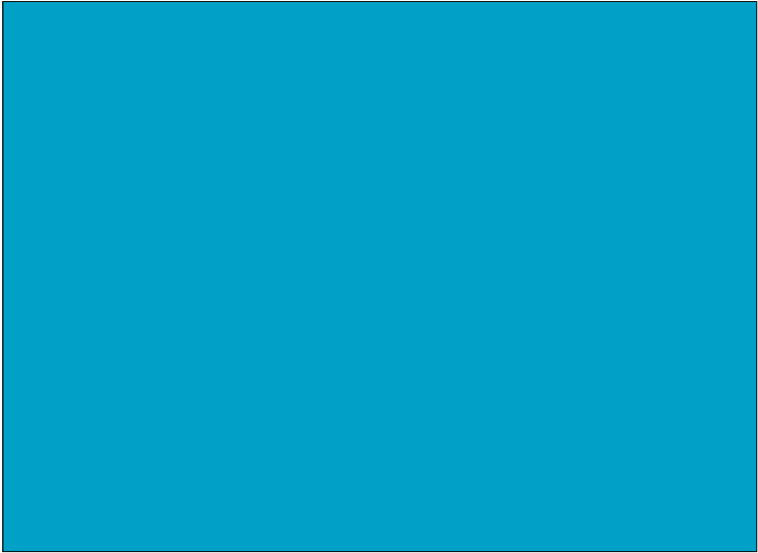

ПОДІЯ

І СЛОВОМ, І ДІЛОМ

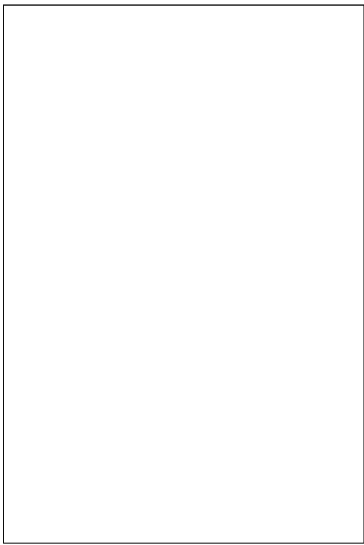
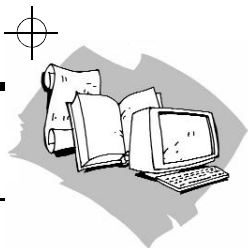
8 грудня, у день 138-ої річниці від заснування Матері-“Просвіти”, члени правління та представники різних обласних об’єднань “Просвіти” зібралися у Спілці письменників України, аби на Головній Раді підбити підсумки роботи, обговорити плани на прийдешній рік і взяти участь у “круглому столі” “Просвіта”. Державність. Мова”.

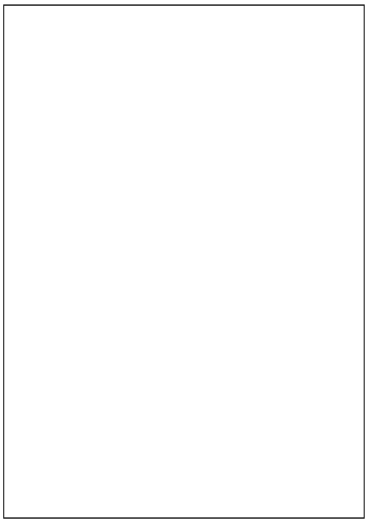
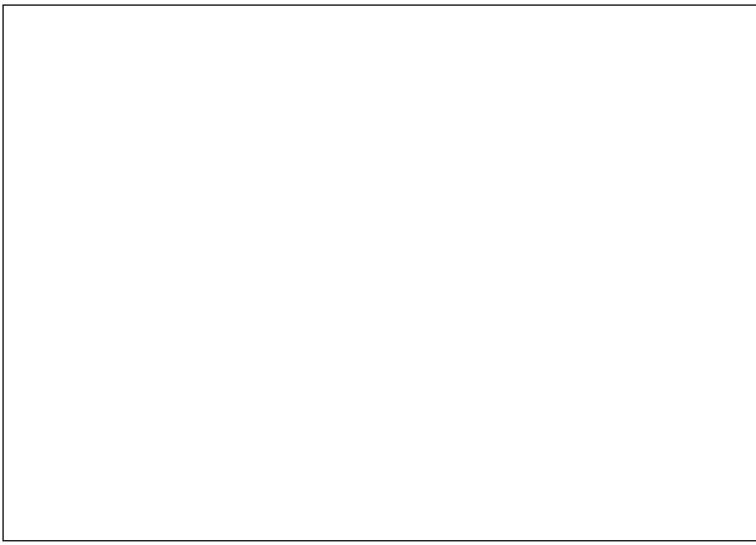
Мультимедійна продукція ВУТ “Просвіта”

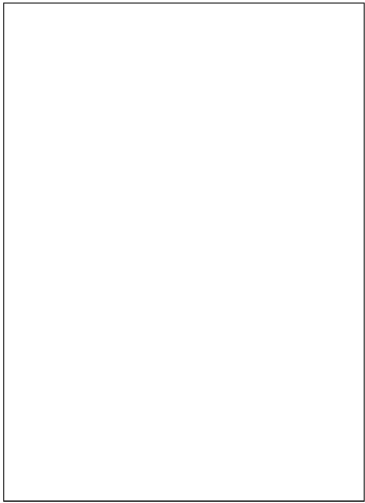
Викладач Національного політехнічного університету України “КПІ”
Павло Юрачківський отримує заслужену нагороду

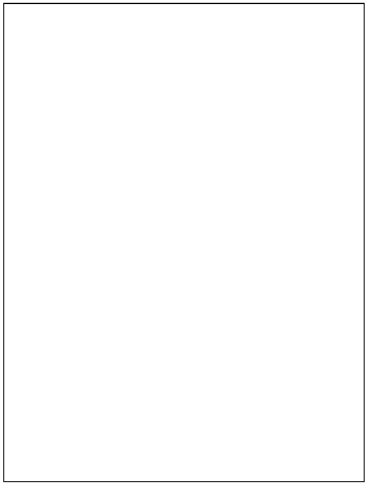
Директор видавничого центру “Просвіта” Василь Клічак: “Час диктує нові форми роботи, і ми їх використовуємо”

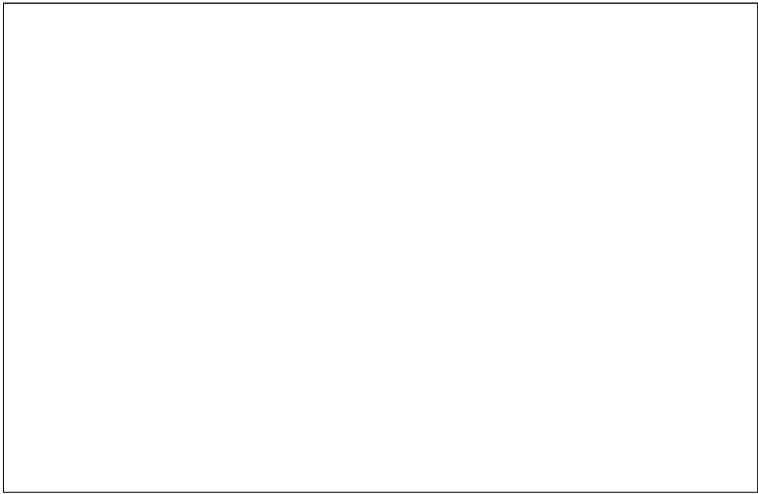
Голова міського осередку “Просвіта” м. Вишневе Валентина Донець зі своєю нагородою

Заступник начальника Головного управління освіти і науки м. Києва Василь Герасименко отримав медаль “Будівничий України”

Активний просвітянин Микола Оцун

Премія ім. Б. Грінченка — голові Дніпропетровської “Просвіти” Володимир Зарембі

Голова Севастопольської “Просвіти”, редактор “Дзвону Севастополя” Володимир Проценко відзначений за гідну працю

•

Прізвище козаків Лисянських ми зустрічаємо вже в “Реєстрі усього війська запорозького”, що був складений після Зборівського договору 1649 року. В Чигиринському полку в Олив’ятинській сотні служив Василь Лисянський, у Баклицькій сотні було вже троє Лисянських: Мисько, Юрко й Дмитро. Були Лисянські й у Корсунському полку. В XVIII ст. представники однієї з гілок роду Лисянських дослужилися до старшинських рангів і отримали на кінець століття російське дворянство. Дослідник життя й діяльності Ю. Лисянського, дійсний член Російського Географічного товариства, активний культурний діяч петербурзької української діаспори О. В. Лисенков віднайшов в архіві мореплавця в Центральному Військово-морському музеї (С.-Петербург, РФ) “Виписку” з протоколу Чернігівської дворянської комісії від 7 січня 1785 року, в якій подано доказ дворянської гідності батька Юрія — Федора Герасимовича Лисянського та його братів: предводителя дворянства Березинського повіту бунчукового товариша Даміяна та військового товариша Івана Лисянських. Батько Юрія, як зазначено в документі, “перво служив при письменних указних справах в сотенній Ічнянській канцелярії й Прилуцькій полковій лічильній комісії декілька год”. Пізніше, вже канцеляристом при Київській духовній консисторії, він обрав духовну кар’єру і 1760 р. був рукопокладений у священники м. Ніжин і 1781 року став протопопом (стара назва протоієрея, старшого священника у православ’ї, настоятеля храму), “в якому протопопському чину й нині перебуває”. Підтвердження дворянства потрібне було синам протопопу — Ананію та Юрію (Георгію), які “як усіх благородніе прийняті на службу (на навчання — *авт.*) в Морський шляхетський кадєтський корпус, де і нині знаходяться кадєтами”.

Юрій Лисянський (народився 2, за іншими відомостями — 3 квітня 1773 р.) в 13-літньому віці (1786) стає гардемарином (про долю Ананія нічого не відомо), а 1788 р. закінчує Морський корпус другим за списком. У цьому випуску був і Іван Крузенштерн (Йоганн-Антон, рос. ім’я та по батькові — Іван Федорович), із німецьких естляндських дворян. Крузенштерн був на три роки старший за Лисянського (народився 6.10.1770 р.) і закінчив навчання 29-м за списком. Цього ж року починається їхня військово-морська служба: 1789 р. вони затверджуються в першому офіцерському чині — мічмана, проходять морське бойове хрещення під час російсько-шведської війни (1789—1790), беруть участь майже в усіх головних битвах зі шведами. Дружба Лисянського з Крузенштерном, що почалася ще в Морському корпусі, тривала й надалі. В 1793 р. Лисянський дослужився до чина лейтенанта флоту і серед 16 флотських офіцерів за наказом Катерини II був направлений до Англії служити волонтером на британському флоті. Потрапив сюди і лейтенант Крузенштерн.

Усе нібито йшло заведеним порядком, на молодих офіцерів чекало непогане службове майбутнє. Проте з Крузенштерном, ще коли він воював зі шведами на кораблі “Мстислав”, трапилася подія, яка через десятьок із гаком років докорінно змінить його життя і життя його друга Лисянського. Річ у тім, що командиром “Мстислава” був капітан першого рангу Г. І. Муловський. На цьому місці треба зупинитися, бо воно відсилає нас до передісторії першого навколосвітнього плавання, здійсненого Лисянським і Крузенштерном.

Росія у XVIII ст. не раз робила спроби здійснити навколосвітню подорож, але на заваді стояла її технічна недосконалість у побудові необхідних морських засобів. Ще за часів Петра I уряд намагався спорядити так звану Мадагаскарську експедицію, але з цього нічого не вийшло через погану якість російських суден. Далі був проект 1732 р. навколосвітнього плавання графа М. Головіна, що теж не був реалізований. Нарешті Катерина II 1786 р. підписала секретний указ про відправку двох кораблів, які повинні були йти з Балтики до Камчатки. Командиром цієї т. зв. “Східної експедиції” мав стати досвідчений та енергійний моряк, уже згадуваний Г. Муловський. Почалися приготування до подорожі, однак восени 1787 р. надійшов новий указ, за яким експедицію відклали у зв’язку з війною з Туреччиною та очікуванням війни зі Швецією. Під час російсько-шведської війни на кораблі Г. Муловського служив Крузенштерн, якому командир “Мстислава” від-

ПЕРШИЙ У РОСІЇ НАВКОЛОСВІТНІЙ МОРЕПЛАВЕЦЬ, НАЩАДОК УКРАЇНСЬКИХ КОЗАКІВ, — КАПІТАН ЮРІЙ ЛИСЯНСЬКИЙ

5 серпня 2006 р. виповнилося 200 років від закінчення історичного вояжу шлюпа “Нева”, яким командував нащадок українського козацько-старшинського роду Юрій Лисянський. Довгий час фігура керівника плавання Івана Крузенштерна, що прийшов до Кронштадта на два тижні пізніше, 19 серпня 2006 р., затьмарювала подвиг Лисянського, котрому російські історики флоту відводили другорядну роль у спільному навколосвітньому поході. Сьогодні стало можливим сказати правду про те, хто ж перший у Росії навколосвітній мореплавець. Велика заслуга в подоланні усталеного стереотипу щодо нібито провідної ролі Крузенштерна в першій російській “навколосвітці” належить відомому санкт-петербурзькому морському історичу Віталію Доценку, який 2003 року видав книжку “Міфи і легенди російського флоту”, де справедливо стверджує, що “першим завершив навколосвітнє плавання не Крузенштерн, а Лисянський. Отже, Крузенштерн був керівником цього плавання й другим навколосвітнім мореплавцем після Лисянського”.

крив план “Східної експедиції”. Невдовзі Г. Муловський загинув в Еландському бою. Думка про навколосвітню експедицію запала в серце Крузенштерна.

Юрій Лисянський, як і Іван Крузенштерн, успішно проходять військову й навігаційну практику на кораблях флоту Британської імперії, наймогутнішого тоді флоту світу. Пробувши там 5 років, Лисянський здійснив декілька морських кампаній, зокрема до рогу Доброї Надії, Південно-Східної Азії, східних берегів Північної Америки; неодноразово брав участь у морських боях із французьким флотом. Був він декілька разів і в США, жив певний час у Філадельфії, відвідав Нью-Йорк і Бостон. У Філадельфії в жовтні 1795 р. відбулася його зустріч із першим президентом США Дж. Вашингтоном. Про це він із захопленням пише в своїх (ше, на жаль, неопублікованих) щоденниках: “Президент так ласкаво обійшовся зі мною, що я до кінця життя свого мушу залишатись йому вдячним і завжди казати, що не було ще в світі видатнішого за нього мужа. Простота його життя й доброзичливість у поведженні такі, що за одну мить захоплюють й дивують почуття”. Нашадок запорожців, що свого часу створили в Східній Європі першу демократичну республіку — славу Запорізьку Січ, не міг не схилити голови перед Вашингтоном, одним із “батьків-засновників” американської демократії, згадаємо сказані набагато пізніше слова Великого Кобзаря: *О роде суетний, проклятий, / Коли ти видохнеш? Коли / Ми діждемось Вашингтона / З новим і праведним законом? / А діждемось таки колись*.

Спізвучно з цими рядками Т. Шевченка Лисянський занотовує в щоденнику: “В Америці... майже не помітна сила цивільної та військової влади, проте мені не вдалося побачити якогось безладдя, що за подібних обставин могло б відбутись у Європі, причиною цього є, без сумніву, добрі закони й моральність”. Користуючись гостинністю простих американців, Лисянському особливо сподобалися філадельфійські квакери, яких він знайшов “значно привітнішими за інших у їх ставленні до чужеземців, а що ж до жіночої статі, то вона в приязності не тільки не поступається нікому, але навіть перевершує багатьох”.

Америка зворушила молодого українця, проте морська служба на британському флоті тривала. Вправний і сміливий моряк Лисянський не ховався від небезпеки морських боїв. 1796 року під час захоплення французького фрегата “Єлизавета” він був контужений у голову. В боях і морських кампаніях

промайнули п’ять років, і в 1798 р. він повернувся до Росії. Чином капітан-лейтенанта його призначено командиром фрегата “Автроїл”. Почалася буденна служба морського офіцера мирного часу. Водночас він узявся за переклад книжки англійського мореплавця Д. Клерка “Рух Флотів”, що по виході з друку 1803 р. стала першою працею російською мовою про стратегію і тактику морських баталій. У 1802 р. за 16 морських кампаній Олександр I нагородив його орденом Святого Георгія 4-го ступеня. Перед Лисянським відкривалася блискуча кар’єра. Але чи був він людиною, яку цікавила саме кар’єра будь-якою ціною? Таких кар’єристів серед українців на російській службі вистачало. Ніби саме тогочасне життя штовхало їх на відчайдушні пошуки кращих службових місць і високих рангів.

Справді, після знищення Гетьманщини та Запорозької Січі, ліквідації українських установ і козацьких полків Україна перетворилася на звичайну провінцію імперії. Українські урядовці та козацька старшина, що отримали російське дворянство, змінили козацькі ранги на імперські “Табелі про ранги”. Шлях на верхівку владних структур був для них відкритий, чим значна частина вдало скористалася.

На кінець XVIII—початок XIX ст. українців можна було побачити не тільки на нижчих і середніх ланках російського уряду і війська, а й серед її найвищих сановників. До високих постів дійшли: О. Безбородько — канцлер і мав титул найяснішого князя, П. Заводовський — міністр освіти з титулом графа, В. Кочубей — віце-канцлер і князь, Д. Трошинський — міністр уділів та юстиції тощо. Отже, імперія потребувала талановитих і енергійних діячів, які часто втрачали усякі зв’язки з батьківщиною, забуваючи або навмисно приховуючи своє українство. Зневіра в можливість повернення козацьких часів лягала тягарем на їхні душі. О. Безбородько щодо цього писав: “Чи знаєте ви, через що дух героїства в Україні пропав? Через те, що від деякого часу місце козацтва зайняло школярство, замість давніх героїчних постатей з’явилися кар’єристи, які шукають тільки посад та відзначень”. Канцлер лукавив, бо відомо, що саме він був одним із перших, хто значно посприяв тому, що він закладає іншим, не кажучи вже про властивий йому самому шалений кар’єризм. Хіба ж не він був запеклим противником гетьманської влади і вважав окремішність українського козацького війська та виборність козацької старшини вкрай небезпечними для імперії? Коли на кінець 80-х—початок 90-х рр.

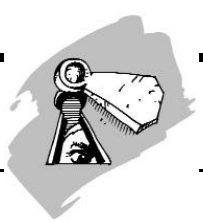
XVIII ст. в Україні знову заговорили про можливе поновлення козацького війська, а поет і громадський діяч Василь Капніст навіть підготував проєкт його організації, то першим, хто виступив проти цього, був О. Безбородько. Правда, Катерина II відразу зрозуміла небезпеку для себе в такому війську і попри сподівання В. Капніста і його однодумців, у січні 1790 р. призначила намісника Південної України Григорія Потьомкіна “великим Гетьманом козацьких Катеринославських та Чорноморських військ”. Однак навіть і таке вкрай урізане в своїх правах і можливостях козацтво викликало в О. Безбородька негативну реакцію. У листі до графа О. Воронцова він писав, що поновлення козацтва може “збурити свій власний народ, який пам’ятає часи Хмельницького й прихильний до козацтва. Тут створилась би військова нація і це ще тим небезпечніше, що й Малоросія (мається на увазі Гетьманщина — *авт.*) заразитиметься відразу тим самим духом, а за нею й його (Григорія Потьомкіна — *авт.*) губернія (Південна Україна — *авт.*); з цього вийшла б нового роду революція, в результаті якої, щонайменше, примушені будемо відроджувати гетьманство, дозволяти безглузді свободи та, одним словом, втрачати те, чим смиренно і тихо навечно володіли б.” Тут уже ні про якийсь “дух героїства” не йдеться, а відверто проповідується рабська психологія та національна зрада.

Юрій Лисянський не був із породи бездушних кар’єристів, він не шукав коротких і нечесних шляхів до вищих місць. І тому коли до нього звернувся Іван Крузенштерн, що повернувся, як і він сам, із англійського флоту, і вже був призначений керівником навколосвітньої експедиції, із пропозицією взяти в ній участь командиром другого корабля, він, не вагаючись, погодився. Про те, що він був широко людиною, свідчить документ першої половини XIX ст., знайдений авторами цієї статті в Російському державному архіві військово-морського флоту (в м. Санкт-Петербург, РФ). У ньому йдеться, що на момент пропозиції “Лисянський був старший за Крузенштерна чином, але з дорогою душею прийняв це призначення”. У документі пояснюється, чому саме на Лисянському зупинив свій вибір Крузенштерн. Лисянський, пише невідомий автор, “служив з ним (Крузенштерном) на Англійському флоті і також був в Америці, Китаї й Ост-Індії; він визнавався зразковим морським офіцером флоту, що добре знав моря, в яких експедиції передбачалось плавати, й мав повне знання всіх удосконалень морської астрономії того часу”.

Зауважимо, що Крузенштерн не відразу добився царського дозволу на експедицію. Повернувшись із англійського флоту, він подав проєкт майбутньої навколосвітньої подорожі з Кронштадта на Аляску, що була, за словами В. Доценка, копією нездійсненого плану Г. Муловського. Це було в 1799 р. за Павла I, який не зацікавився проєктом, визнавши його завчасним. Така відповідь віцепрезидента Адміралтейств-колегії адмірала Г. Г. Кушеляова. Крузенштерн надій не втрачав і вже після вбивства Павла I подав раніше відхилений проєкт його синові, імператору Олександру I. Тепер він уже мав підтримку дуже важливого союзника — Російсько-Американської компанії (РАК), що була вкрай зацікавлена експедицією, яка вирішила б проблему забезпечення російських факторій у Північній Америці необхідними товарами і разом із тим підняла б авторитет самої компанії в Росії й за кордоном. Інтереси РАК при дворі лобював один із впливових акціонерів компанії, колишній гвардійський офіцер, комерсант і камергер імператорського двору, що раніше обіймав посаду обер-секретаря Сенату, Микола Резанов. Значно посприяли організації першого російського навколосвітнього плавання адмірал М. П. Мордвінов і тодішній міністр комерції граф М. П. Рум’янцева.

Далі буде.

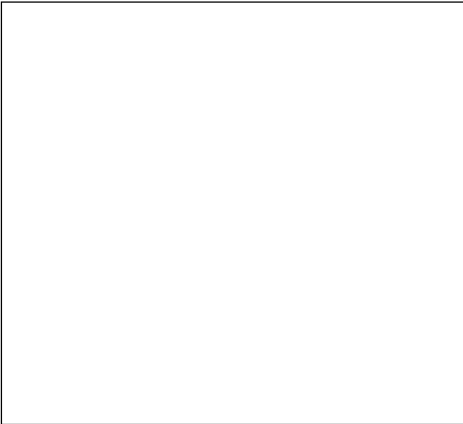
- **П. В. ГОЛОБУЦЬКИЙ**, кандидат філос. н., доцент, науковий редактор “Енциклопедії сучасної України” та “Енциклопедії Історії України”; **О. В. ЗОРЬКА**, кандидат пед. наук., доцент, перший проректор Київської державної академії водного транспорту

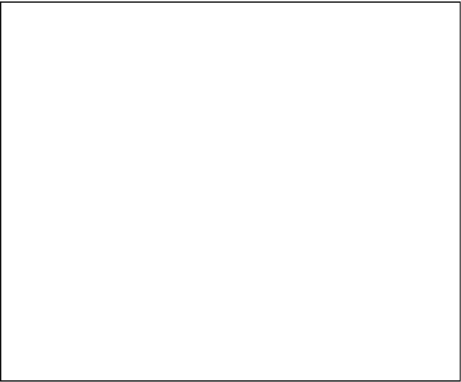
ЛИСТОПАД: БІРЮЗА

Firuzen — арабська назва каменя, від якої походить наше “бірюза”. Означає “переможна”, “даруюча щастя”. На Сході кажуть: “Нема на що покласти очі, дивіться на бірюзу”. Календар погодився. Присудив камінь небесної краси безбарвному меланхоліку — листопаду.

Людмила ДЕХТЯРЬОВА,
кандидат геолого-мінералогічних наук

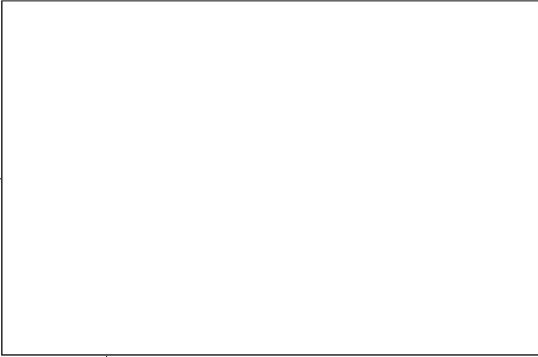

Різьблені бірюзові сережки індійської роботи. Празький музей

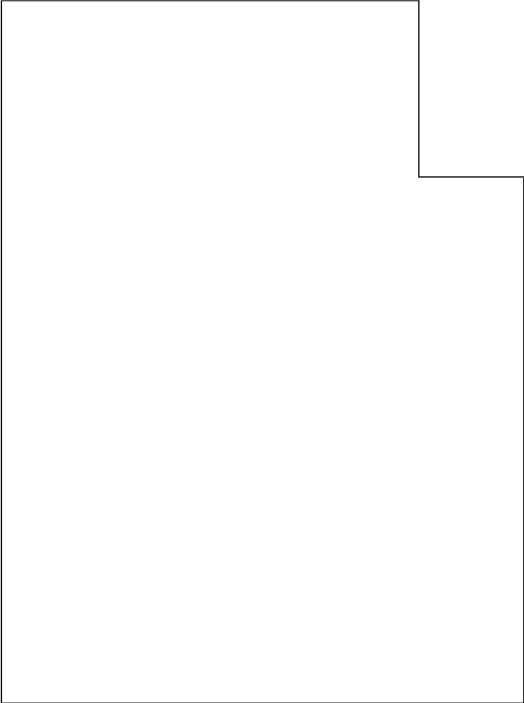

Тотемна маска ведмедя з зубами й очима із бірюзи. Північно-американське плем'я Хайда

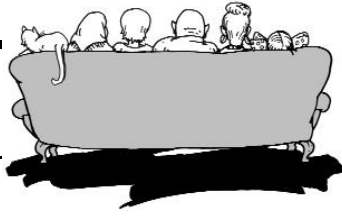
ПРИКРАСИ ДЛЯ ЧАСУ

Браслет з бірюзою, перлинами та гранатом турецької роботи. Празький музей

Персидська різьба на бірюзі. Лондонський геологічний музей

НАШІ ТАЛАНТИ

АНГЕЛЬСЬКЕ
ОСІННЄ
КОХАННЯ

Після кількарічної перерви, коли на “Молодості” не були представлені українські повнометражні дебюти (бо жодного такого не було знято), нарешті з’явився наш фільм, який зняв молодий режисер Алан Бадоев, відомий своїми музичними кліпами. Його назва — “Orangelove”, викликає цілком конкретні асоціації з революційними подіями. Але насправді стрічка зовсім не про Помаранчеву революцію, вона навіть не є основним тлом для зафільмованої історії. Тому особливо дивно читати дезорієнтуючу анотацію у фестивальному буклеті, що це — “лірична комедія про зустріч двох сердець на Майдані під час Помаранчевої революції”. Жовтогарячий колір у назві — це кохання, яке народжується восени на тлі жаскавого листа, і колір волосся головної героїні. Для самого режисера цей колір символізує енергію, молодість, життя. А сценарій фільму створювався давно, ще до цих історичних подій. Крім того, у назви є “подвійне дно” — її тепер пишуть як oRANGELove. Ангел, як вважає режисер, — головна героїня (до того ж перший варіант сценарію називався “Ангели живуть навпроти”). Про виникнення такого написання назви режисер розказав цікаву історію. Виконавець головної ролі, російський актор Олексій Чадов (у фільмі — фотограф) вчився фотографувати просто на знімальному майданчику і несподівано зробив незвичайний знімок — виконавиця головної ролі Ольга Макеева в сонячному ореолі і поруч — режисерське крісло з назвою фільму, на яке був накиданий одяг, що затулює перші й останні літери, залишився — angel. До речі, Ольга Макеева — непрофесійна актриса, але на кастинг відібрали її з-поміж багатьох претенденток, оскільки творці фільму побачили в ній безпосередність, природність і непересічність.

Сюжет, як і більшість трагічних історій кохання, водночас простий і складний. Російський фотограф і українська студентка консерваторії випадково зустрілися, закохалися. Не маючи власного житла, пристають на пропозицію загальною чоловіка зіграти в гру: прожити разом у замкненій квартирі місяць, жодного разу не виходячи з дому і не спілкуючись із зовнішнім світом. Виграш — житло і гроші, програш — неможливість повернутися назад. Така-от перевірка на справжність почуттів. А далі — іділія перетворюється на трагедію. Ні, любов виявилася справжньою. Але якою ціною прийшло це розуміння... (Подробиці перипетій не розкриваю, бо маю надію, що фільм буде доступним для широкого глядача в прокаті чи на ТВ). Завершення фільму кожен може трактувати по-своєму, адже улюблений розділовий знак режисера — трикрапка...

Окремої розмови заслуговує операторська робота. Надзвичайно красива “картинка” — то динамічна, то статична камера, цікаві ефекти світла й тіні, зміна кольорової гами, несподівані ракурси — все це збагачує зміст фільму, додає емоційності, візуально підсилює почуття героїв. На жаль, журі обійшло увагою цей фільм. Уже вкотре на “Молодості” спрацьовує правило — не давати жодних призів українським фільмам. Що ж, може, спрацює інше правило: немає визнання на батьківщині, отже, будуть закордонні призи.

КОРОТКИЙ МЕТР

Короткий метр має певні переваги перед повнометражним кіно. Адже саме в коротких фільмах, хронометраж яких обмежений, режисерам часто вдається концентровано висловити думку, досягти більшої виразності. Це підтверджує, зокрема, і фільм на відкритті “Молодості” — “Я люблю Париж”, який складався з 18 новел-короткометражок.

Власне, найбільше стрічок — 27 (переважна їхня більшість — із Європи), змагалось саме в конкурсі короткого фільму. Загалом, вони продовжували тенденцію, що спостерігалася на “Молодості” ще декілька років тому: повернення до оповідного, неквапливого, традиційного за формою кіно. Однією з найбільш хвилюючих тем для режисерів (як і на попередніх фестивалях) виявилася тема літніх людей. Її у конкурсному кіно супроводжують самотність, відсутність любові й взаєморозуміння. Хоча настрій у стрічок різний — поряд із сумом і безнадією співіснують і світлі почуття.

Кадр з фільму “Марілена з Р7”

ЖИТТЄВІ ДРАМИ

Цього року “Молодість” вирішила заперечити поширені забобони і включила до конкурсної програми повнометражних фільмів 13 стрічок. До того ж, один із фільмів навіть мав назву “13”. Для кого це число стало щасливим, а для кого — не дуже?

Загалом, воно мало кому принесло удачу. Журі не було щедрим, призів (у тому числі й повнометражному кіно) роздало небагато, особливо якщо порівнювати з попередніми роками, коли, крім основних нагород, відмічали різними дипломами і відзнаками. І це при тому, що рівень конкурсної програми був досить пристойним. Мабуть, беручи приклад із переможців попередніх “Молодостей” (коли вигравало важке психологічне кіно), переважна більшість стрічок була присвячена або сімейним драмам, або складнощам у людських стосунках. Зняті вони в більшості своїй доволі традиційно, без експериментів, але багато з них справді щось зачіпали в душі й змушували співпереживати їхнім героям.

Труднощі в спілкуванні й взаєморозумінні найчастіше виникали через... гру. Адже гра стала стилем сучасного життя. І річ навіть не у тім, що люди грають у різних обставинах різні ролі. Нездарнішою виявляється

У французькому фільмі “Скільки я вам винен?” Олів’є Буффара старий батько родини живе у будинку для престарілих, бо відчуває себе безпомічним і зайвим серед молодших членів сім’ї. Одинокі літня жінка намагається відшукати своє щастя (стрічка Софі Барт, США-Франція). Здавалося б, для щастя треба небагато, але воно виявляється ефемерним і швидко зникає. Світлим шемом і поетичністю сповнений фільм “Осінь — це

ТРУДНОЩІ СПІЛКУВАННЯ

сумно влітку...” Ніколя Букара (Бельгія—Франція). Майже без слів, за допомогою виразного візуального ряду і музики він розповідає про останній день життя старого чоловіка. Все, що він робить востаннє, — годувати пташок, усміхається незнайомій дитині, грає на роялі, — набуває особливого значення. Стара людина відходить, а життя триває... Та навіть на схилі років усе одно є радісні миттєвості. Жінка-інвалід, яка мешкає

Кадр з фільму “Terra incognita”

в притулку, несподівано відчуває близький контакт не зі своєю дочкою чи онукою, а зі своєю правнучкою — неслухняним на перший погляд підлітком (“Ключ до свободи” Флоріан Ключо, Швейцарія). У трагікомічному “Сватанні” (реж. Анна Фенченко, Росія) немолода, хвора на рак жінка намагається прилаштувати свого безпорадного чоловіка до одностельчанок, щоб було кому за ним доглядати після її смерті. Та щасливою миттю виявляється повернення вдвох додому. Найбільш ліричним виявився український фільм “Оксамитовий сезон” Олександри Хребтової, який об’єднав у собі дві основні теми конкурсу короткого метра: старість і кохання. Немолоде подружжя все життя доглядало хвору тітку, а після її смерті, отримавши спадщину, ці люди нарешті змогли провести медовий місяць, якого у них ніколи не було...

Тема кохання, на щастя, не зникла з поля зору моло-

дих режисерів. Хоча домінувала тема, скоріше, дивних сторін любові. “Танцювальне” кохання... вампірів (“Айє” Віржині Гурмель, Бельгія—Франція), спалах почуттів двох незнайомих людей у натовпі (“Магма” Вісенте Наварро, Іспанія), несподівано знайдена і так само несподівано втрачена любов журналіста і матері-одиначки (“Човни Люксембурга” Ніколя Анжела, Франція)... Підлітки з фільму “Щось подібне” Есміра Фільо з Бразилії (цього року він здобув приз глядацьких симпатій, а на минулій “Молодості” — диплом екуменічного журі) шукають поки що не любов, а когось, внутрішньо схожого на них. Оригінально втілює історію про переплетення енергетики кохання і енергетики творчості Крістіан Посо у стрічці “Анонім”.

І, звичайно, не обійшлося без фільмів про щоденні соціальні проблеми, (до речі, ці негаразди суттєво відрізняються в кіно За-

хідної і Східної Європи). Їдка іронія над фанатичним кар’єризмом, коли співбесіда у фірмі важливіша за допомогу людині (“Компанія “Росвелл” Яніка Гіна, Норвегія), насмішка над стереотипами, нав’язаними ЗМІ й статистикою (“Без паніки” Гурдун Фальке, Німеччина), сатира на тему, в що може перетворити людину (хай і подумки) безкінечне хамство (“Стій прямо” Крістіана Рістескі, Македонія). Та інколи все значно страшніше. Невідворотність і навіть буденність трагедії зображена в українському фільмі “Жах” Мирослава Слабошпицького. А одна з найбільш шокуючих стрічок, що перемогла в конкурсі — “Марілена з Р7” (Крістіан Немеску, Румунія), розповідає про життя в міських нетрях. Підліток закохався в молодую повію, поцупив гроші у батьків і вкрав тролейбус, щоб схвилювати її увагу, а вона натомість вчинила самогубство через свою нерозділену любов.

Був у конкурсній програмі й фільм, який цілковито відрізнявся від усіх інших і за темою, і за візуальним вирішенням. “Terra incognita” Петера Фолькарта (Швейцарія) — мандрівка в історію, в кінець 1920-х, коли нині забутий фізик Ігор Лещенко ставив під сумнів своїми дослідженнями закон тяжіння, а його експедиція шукала нульову позначку гравітації. Несподіване завершення, відеоряд, в якому змішані архівні кінодокументи, сюрреалістичні кадри і комп’ютерна графіка зробили стрічку однією із найяскравіших у конкурсі короткометражок.

ЛЮДИ, ЯКІ ГРАЮТЬ В ІГРИ

Кадр з фільму “Ейфорія”

дача (так повелося), то варто зупинитися на змісті деяких. Одна з найжорстокіших зафільмованих ігор — та, яка маніпулює людиною, робить її залежною від інших — у стрічці “13” (реж. Гела Бабулані, Франція—Грузія). Змагання на зразок “російської рулетки”, де ставкою виступають людські життя, зняті у вишуканому ретростилі “фільм нуар”. Інші ігри не такі страшні, хоча наслідки

змінює життя всіх. У фільмі “Друге січня” (реж. Мет Уінн, Великобританія) компанія людей віком за 30 грають у друзів, хоча насправді всі вони мають складні й неоднозначні почуття один до одного, а їхнє щастя і успішність — усього лише захисна маска. Хлопець, який після самогубства батька приїхав до дядька, став жертвою гри на почуттях своєї нерідної тітки, яка то нехтувала ним, то

наближала до себе. Зрештою біль від такого ставлення змушує скоїти жорстокий вчинок (“Пінг-понг” Маттіаса Лутгардта, Німеччина). Гра на випробовування кохання зрештою завершується трагедією (“Orangelove” Алана Бадоева). Повернення жінки до

чоловіка і двох дітей, яких вона колись покинула, її гра у зразкову матір, а потім чергова втеча — спричиняють нестерпний біль усій родині, але з іншого боку спонукають ще більше згуртуватися батьку і дітям (“Краєчком даху”, реж. Кім Россі Стюарт, Італія). Володар Гран-прі — “12:08 На схід від Бухареста” Корнеліу Порумбою з Румунії теж якоюсь мірою стосується сучасних ігор. Учасники ток-шоу в провінційній студії намагаються з’ясувати чи справді 16 років тому в їхньому місті відбулася революція, завдяки чому і які зміни вона принесла. Але будь-яка велика подія з плином часу обростає міфами, незначне — виростає, значне — нівелюється. Мабуть, саме завдяки сатиричній злободенності цей фільм виграв змагання на “Молодості”. До того ж, він здобув і “Золоту камеру” за кращий дебют на цьогорічному Каннському кінофестивалі.

А ось рішення головного журі щодо присудження звання найкращого повнометражного фільму “Ейфорія” Івана Виріпаєва (Росія) викликає, м’яко кажучи, здивування. Журі відзначило, що цей фільм викликав у них естетичний і емоційний шок. Щодо естетичної сторони картини — справді, робота оператора у зйомках природи досконала. Але те, що розгортається на тлі величезної природи — безкрайого степу, великої ріки і убогих людських поселень, залишає відчуття безнадії. Історію у фільмі навіть важко назвати любовним трикутником — кохання в умовах байдужості, пияцтва, жорстокості, тваринних інстинктів вижити не може. Фільм не несе жодної життєствердної ідеї, лише фіксує моральний бруд і темне начало в людині. Узяти, наприклад, іншу стрічку конкурсної програми — “Мавпи взимку” (реж. Мілена Андонова, Болгарія), яка розповідає про складність життєвого вибору на користь дитини. Попри трагічність цих переплетених між собою новел, у них читалося життєствердженнє послання. У “Ейфорії”, як на мене, з гуманістичним посланням не склалося. Тож чи не маємо тут справи з грою у високе мистецтво?

● Матеріали підготувала Катерина ТАРЧЕВСЬКА

ЕДУАРД ДРАЧ: «СПРАГА У ЛЮДЕЙ ДО АВТОРСЬКОЇ ПІСНІ Є»

Фото О. Литвиненко

Якщо Едуард Драч надовго зникає з поля зору, це не означає, що він переживає певний творчий застій. Це ознака наближення нового прориву. Так сталося й цього разу. До кінця року він має стартувати з трьома новими музичними проектами. Саме про це ми й вирішили з ним поспілкуватися.

них добрий, тому працювати було приємно. Для мене це цікавий досвід, тому що його імпрізаційний гумор базується на фольклорному ґрунті.

— **Період студійної роботи, невидимої для публіки, забирало чимало часу й енергії. Водночас ти часто виступав. Як і імпріза у поточному році тобі найбільше запам'яталися?**

— Навесні у складі невеличкої концертної бригади з групою "Нумер 482" їздив по Луганщині: це були переважно маленькі шахтарські містечка. Враховуючи особливості регіону, ми чекали чого завгодно... Але приймали нас скрізь дуже тепло. Реплік на кшталт "пої на руском" або "бандеровці" не чули. Слухали уважно, потім підходили знайомитися. Отже, інтерес до української пісні там великий, але його ніхто і ніяк не задовольняє. Місцеві радіостанції транслюють виключно московську естраду, складається враження, що там існує якийсь "табу" на все українське. Можливо, ми зіграли роль такого собі "забороненого плоду..." Запам'ятався міжнародний літній фестиваль "Балаклавські канікули". Учасники були переважно з України й Росії, а точніше — патріархи авторської пісні. З нашого боку — Володимир Каденко, Ігор Жук, з їхнього — Олександр Мірзоян, Сергій Нікітін. Найцікавішим було саме спілкування, позбавлене упередженості, політичних штампів. Найбільше запам'ятався фестиваль "День Незалежності з Махном" у Гуляй-Полі, який придумали і здійснили

ПОРТРЕТ

Олесь Доній і мистецька агенція "Остання барикада". Коли я в межах "бардівської ватри" почав співати "Лист турецькому султану", то почув протести місцевої публіки. В пісні я прибрав найпікантніші вирази, які є в козацькому листі. Публіка ж вимагала повної автентичності.

— **Колись співана поезія або авторська пісня займала досить поважне місце серед інших жанрів популярної музики. Згадаймо фестивалі "Оберіг", де на повну силу звучала авторська пісня, згадаймо імпрізи, які збирали аншлаги. Потім цієї пісні ставало менше — і в радіоэфірах, і на концертних майданчиках. Складається враження, що й жанр майже зійшов навівець. Чи це так?**

— У 80-ті й 90-ті авторська пісня виконувала функцію вільної преси. Її "ловили" з іноземних "голосів", переписували касети. За відсутності вільної журналістики пісня була заміником вільного слова. Потім усе змінилось. Тепер аби познайомити слухача з новими творами, потрібні зв'язки

і великі кошти. Для більшості ФМ-радіостанцій авторська пісня була і є стовідсотковим "неформатом". На одній національній радіостанції на мою пропозицію поставити в ефір деякі пісні відповіли, що мені потрібно звернутись у рекламний відділ... Ось чому виникає враження, що авторська пісня зникла. Умови, в яких сьогодні живе авторська пісня, дуже складні. Розкрутка на державних радіоканалах неможлива. Така ж ситуація й на державному телебаченні. Кілька років тому на УТ-1 зняли шість кліпів на мої пісні. Потім вони кудись зникли. Їх не можуть знайти навіть в архівах.

— **А ці відеороботи потрапили в телеэфір?**

— Так, вони були в ефірі, в межах однієї музичної програми — і все. Те, що ми називаємо телеротацією, для авторської пісні неможливо. Хоч російська авторська пісня зараз у значно кращому становищі. Адже їхні продюсери звертають на неї увагу. Ми ж бачимо у великих залах України і Міт'єва, і Розенбаума. Хоча наші продюсери мене нерідко запрошують на виступи, але в нас робота з ар-

тистом не має чіткого, системного характеру. Ось у чому проблема.

— **Тебе можна почути переважно в збірних концертах, а чи маєш ти сольні концерти?**

— Мої сольні концерти трапляються рідко, а якщо вже відбуваються, то тривають дуже довго. Коли я відчуваю, що публіка хоче слухати далі, то гратиму. Публіка освідчена і не завжди сприймає пісні з надто простими або примітивними текстами. Якщо пісня справді звучить як сповідь, люди співпереживатимуть, осмислюватимуть її.

— **Які з власних творів ти вважаєш найголовнішими, найзнаковішими?**

— Безперечно, це "Із полону з-під Ізмаїлу". Ця пісня буде в новому кобзарському альбомі, зроблена в харківсько-зінківській традиції. На знання традиції я складав іспит майстрам кобзарського цеху Миколі Буднику й Миколі Товкайлу саме з цієї пісню. Безумовно, це пісня "Вересень", яка існує у трьох варіантах.

● Спілкувався
Олександр ЄВТУШЕНКО

ЮВІЛЕЙ

ливо довели, що можна досягти значного успіху в шоу-бізнесі, видаючи якісний матеріал українською. На прес-конференції хтось зауважив, що стати популярними в Україні можна лише тоді, коли тебе визнають у Москві. Олег Михайлюта (Фагот) відповів так: "Наш власний досвід свідчить зовсім про інше. Ми стали відомими в Україні й лише після цього відвідали Москву. В Росії нас добре знали завдячуючи до нашого першого візиту на російський музичний фестиваль. Відверто кажучи, ми ніколи не ставили за мету сподобатися у Росії, хоч і здобували там на конкурсах перші й другі премії".

"ТНМК" — типові вихованці фестивалю "Червона Рута", її останньої потужної хвилі зразка 97-го року. У 1999-му хлопці видали свій дебютний альбом "Зроби мені хіп-хоп". Це був один із найуспішніших альбомів того року. На нього давно чекали прихильники молодіжної хіп-хопової культури. Чекали відтоді, як хлопці вразили всіх на "Червоній Руті" в Харкові: у виступі були елементи брейк-біту, фанку, рок-н-ролу та хіп-хопу. Основу команди склали МС-читачі — Фоззі (Олександр Сидоренко), Діля (Едуард Приступа) й Фагот (Олег Михайлюта). В основі стилю "ТНМК" оповідки, якими обмінюється трійка МС. Хлопці брали участь у багатьох імпрізах і отримували нагороди. "Золоту жар-птицю" вони отримали як кращий альтернативний гурт. Наступні альбоми "Неформат", "РеформаТція", "Пожежі міста Вавилон" і "Сила" лише затвердили за "ТНМК" статус однієї з найпопулярніших формацій в Україні.

● Олександр ЄВТУШЕНКО

«ТАНОК НА МАЙДАНІ КОНГО»: ДЕСЯТИЙ СЕЗОН

Українська хіп-хопова формація "Танок на майдані Конго" розміняла нещодавно другий десяток. На спеціальній ювілейній прес-конференції хлопці з "ТНМК" влаштували жваву дискусію щодо перспектив розвитку власного музичного напрямку. Свій ювілей вони назвали "Десятий сезон" і відзначили подію великим живим концертом і перевиданням усіх своїх альбомів. Вони зовсім не збираються "почивати на лаврах". "ТНМК" — ніби великий радар, який ловить сигнали з музичного космосу і делікатно відбирає все корисне і сприйнятне. У цьому сенсі вони космополіти, однак продукт, який виробляє гурт, стовідсотково український. За час існування харків'яни не записали жодної пісні російською, хоча було безліч пропозицій. Вони перекон-

у всіх на "Червоній Руті" в Харкові: у виступі були елементи брейк-біту, фанку, рок-н-ролу та хіп-хопу. Основу команди склали МС-читачі — Фоззі (Олександр Сидоренко), Діля (Едуард Приступа) й Фагот (Олег Михайлюта). В основі стилю "ТНМК" оповідки, якими обмінюється трійка МС. Хлопці брали участь у багатьох імпрізах і отримували нагороди. "Золоту жар-птицю" вони отримали як кращий альтернативний гурт. Наступні альбоми "Неформат", "РеформаТція", "Пожежі міста Вавилон" і "Сила" лише затвердили за "ТНМК" статус однієї з найпопулярніших формацій в Україні.

● Олександр ЄВТУШЕНКО

«ЧЕРВОНА РУТА»: КИЇВСЬКИЙ ФІНАЛ

Із 14 до 17 грудня у Києві в залі Конгрес-холу "Президент-готелю "Київський" відбувся 25-й завершальний відбірковий конкурс Всеукраїнського фестивалю сучасної пісні та популярної музики "Червона рута". У конкурсі взяли участь 152 солісти й гурти у жан-

рі поп-музики (з них 100 — з Київської області, 52 — з Києва), 6 гуртів у жанрі сучасної танцювальної музики (з них 2 гурти з Київської області, 4 — з Києва), 10 солістів та гуртів у жанрі акустичної музики (з них 4 — з Київської області, 6 — з Києва), 70 гуртів у

жанрі рок-музики (20 гуртів — з Київської області, 50 гуртів — з Києва). Загальна кількість учасників відбіркового конкурсу становить 395 осіб. Спостерігати за перебігом дійства мали змогу понад 2000 глядачів. Переможці конкурсу змагатимуться за звання

лауреата фестивалю "Червона рута" на заключних заходах фестивалю, які планують провести у травні 2007 року в Луганську й Києві.

● Наш кор.

Вивчення алгоритмів розвитку української державності, як і перших цеглинок у цій величній конструкції, слід починати в межах території сучасної Черкащини. Саме землі, розташовані по осі “Київ—Черкаси”, стали етнічною колыскою української нації, де в III ст. до н. е.—II ст. н. е. починала свій формотворчий відлік історія племен зарубинецької та черняхівської (III—V ст.) культур.

Доба Київської Русі позиціонує територію сучасної Черкащини як театр постійних військово-політичних змагань слов'янського світу з кочівницькою експансією — силою, перед якою трепетала вся тодішня Європа.

Український народ у складі Польсько-Литовської держави став активним суб'єктом відновлення і наступного розвитку власної державності, насамперед через створення передумов до появи та утвердження у соціально-верстовому статусі українського козацтва.

У цьому ключі перша половина XVI ст. явила низку добрих адміністраторів. Найвідоміші — черкаський і канівський староста Остафій Дашкович і Дмитро Байда-Вишневецький.

Відстоювання інтересів державності України не припиняється ні на мить. Так, у 1532 р. козацтво на чолі з Остафієм Дашковичем відстояло недоторканність міста Черкаси, котре за політичними імперськими планами Росії, Криму, Туреччини та Молдавії мало бути захоплене з метою руйнації військової могутності Польсько-Литовської держави і переходу частини її територій до загарбників (зокрема Київ і Черкаси планувалося передати під владу Росії).

Українське козацтво стало носієм державних ідей. Оскільки основні козацькі сили гуртувалися саме на Черкащині, то й імена багатьох провідних козацьких ватажків були пов'язані з цією землею. Тут 1678 року на території Канівського монастиря знайшов вічний спочинок Іван Підкова. Там же доживав свої останні роки Яків Шах. Із цим монастирем пов'язане й ім'я славетного Самійла Кішки, відомого своїми морськими походами на турецькі землі наприкінці XVI—на початку XVII ст.

У 1572 р. містечко Трахтемирів (нині — дно Канівського водосховища) стало столицею реєстрового козацтва: тут козаки зберігали свій військовий арсенал, суспільним коштом утримували шпиталь і монастир. Саме на Черкащині з'являються полки — Корсунський, Канівський і Черкаський, тобто маємо полкову систему, що лягла в основу адміністративно-територіального устрою України.

Будь-який край славлять люди, творять його історичний образ. Не випадково, що на той час у Суботіві (близько 1595 р.) у родині чигиринського сотника народився Богдан Хмельницький.

Чигирин стає першою гетьманською столицею українських земель з урядом новоствореної національної держави та дипломатією, що мала на меті усталення міждержавних зносин із країнами Європи і Азії.

Українська державність фактично за умов суцільного тамтешнього монархічного оточення розвивалася на засадах демократії: у різних козацьких містечках Черкащини життя облаштовувалося за принципом загальновійськових козацьких рад, зокрема у Чигирині, Корсуні та ін. Ці ради подекуди мали доленосне значення, саме тут вирішувалися найважливіші питання державної внутрішньої та зовнішньої політики. Приміром, 1667 р. на раді в Чигирині під час гетьманування Петра Дорошенка було ухвалено рішення про дотримання українських державних інтересів, а відтак і розриву союзу з Росією.

У 1664 р. територія Черкащини (Чигирин, Корсунь, Сміла та ін.) — це осередок формування таємної змови українських військових і політичних діячів з метою відновлення єдиної держави в межах Правобережної та Лівобережної України. Участь у ній узяли козацькі полковники І. Богун, І. Виговський, митрополит Й. Нелюбович-Тукальський, колишній гетьман-чернець Юрась Хмельницький та ін.

На початку XVIII ст. спроби гетьмана Пилипа Орлика відновити державність України на теренах Правобережної України шляхом здійснення військових заходів активізують населення Черкащини, яке підтримує ці наміри. В історії залишили слід сутички з

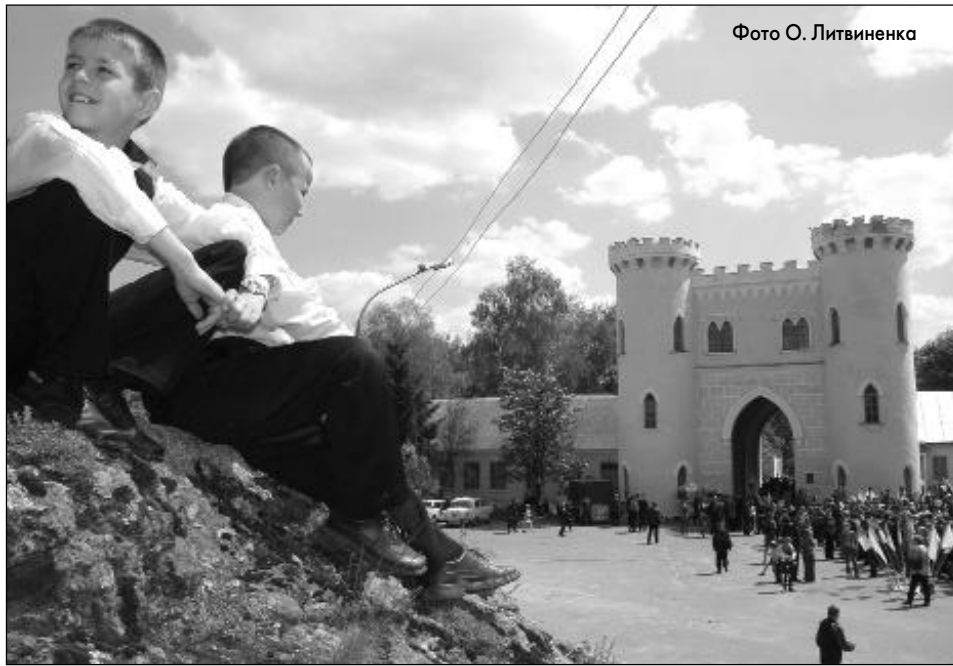

Фото О. Литвиненка

Корсунь-Шевченківська фортеця

ЯКІ Ж МИ ВСЕ-ТАКИ ПРАВНУКИ... ЧИ Й ДОСІ ПОГАНІ?

польським каральним загоном (1737 р.). 1743 року повстанці спалили панський будинок у Медведівці. У скаргах до сейму та короля (1749 р., 1751 р.) шляхта пише: селяни тікають до “розбійників”, громлять маєтки. Тож Середнє Подніпров'я аж до зруйнування Катериною II Запорозької Січі перетворюється на суцільну зону козацько-гайдамацько-селянських військових виступів, найпотужнішим із яких стала Коліївщина (1768 р.), придушена спільними діями царату та польської шляхти.

У часи чорної безпросвітної реакції Черкащина не перестає бути осередком повстань, серед яких селянське — “Чигиринська змова” (1873 р., охопило понад 50 сіл Чигиринського повіту), що мало на меті повернення магнатами козакам їхніх земель і прав та вольностей Україні. 1877 року — нова хвиля визвольного руху: народовольці починають активно залучати холодноярських селян у “Таємну дружину”, згодом викриту царатом і знищену. Серйозні селянські заворушення відбувалися тут і 1905 року, що увійшли в історію як “Чигиринські аграрні волненія”.

Однак лише під час революційних подій 1917 р. розпочався новий етап впливу Черкащини на розвиток державності України. У березні цього року на Звенигородщині в селі Гусаково місцеві селяни ініціювали створення Вільного Козацтва — організації військово-політичного характеру, котра взяла за мету оборону державності й визнавала владу лише Центральної Ради та Генерального Секретаріату. Вже до жовтня вона зросла до 60 тисяч членів. Цього ж місяця в Чигирині Вільне Козацтво провело свій загальноукраїнський з'їзд, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

Під час різнобарвної інтервенції та громадянської війни на Черкащині широко розгорнувся селянсько-повстанський рух (найбільш стійкий і тривалий порівняно з іншими регіонами України — *авт.*). Козацький бунтівний дух, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

І ось 1918 року “повіяв новий огонь з Холодного Яру”. Це брати Чучупаки з села Мельники (хутір Крисельці) підняли лицарів духу і хранителів козацьких вольностей на

жорстоку, нерівну і запеклу боротьбу за незалежність України.

Аж до початку 1922 року “Холодноярська республіка” наганяла жаж на окупантів і зайд. Жорстокою була розправа режиму після придушення цього всенародного руху опору. Василь Чучупака, відбиваючись від ворога, останню кулю залишив собі. На місці трагедії 28 жовтня 1995 року з ініціативи Всеукраїнського політичного об'єднання “Державна самостійність України” на в'їзді до урочища було відкрито меморіальну гранітну стелу, на якій викарбувано: “Тут, в Холодному Яру, в 1918—1922 рр. українці на чолі з отаманами Чучупаками підняли повстання за свободу українського народу. Вічна слава Холодноярським Героям!” У селі Мельники на кладовищі покоїться прах отамана Василя Чучупаки та братська могила героїв-холодноярців.

Неодмінно слід виокремити той зв'язок, що єднає з Черкащиною долі багатьох видатних особистостей — вкладників неозціненних скаргів у розвиток української духовності вже за часів відродження. Тут постає титанічна постать Т. Г. Шевченка (народився 1814 р. на Звенигородщині). Ця благодатна земля дала Україні відомому сім'ю Лебединцевих — духовних і наукових просвітників, фундаторів вітчизняної початкової школи та популяризаторів знань історії, етнографії, археології, фольклористики тощо (засновників наукового журналу “Київська старовина”).

У 1860-х рр. Смілянщиною і Корсунщиною здійснили наукові поїздки етнограф П. Чубинський та історик М. Костомаров. А у 1880—1910 рр. територія Чигиринщини, Канівщини, Смілянщини, Звенигородщини стала об'єктом інтенсивних археологічних досліджень відомого археолога О. О. Бобринського.

Родовід Грушевських, видатним вихідцем із якого був перший Президент України, історик і політичний діяч М. С. Грушевський, також переплетений із теренами Черкащини. А його троюрідний брат-священик із села Суботів на початку XX ст., після революції 1917 р., став одним із фундаторів Української Автокефальної Православної Церкви (відомий ще й низкою наукових досліджень з історії та етнографії Чигиринщини, зокрема написав працю “Гетьманське гніздо” (1912 р., про Суботів). У Чигирині 1872 року народився відомий історик, правознавець і громадський діяч Андрій Яковлев — активний учасник розбудови української державності у 1920 роках, творець Українського Вільного Університету в Празі. Помер на чужині, у США.

Лише тепер наукові праці іншого знаного у світі історика Бориса Крупицького (нар. 1894 р. в с. Медведівці на Чигиринщині, похований у Німеччині), добре відомі за кордоном (довгий час були недоступні українцям) повертаються до нас.

1918 року в Каневі деякий час керував Українською гімназією відомий учений Володимир Пархоменко. 1929 року засуджений у справі СВУ. Помер у блокадному Ленінграді.

Шевченків край, окрім генія Кобзаря, збагатив скарбницю світової культури шедеврами Івана Нечуя-Левицького, Семена Гулака-Артемовського, Михайла Старицького й Данила Нарбута.

На цій землі творив полум'яну поезію та публіцистику визначний патріот України Василь Симоненко.

Широю синівською любов'ю все життя складав подяку українській землі невтомний збирач і зберігач старожитностей, фундатор унікального хатнього музею народного мистецтва в Києві, художник, шевченкознавець — Іван Макарович Гончар, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, уродженець с. Лип'янка Шполянського району.

Черкащина подарувала світовій культурі ціле сузір'я видатних постатей: неперевершену співачку Діану Петриненко, і відомого кінорежисера, актора, хореографа — Василя Авраменка, і знаного бандуриста — Миколу Домонтовича, і всесвітньо відомого полігота — Агатангела Кримського, й видатного представника української академічної філософії Памфіла Юркевича, прихильника кардіоцентризму та академіка, археолога, мистецтвознавця М. Біляшівського.

Світанок свого життя на Золотонощині зустрів видатний український учений-біолог, історик, мовознавець, етнограф, філософ, перший ректор Київського університету Михайло Максимович.

Не можна обійти увагою і славетного композитора, співака і драматичного актора, автора першої української опери “Запорожець за Дунаєм” — Семена Гулака-Артемовського та чудового художника І. Іжакевича, що ілюстрував ювілейне видання “Кобзаря”, приурочене до 125-річчя з дня народження (1939 р.) Т. Г. Шевченка. А яка ще земля народжувала таких красенів, велетів духу і волі, якими були Іван Піддубний — видатний полководець II світової війни, двічі герой СРСР — Іван Черняхівський, народний комісар оборони УРСР — Василь Герасименко, генерал, селянський син — Кузьма Дерев'янко, який 2 вересня 1945 року підписував із боку СРСР Акт про безвідмовну капітуляцію мілітарискої Японії у II світовій війні.

Справедливо повертаються до нас імена репресованих митців: Івана Падалки, Кирила Гвоздика та Л. Перфецького (загинув в ув'язненні) — живописців-графіків; художниці — Оксани Павленко; поетів — Тодосія Осьмачки та П. Пилиповича (розстріляний у 1937 р.); літературознавця — С. Єфремова (загинув в ув'язненні); письменників — О. Журливої-Котової та М. Драй-Хмари (загинув у 1937 р.); письменниці, журналістки, громадського і політичного діяча — Надії Суровцевої.

Наступні віхи розвитку духовності України неможливо уявити без створення пантеону тих діячів, які зробили значний вклад своєю діяльністю і творчістю у її розвій. А відтак не втрачає актуальності й шевченківське: які ж ми все-таки правнуки... Чи й досі погані?

П'ятнадцять років незалежної України у цьому ракурсі має в підсумку жалюгідний вигляд. Тож мусимо поставити й інше питання: “Як навчить народ пишатися своїм воїстину неозцінним скарбом?”

Навчимося пишатися — позбудемося бездуховності і байдужості. Не навчимося — опинимося серед зниклих із “лиця землі” інків, майя та інших культур.

- **Олександра ВІНОГРАДОВА**, магістр державного управління, журналіст, політолог, науковий консультант проектів видавництва “Світ Успіху”; **Валерій ЛАСТОВСЬКИЙ**, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, професор кафедри цивільних і кримінально-правових дисциплін УАЗТ, член Українського історичного товариства

КРАПКИ НАД "І"

Свого часу в репортажі з Парижа нам показували, яку радість викликало у французів рішення МОК провести олімпіаду у Франції. Французи раділи з перемоги своєї країни, своєї нації. І ніхто, ні з-за Ла-Манша, ні з-за Алон не сичав на них: "Націоналісти!". А з якою радістю зустрічала кожна країна перемогу своєї збірної з футболу.

І це прояв націоналізму в тому значенні, в якому це слово вживається в цивілізованому світі, тобто в розумінні любові до своєї землі, свого народу і турботи про його інтереси.

Ось яке визначення дає тлумачний словник англійської мови Хорнбі: "Націоналізм. 1. Велика відданість своїй власній нації, патріотичні почуття, дії, принципи. 2. Рух за політичну і т. ін. незалежність (у країні, яка контролюється іншою)".

Дві цитати з книги М. Сенченко "Общество истребле-

ЩО ТАКЕ «НАЦІОНАЛІЗМ»?

нія" слугуватимуть ілюстрацією до цього визначення: "Герхерд Шредер виграв вибори, підписавшись під економічним націоналізмом"; "У новому тисячолітті холодну війну замінила війна патріотів кожної нації проти світового уряду, який мріє про те, щоб усі нації позбулися свого суверенітету і поступово зникли. Це війна націоналізму проти глобалізації".

А в радянській імперії націоналізмом вважалося прагнення "інородців" зберегти своє національне обличчя, свою неповторність. Це вважалося кривою і суворо каралося. Найбільше дісталося українцям. Кожний другий політв'язень —

українець. І ще й зараз це слово жахає обивателя.

Як казав Ю. Ілленко: "Спотворене в катівнях КДБ обличчя націоналізму лякає на смерть самих носіїв цього обличчя".

У книзі "Розмови про наболіле" А. Погрібний наводить визначення одного автора трьох ідеологій, основу яких складає патріотизм, велика любов до своєї землі, народу, національних традицій.

Націоналізм — активна позиція патріота щодо становлення, розвитку й оборони своєї держави в межах її кордонів.

Шовінізм — націоналізм, що "виходить за межі своєї держави з метою поневолення ін-

ших народів і загарбання чужих земель".

Фашизм — претензія окремої нації на свою біологічну зверхність над іншими народами, що для досягнення своєї мети передбачає геноцид для інших, що і здійснювали нацисти на практиці.

Із подачі П. Симоненка деякі наші співгромадяни почали ставити знак рівності між поняттями націоналізм і нацизм.

Щодо лідера комуністів, то від нього можна чекати чого завгодно після того, як він три роки тому в газеті "Коммунист" заявив, що "кримінальні елементи провозгласили незалежність України".

Дивує, що так багато громадян, які не отримують жодних подачок від Путіна, поділяють його погляди.

● **Галина САГАТЮК**, член "Просвіти", м. Іллічівськ Одеської обл.

МОВА ЄДИНА

Цей рік приніс мені досить важливу подію — я захищала честь школи і району на обласній олімпіаді з української мови та літератури. І мені було дуже прикро, коли чула з уст учасників... російську. Навіть запитання, які виникали до членів журі під час виконання роботи, вони ставили мовою північно-східного сусіда. І найголовніше — це всім здавалося абсолютно нормальним і природним.

Але хіба нормально, що в Україні, на олімпіаді з української мови та літератури я чула... російську.

Чому з української естради лунають російські пісні? Чому український КВК веде росіянин? Чому українські "кавешники" смішать нас російською

ДУМКИ ВГОЛОС УКРАЇНСЬКОЮ ПРО УКРАЇНСЬКУ

(мабуть, пристосовуються до ведучого — із ввічливості)?

А я ні до кого не пристосовувалася. І 1 червня цього року (саме в День захисту дітей), побувавши з делегацією району в Дніпропетровську на святі в нашу честь і побачивши мітингувальників біля Дніпропетровської міськради, приєдналася до них. І яке ж було моє здивування, коли я, викрикуючи "Україна для українців! Так! — українські мови! Ні! — російській! Ні!

— брехні!" в очак "російськомовних" дніпропетровців була цілковито нормальною, а в очак наших делегатів (із українськомовних сіл) — таким собі доісторичним мамонтом. А ще більше здивувалася, коли середніх років чоловік, мешканець Дніпропетровська російською (!) сказав мені: "Девушка, а я ведь полностью с Вами согласен". А в автобусі делегати-селяни всю дорогу додому посміювалися і глузували з мене.

Звертаюся до своїх ровесників (не тільки до тих "сміхунів" в автобусі). Ви не думали над тим, яке майбутнє чекає на Україну, якщо ми так добровільно шодня паплюжимо свою мову, свою культуру, свій народ, а значить, — і самих себе? Якщо занепаде мова, занепаде вся країна. А населенням такої країни легше керувати нашим "чесним" політикам. Саме такий електорат їм і потрібен. І тоді вони нас, як теля на мичці, поведуть не тільки в ЄС, а й навіть в Африку, якщо буде потрібно. Чи хочете ви такого майбутнього? Я, наприклад, ні. Тож давайте вчити українську, говорити нею, думати нею, поважати і любити її, свій народ і себе самих!

● **Настя ФЕДЧЕНКО**, с. Великоолександрівка Дніпропетровської обл.

ПАМ'ЯТІ ДРУГА

Відійшов у вічність київський художник Віктор Шматок, так несподівано і до щемо неждано для рідних його, друзів, знайомих і земляків. Друзі та колеги пам'ятають митця як чудового майстра пейзажу, портрета, натюрмортів із квітами. Часто бачили його твори на День Києва та інші свята столиці України. Значну частку творчості художник присвятив храмовому живопису. Оздоблюючи храми, міг би ще чимало зробити, але — не судилося... Митець був у розквіті таланту, та доля неблаганна...

Народився Віктор Іванович у родині хліборобів Івана Даниловича та Ольги Митрофанівни Шматків у нелегкі повоєнні роки в давньому селі Євминці, що розкинулося на мальовничих придеснянських луках у дев'яти верстах від Остра. Щедра природа краю подарувала майбутньому художнику щире та широке вдача, талант митця. Друзі побували не один раз на малій батьківщині митця, про що згадують із вдячністю.

Поховали небіжчика за всіма християнськими звичаями на цвинтарі с. Євминки поруч із могилою батька. Земля тобі пухом, друже, Царство Небесне.

Відспівав похоронну процесію отець Іоан.

● **Микола СОМ**, художник

ВУЛИЧНИЙ ФОТОГРАФ

Спека... В місті повільно плине час, усі наче перечікують цю позначку — 30 градусів цельсія. І тільки дітлахи запам'ятають це літо в діамантах бризок фонтанів...

МИКОЛУ КОНОБРИЦЬКОГО ЗВІЛЬНИЛИ

ДОБРА НОВИНА

11 серпня 2006 року Апеляційним судом Донецької області скасовано незаконний вирок Краматорського міського суду та звільнено з-під варті директора-організатора першої Української Краматорської гімназії Миколу Миколайовича Конобрицького.

Політичний в'язень був звільнений з-під варті, однак, не дивлячись на всі докази невинності, які були в матеріалах справи, суд замінив термін ув'язнення три роки в місцях позбавлення волі на два роки умовно з позбавленням права на 2 роки займати керівні посади.

Громадські організації, які активно підтримували захист

політичного в'язня вважають цей вирок незаконним та ініціюватимуть касаційне оскарження, а також активно займуться тими особами, які сфальсифікували кримінальний процес за надуманими обставинами.

● **Марія ОЛІЙНИК**, заступник голови Донецької обласної "Просвіти"

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

ЦЕЙ ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДО ЄВРОСОЮЗУ

Ми так стрімко квапимось шляхом євроінтеграції, що забуваємо про таку просту істину: перш ніж тебе поважатимуть інші, навчися шанувати самого себе — свою мову, свою культуру, історію, своїх видатних і визначних особистостей. Наші намагання стати повноправним членом європейської родини зрозумілі й виправдані, однак не варто при цьому втрачати власного обличчя.

Напівсвідоме чи малосвідоме поклоніння всьому іноземному вже має і ще матиме той негативний вислід, що на догоду комусь губимо власну ідентифікацію. Погляньте, як заповнили наше мовлення — усне і писемне — слова іншомовного походження, які ми просто смакуємо, хизуємося ними, віддаємо їм перевагу в співбесіді. Замість міський голова — мер; замість голова облдержадміністрації — губернатор; замість Верховна Рада — парламент. Звичайно, для урізноманітнення мовлення потрібна синонімія, аби уникнути повторень. Але ж є українські відповідники цих словесних одиниць.

Не може тішити той факт, що у вітчизняному інформаційному просторі (рекламі, оголошеннях, назвах кафе, барів, кав'ярень, казино, салонів краси) перевага чомусь надається словам, які прийшли до нас із-за кордону. Ось короткий їхній перелік, які довелося побачити автору цих рядків: "Альфа", "Таверна", "Ковчег", "Ромсо", "Рандеву", "Клеопатра", "Афродіта", "Касандра", "Міраж". Цей список, звичайно, можна було б і продовжити. Видно, що власники цих закладів цікавляться і давньоримськими й давньогрецькими легендами. Але хай би краще вивчили спершу давню українську міфологію.

Вдивляючись у далекоглядні горизонти прийдешнього на шляху національного духовного відродження, варто на якийсь час зупинитися і заглянути в минуле. Вивчаючи львівську періодику часів, що передували нашій незалежності, я нарахував 12 (!) рубрик публікацій, що стосуються нашої минувшини. Ось їхній перелік: "Цікаво знати", "Стежка у давнину", "Люби і знай свій рідний край", "Карби віків", "Знайдено в архіві", "Музей у селі", "Скарби народу", "Свідчать архівні документи", "По виставочних залах", "Музеї", "З глибин віків", "По залах музеїв".

А зараз яке видання обласного рівня може похвалитися таким розмаїттям рубрик і такою увагою до історії батьківського краю?

Поважаймо свій родовід, що бере витoki з глибини віків, не забуваймо імен наших славних предків, шануймо мову своїх батьків — і тоді з нами рахуватимуться і наші сусіди, і європейська спільнота загалом.

● **Ігор БІДЮК**, с. Йосипівка Львівської обл.

ЦІКАВО ЗНАТИ

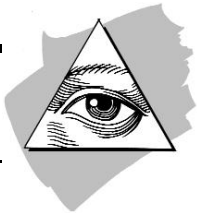
«СІДАЙТЕ» ЧИ «ПРИСЯДЬТЕ»?

У кабінетах, офісах, приймальнях державні службовці чинно кажуть: "Присядьте". Дуже рідко почуєш: "Сідайте". На моє зауваження мені пояснили: "Ви знаєте, сідайте, це ніби до біди, до криміналу, яке ще живе з радянських часів". Люди не знають, яка різниця між цими словами.

Значення цих слів знаходимо у "Словнику української мови" В. Грінченка, словнику "Наукової думки". Зрештою, є в Т. Шевченка: "Просимо сідати, будьте гостями", Б. Грінченка: "Сідайте, щоб старости сідали", П. Мирного: "Чого ви стоїте? Сідайте. Сідайте то побалакаємо" і т. д. Щодо слів присісти, "присядьте" у М. Коцюбинського: "Остап з Соломією присіли на мішках", З. Тулуб: "Настя присіла біля хати гапувати гаманець Сагайдачному", Б. Грінченка: "...по нотах, щоб присів".

Не біймося говорити слово "сідайте", воно давнє, як наша мова. Діди, прадіди, ми з вами так кажемо, коли з пошаною ставимося до людини, сусіда, родича, гостя чи подорожнього. "Присідають" хіба скраю на лаві, у танці, ховаючись за кущем.

● **Степан БОЙКО**, м. Івано-Франківськ

ПРОБЛЕМА

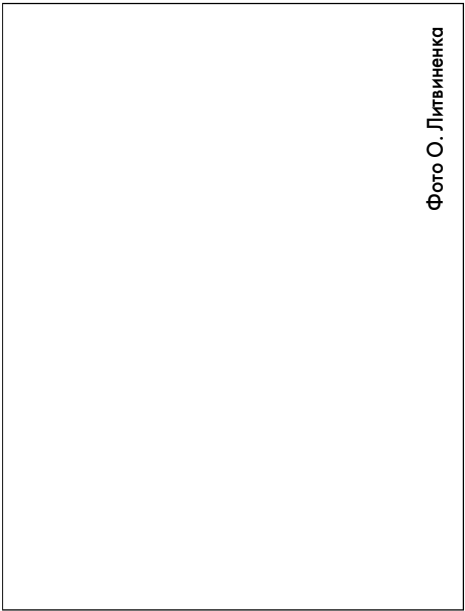

Фото О. Литвиненка

•

ІСТОРІЯ УСПІХУ

Позаторік “Вася Club” несподівано викликав справжній бум: у жоден із клубів, де грав цей гурт, пробитися було неможливо через суцільні аншлаги. Під час виступу “Вася Club” якимось шостим чуттям розумієш — усе, що відбувається на сцені, оце містеріально-кумедне шоу, безліч напівдворових, напіврок-н-рольноблюзових, напівфолькових пісень — УСЕ ЦЕ ПРАВДА. Не полишає відчуття, що весь цей вихор дотепного гумору, драм із трагедійними нотками, — то не вигадане, то все справді пережито і не має жодного стосунку до якихось високочолних рефлексій, не є наслідком свідомої стилізації “під життя без гриму”. То є життя, яким воно є, яким, власне, і живе людина на ім’я Василь Гонтарський — лідер гурту. “Якось один мій близький приятель, — згадує Василь, — подарував мені пальто. Справжнє, добротне, картате стильне англійське пальто. І ось ми йдемо з другом вулицею, а назустріч нам — Арсен Савадов і Олександр Харченко (обидва — відомі київські художники-постмодерністи — *авт.*). Арсен бачить на мені нове пальто і голосно каже: “Дивіться, — “Вася Club!” Відтоді я вже знав, як назвати гурт...” Ще коли пісні не мали назв і якісного аранжування, а звучали просто під гітару на кухнях і в майстернях друзів, Василя представляли саме так: “Вася Club”.

Музиканти цього гурту — випускники Донецької консерваторії, котрі вкрай серйозно ставилися до занять музикою. Саме вони забезпечили міцний музичний

Гурт “Вася Club”. Василь Гонтарський у центрі

ТРИ ЖИТТЯ ВАСИЛЯ ГОНТАРСЬКОГО

фундамент дебютного альбому “Хіпан”, названого так за однією із найпопулярніших пісень, що вже “блукала” по різних студентських тусовках на “саморізах” (так називають власноруч записані диски). Запис вони зробили дуже швидко на одній із кращих столичних студій “Круц-Рекордз” у режимі, максимально наближеному до концертного виступу, з усім можливим драйвом цілковито жи-

вого бенду. Гуртом тоді займався Юрій Пилип, який водночас був басистом, аранжувальником агенції “Mia” Марії Бурмаки. Успішно записавши перший диск, Гонтарський разом із Пилипом протягом року не могли викупити у студії той запис — не вистачало коштів. Допоміг новий лейбл “Максі-М”, який шойно виник і намагався укріпитися на аудіоринку. “Максі-М” організувала Юлія Міщенко —

солістка гурту “Таліта Кум”. У Юлії не було сумніву в комерційній доцільності випуску накладу “Хіпану”. У часи, коли артисти “першої ліги” до виходу альбому прагнуть відзняти й запустити в ротачію два-три відеокліпи (а це за розмірами бюджетів дорівнює запису двох-трьох альбомів), і ще витрачають шалені гроші на супутні промоційні акції, “Вася Club” нічого такого не робить, але “циганське щастя” досить жваво працює на них. Варто було виступити Гонтарському і компанії на фестивалі “Мазепа-Фест” у Полтаві, як одразу на місцеві радіостанції посилалися заявки на пісні “Вася Club”. Куди б не потрапляли записи гурту, вони миттєво ставали популярними. Отже, чи потрібно витрачати гроші, яких немає, на “цяцки”, які непотрібні? Навіщо життя підмінати “ілюзіоном”? У Гонтарського є свої “козири”.

Передусім — кілька хітів, які він встиг прожити. Звідси його харизма, яка або притягує як магніт, або відштовхує. Як Андрій Серeda (“Кому вниз”), Олег Лапоногов (“Табула Раса”) і Олег Скрипка — Василь Гонтарський має театральну освіту. Він із великою влячністю згадує Миколу Миколайовича Рушківського — свого педагога, дружину, яку зустрів на своєму ж курсі і з якою прожив у шлюбі

шість років. “Тепер вона живе в Італії, а тоді була красунею-розумницею. Вона терпляче зносила увесь мій “рок-н-рол” із заморочками і нічного Кастанеду, але терпіння не буває безкінечним, — підкреслює Гонтарський. — Після розлучення на мене чекав вакуум. Повна порожнечка. Із нею я воював по-своєму — подорожував. На півострові Ямал влаштувався в бригаду, якраз тоді з материкової Росії тягнули залізницю до Північного океану. Звісно ж, гітара була при мені. І були пісні. Частково ті, які грав на фестивалі “Червона Рута-91” у Запоріжжі як бард, частково — “російський рок”. Бувало, прибувало в селище, а там питають: а хто з вас Вася з Києва? Він класно співає... А йшлося про весілля. Уяви собі — через брак музикантів у тій місцевості ми грали на весіллях, і я скрізь співав своє, яке сприймали як народне...”

“Був у мене період, який я не люблю згадувати, — з боєм говорити Василь. — Моя особиста психоделічна революція. Йдеться про досвід і експерименти, які я ставив на власній психіці. Я перепробував усі види наркотичних речовин. Особливо — опіати і галюціогени. Мені навіть згадувати страшно про те, що до мене приходило й говорило зі мною. Немає слів, щоб розповісти це... Після усього я збагнув одне. Такий шлях — суцільний обман, точніше, самообман. Усе, чим ми є, — це наша чиста свідомість та її зміст. Без додатків...”

Найближчим часом з’явиться другий альбом, який матиме назву “Конокрад”. Цікаво, з якого життя ця історія? Невдовзі почуємо.

ПРЕМ’ЄРА

У цього гурту небанальна музика, незвична назва, унікальний стильовий напрямок — “госпел-рок”. “Християнський рок” — ось як можна перекласти англійський термін “госпел”. У світі чимало госпел-гуртів, у нас це явище нове. Створений зусиллями двох ідеологів-музикантів — Геннадія Беня та Романа Макогона, гурт “Воанергес” існує шість років, активно концертує, має дебютний альбом “Вертепно”. Роман грає на клавішних, на сопілці, на екзотичному інструменті під назвою “бу-гай” і співає. Геннадій грає на трубі, флюгергорні, ріжку, співає. Назву взято з Євангелії. Коли Ісус вибирав учнів, Симона він назвав Петром, Іоанна і Якова — Воанергес, що в перекладі з грецької означає “Сини грому” або “Сини Енергії Небесної”. Перші три роки

«ВОАНЕРГЕС»

пішли на пошук однодумців, наступні три — на пошук стилю. Продюсерські функції взяв на себе Влад Паламаренко. Стиль “Воанергес” кристалізувався у поєднанні потужного етнобазису з елементами арт-року, джазу й хіп-хопу. Але стрижень гурту — Християнський Дух, який просвічує кризь дотепні оригінальні тексти пісень. На питання про те, як поведатися музиканти, коли вони грають у нічних клубах, Роман відповів: “Там ми використовуємо музику як засіб, як гачок, що чіпляє увагу публіки — інколи дуже різношерстої — і навертає її до тих цінностей, які ми кладемо у свої тексти. А цінності загальнолюдські є у Священному Псалмі, у нас вони існують у вигляді притчі”. Альбом “Во-

анергес” має назву “Вертепно”. Тобто музика в душі вертепу — народного різдвяного театру. Кожен трек в альбомі — своєрідна притча. Балада “Три брати” могла б називатися “Три дороги”, оскільки йдеться про три типи стосунків між людьми. Пісні “Воанергес” майже неможливо почути в радіоефірі, не кажучи про ефіри телевізійні. Є на диску композиція “Золоті ворота”, написана церковнослов’янською, розповідає про Київ кожної історичної доби і сприймається як саундтрек до театральної вистави. Творче і моральне кредо “Воанергес” сформулювали в останній пісні альбому під назвою “Додому”, суть якої в тому, що різні релігії роз’єднують людей, а духовність — об’єднує.

Гурт “Воанергес” під час зйомок кліпу

ПОРТРЕТ

Юрій Здоренко — колись лідер-гітарист і шоумен знаменитих “ВВ” — після болісної розлуки з Олегом Скрипкою на початку 90-х створив “ЯЯЯ” — досить міцну глем-рокову команду. Гурт одразу потрапив на екрани телебачення завдяки “Таврійським іграм”, дав кілька яскравих аншлагових концертів і так само раптово зник. Через деякий час виник знову, але зовсім з іншою романтично-солодкою музикою під назвою “Індіго”. Увесь час щось “гальмувало” старт “Індіго”, внаслідок чого проект припинив своє існування. Але Юрій Здоренко підтримував приятельські контакти зі своїм шкільним другом Олександром Піпою — бас-гітаристом “ВВ”. Із ним Юрій грав ще до “ВВ” у хеві-металевій банді “S.O.S.”. Якось вони вдвох вирішили відновити й зафіксувати дуже давні “вешні” пісні, аби вони не забулися й не зникли. Для цього потрібен був як мінімум барабанник — ним став Вітольд Корженко, барабанник “Танка на майдані Конго”. Однак новостворене тріо не обмежалося лише старим матеріалом, оскільки бажання зро-

РЕЦЕПТИ БОРЩУ

Моторні хлопці з “Борщу”: Юрій Здоренко та Олександр Піпа

бити щось нове не давало спокою обом музикантам. А Піпа, до речі, писав дуже фактурні гострі тексти, зберігаючи вірність традиційній

панківській естетиці “ВВ” кінця 80-х. Усе робилося виключно в режимі “наживо”: пісні аранжувалися безпосередньо на репетиціях. Точні-

сінько так само цей “турбо-панківський триголовий дракон” давав жару на концертах. “Борщ” за драйвом, енергетикою і світосприйняттям нагадував старе “ВВ”, точніше, “ВВ” першого глибоко-андеграундного періоду. Водночас з’явилося й щось інше: неабияка виконавська майстерність, що межує з віртуозністю, тонка іронія та безмежні буфонада й гротеск.

Відтак “третя спроба” Юрія Здоренка пробитися до свого слухача виявилася успішною. Та залишилося кілька “але”. Передусім Піпа і Корженко “прив’язані до своїх основних місць роботи”, а це означає “накладки” концертних графіків. Інше “але” — дивне, м’яко кажучи, звучання першого CD-сингла, який видав “Борщ”. Звук виявився надто електронно-комп’ютерним, що насправді суперечило живому концертному звучанню гурту. Сьогодні перше “але” ще викликає певні труднощі, та з другим покінчено назавжди: вийшов друком повноформатний альбом під кумедно-шокуючою назвою “Падло”. Вийшов під “патронатом” аж двох “лейблів” — “Мун-Рекордз” (Україна) та “Містерія звуку” (Росія), що вказує на території

розповсюдження альбому. Вихід диска супроводжував цілий музичний фільм, а точніше — відеомонтаж концертних зйомок, на фестивалях, у клубах. Стрічка, яка ідеально передає живу атмосферу на концертах “Борщу”. А це — головне, оскільки всі 20 пісень записувалися в умовах, максимально близьких до живих виступів. Але важко було б уявити “Уругвай”, “Будьмо”, “Дулю” або “Кураре конкуренту” (хіти “Борщу”) без шалу, веселощів і драйву.

На питання про особистий рецепт борщу Юрій Здоренко відповів так: “Спочатку я скажу, як не треба готувати борщ. Не треба купувати концентрати в пакетах. Це не борщ, і це не наш рецепт. Наш передбачає обов’язковий ритуал, коли ви отримуєте задоволення від самого процесу. Буряк, цибуля, картопля й обсмажені шкварочки — це обов’язково. Гарно очищений самогон до борщу гармонійно доповнить вашу улюблену страву. Ще важливіше те, щоб за столом сиділа гарна компанія. Тоді борщ утричі смачніший”.

● Матеріали підготував
Олександр ЄВТУШЕНКО

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹)

Закінчення. Початок на с. 11

роди й Творця в цьому образі змальовано мо-вою “іконного” символізму, прочитавши його, людина розкривається як двоедина істота — син землі й син Божий. Гармонія між ними має ще кілька вимірів, кожен із яких доступний лише людині чутливій і неспокійній до природи й Творця. Ці виміри мовби вві сні переносять нас у віки, розкриваючи суть минулих днів і сенс історичного досвіду, коли гинули цивілізації — во ім’я чого? — і коли про них було майже нічого невідомо. Але якщо захотіти, можна все це побачити і без коментарів, яких ікона не потребує; *покаянній* людині вона завжди дає свою силу й духовне багатство. Ікона — це глибоко духовний початок, звідки душа постійно її оживлюючий бальзам, і якщо ми, наситившись світом фізично, впадаємо в дрімоту (сплячку, нудьгу), то необхідно знову побачити ікону, відкрити її в собі — і тоді життя зануриться духом в її “божественне миротворіння”, в її потаємний сховок, де світло гасить темінь і настає вічне прозоріння, воскресіння сплячої плоти — і тоді душі відкривається світ-вимір — світ-буття, в яких вона перебуває в постійній *радості*, а в цьому реальному світі душа лише страждає, *плаче*. Тому й потяг до того світу (“небуття”) був всенародний — люди хотіли наблизитись до нього, щоб побачити справжню реалію-сенс. Язичник усвідомлював цю “реалію” в різних природних стихіях: блискавках, громах, грозах, буреломах, у морських безоднях і небесних просторах, коли, мовби вві сні, відбувалися різні пророцькі дива, що спонукали психіку людини до якогось певного відкриття: углядіти вічних богів, які карають *живих* за непокору, за дикість до всевишніх сил; побачити примару-двійника, відьму, яка стає людиною, а людина чортом. Такі страсті видавалися язичнику взаємопов’язаними, тому й вірив у гармонію між людьми й богами й поклонявся останнім, приносячи жертву. Отже, віра й поклоніння відбувалися через певні ритуали, магію, а отже, і кров¹⁵. Чи не тому, боячись “вічної крові” (починаючи від Каїна, який убив свого рідного брата Авеля), “язичницька магія” (магізм) змусила людей (народи) повернутися до іншої віри, хоча паралельно проти “магії” вже виступали духовні думателі у різних країнах (згадаймо грецьких філософів). І тому магію згодом потіснила етика — наука, що розвивалася через пізнання. Духовні думателі відкрили “ідею Абсолюту”, яка в кінцевому підсумку стверджувала, що “Божа таємниця” надто далека від реального практичного життя. Крім того, світові релігії утвердили ще “ідею вічного повернення”. Десь між ними й пролягла ідея-вість Ветхого Завіту, який разом з індієськими, китайськими і грецькими філософами умертвив ідею (віру) в язичницьких богів (стихійних — Богів природи). І тоді людина вже виступала в союзі з “єдиним Богом”, брала участь у “розбудові” світу, а отже, й у конкретному розплідненні людей на Землі і таким чином разом із Творцем — Батьком світу — створювала повноту буття. (Хоч насправді буття¹⁶ було там, за не-

видимим світом, і вона того також прагнула, подумки звертаючись до Бога). Таке “спасіння” приносило людині повну гармонію, що вона й справді живе в союзі зі своїм Творцем-Богом, а отже, має право й на потойбічне існування. Ось чому ікона так наставляє нас на шлях істини, до Царства Божого¹⁷, в якому закладені всі замисли Батька світу. Прагнучи в помислах наблизитись до нього, людина почала бачити той “драматичний діалог” між плоттю і духом (плоть — земна рабня, дух — небесний цар), у процесі якого й народилася вона, щоб потрапити у третій вимір. І тільки в цьому “третьому вимірі” (“болісному прозорінні”) людина, переживши Содом, Гоморру, Ніневію, Вавілон, Рим, зможе побачити свого Батька-Творця. Це й буде та найбільша “радісна вість”, яка, очевидно, може настати через сприйняття Бога, зображеного на іконі. Радісна вість про спасіння душі. Але чи кожний може сягнути глибини цього “дива”? Адже ікона дається лише тому, хто її бажав, хто не може бути без неї жодного дня. Стоячи перед іконою, людина думає: “А чи завжди я маю те, що шукає душа моя?” Апостоли бачили Духа Святого, що сходив у полум’ї, а ми відчуваємо його в собі — тому й чутливі до ікони¹⁸, перед якою настає ясність і розуміння чогось великого, значущого. Тому й бачимо в її ликах щось дуже близьке й зрозуміле, коли, придивляючись, услуховуємось у своє глибоке, внутрішнє, до початку якого торкаємось порухом думки, завдячуючи писанням старих малювань¹⁹, тому й думка наша незвично пульсує, мовби автор її — ця енергетика, що сходить зі святих ліків моєї древлянської хати і летить у цей шалений бундючний світ.

Тому я так заповзятю думав про неї — вельми по-церковному зайшла вона в мою будучину, назавжди оселившись і заповнивши простір, куди могло устрибнути будь-яке лихо; я завдячую їй, що зацікавилася мною, моїми життєвськими гараздами чи негараздами, — я навіть сам, при всій суперечливості й драматургії моєї смерті²⁰, моєї відсталості думки прихилию до ширості, аби розмова з нею була корисливою не мені, пастухові й рабові, а вам, оскільки ікона просвітлює не мій, а ваш (наш) розум, виводячи з нетрів спорожнілі душі, мов Господь із пустелі.

Амінь.

● **Микола ЗАКУСИЛО**

Про автора
Микола Закусило — “етнічний письменник-монах”, який пише свої твори, дбаючи насамперед про духовну велич і зростання людської душі. Його “бібліотека для душі”: романи “Книга плачів”, “Грамотка скорблячих”, “Норинчанка і пах”, “Деревлянин і янголиця”, п’єси “Ковдуні”, “Глина світу” та інші, закорінені на глибокій польській мітології й демонології, відображають дух наших предків, які жили у давнину. Відродженню втраченого присвячено і його нове есе “Возбудися, душе моя (Піснь про ікону)”.

На Маковія пану Миколі виповнилося півстоліття. До свого ювілею письменник-художник підготував персональну виставку живопису “Архетипи Полісся”, яка відбулася в Музеї книги і друкарства (Києво-Печерська лавра). Ми щиро вітаємо ювіляра-іконописця і зичимо йому нових творчих успіхів.

тим, екх народ на шляху до істини сфантазував у образі янголів Божих, що збужує у нас постійно запотаємнене диво: откуль беремоса; а іконописець помічає на іконі янголів Божих ек светло вранешне — наше благоговенне надей і великих сподеванок про Царствіє Боже. Тож, даючи нам свежи екземпляр (летку крилату), Господь Бог наче постійно каже нам: неупааскудьте чисте, ояснене, непорочне, побережет — тогде перед вами одкриєшца Царствіє Боже.

¹⁸ Не все ікони серце вчуває одразу, але одна ікона заходить в жилище (осветилище) назавжди воспевати й ісполняти сладостія духовния коло живое душі.

¹⁹ Хто берешца светильничат (малюват) ікону, той не дондуже думат, шо сотворена нимже ікона — це вже його вместилище (власность). На іконах ініціялов не ставет. Маляр-іконописець далекий од спокуси, шо лише серце заздросною пихою: це моє. Жуодна ікона не належит ни тебе, ни мне. Вона приходит яко божественни дух з думкою іконописца, які освячує фарби і пензля, аби й тут не согрішити; за дошку вуон сідає чисти, як день, і ясни, мов небо. Куожна ікона стукає в серце церковного маляра, котрі не може йой не одчинит простор душі Божое, щоб молились к ньой нищі, убогі, рабі земні — ікона заходить у двері душі всіх, у кого вона не пуста і не заповнена мислями про Людину і Бога, Землю і Небо.

²⁰ Нагадаю ще й це: “Смерті немає, — казав св. Августин, — оскільки минуло минуло”.

МАГІЯ ВИШИВКИ

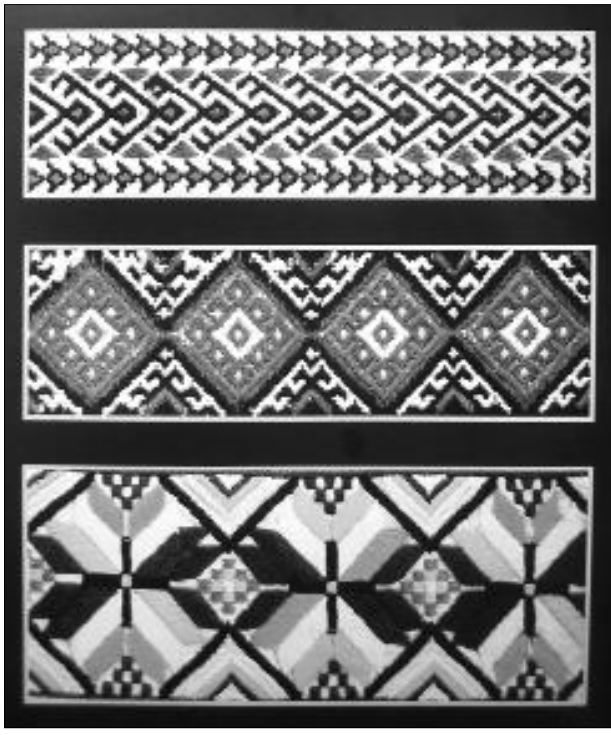
Відвідавши свого часу Косівщину, познайомилася з прекрасними людьми, представниками одного з найпоширеніших видів народного мистецтва, мистецтва вишивання — викладачами та студентами Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва. Вони продовжують наші національні традиції, створюючи неперевершені витвори з дерева, металу, кераміки, шкіри й вишивки. Адже Косів — батьківщина різьбярства, бондачима та студентами Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва. Вони продовжують наші національні традиції, створюючи неперевершені витвори з дерева, металу, кераміки, шкіри й вишивки. Адже Косів — батьківщина різьбярства, бондачима та студентами Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва.

Готуючи телепрограму, я ближче познайомилася зі справжнім майстром своєї справи Катериною Романівною Сусак — першим ректором Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, членом Національної спілки МНМ України, заслуженим працівником освіти України, яка 36 років віддала створенню національної школи художнього вишивання. Це справді викладач з ве-

ликої літери, яка виховала не одну плеяду народних майстрів. Її учні стали справжніми віртуозами своєї справи. Саме у співавторстві зі своєю колишньою ученицею Ніною Андріївною Стеф’юк, нині талановитим викладачем теорії моделювання одягу, Катерина Романівна і підготувала цю книжку.

“Адже вишивка — це наше гуцульське життя, — сказала Катерина Романівна. — На рушниках і вишивках доля українського народу: і смуток, і радість. Це символ добра і щастя. Серед простих людей живе потяг до прекрасного, естетично довершеного... Вишивки гуцульських майстрів яскраві, багатобарвні, зі складними геометричними узорами, які притаманні тій чи іншій місцевості. Особливо багаті вишивкою рукави жіночих сорочок і блузок. У такому одязі дівчина ніби квітка”.

На зйомках передачі дівчата демонстрували чудоді, яскравий, елегантний одяг, виготовлений і оздоблений власноруч. Кожний

ДО ДжЕРЕЛ

виріб дуже виразний та індивідуальний, відрізняється від типового жіночого вбрання.

Катерина Романівна розповіла тоді про свою мрію — видати посібник, у якому б відтворювалася прадавня техніка й орнамент української вишивки. І ось її мрія здійснилася. Багаторічна копітка праця Катерини Романівни та Ніни Андріївни Стеф’юк була викладена в книжці “Українське народне вишивання”, яка вийшла у видавництві “Новий світ” за підтримки Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам’яток історико-архітектурної спадщини ім. О. Гончара під орудою академіка Петра Тимофійовича Тронька.

Книжка видана українською і англійською мовами, що дозволяє вивчати наше мистецтво за кордоном. Видання дуже красиве, змістовне, оздоблене цікавими зразками української вишивки.

У ньому висвітлено історичні витoki вишивання, що сягають ще дохристиянської доби. Вишивкою оздоблювали інтер’єри, обрядові й побутові речі. Магічне й естетичне виступало в єдиному синтетичному зв’язку. А також автори подають корисні поради з питань гігієни, естетики праці. Детально розглядаються техніки не тільки вишивання, а й гаптування та аплікації, а схеми та зразки орнаментів допоможуть фахівцям поглибити знання у сфері художньої вишивки.

Книжка буде добрим помічником не лише для студентів і викладачів навчальних закладів декоративно-прикладного мистецтва, а й для кожного, хто не байдужий до цього вишуканого виду народного мистецтва. А особливо вона потрібна українським дизайнерам і модельєрам, які використовують у своїй роботі елементи оздоблення одягу в національному стилі.

Презентація видання відбулася в одному з найкращих музеїв України — Державному музеї українського народного декоративного мистецтва, справжній скарбниці нашої духовності. На свято зібралися художники, науковці, майстри народної творчості, журналісти і всі, кому не байдужа доля українського мистецтва, української книжки. Прозвучали добрі слова на адресу авторів книжки від заступника голови фонду, поета Івана Драча, директора Державного музею книги Олени Дмитрівни Погонєць, заступника директора Державного музею українського народного декоративного мистецтва Людмили Семєнівни Білоус, наукових співробітників і народних майстрів України. Приємно було бачити на святі щиро шанувальницю української культури, — дружину Олеса Гончара Валентину Данилівну.

У залі звучала й чарувала душу мелодійна українська пісня у виконанні народного ансамблю “Жайвір”.

● **Лідія ЛУЦЕНКО,**
тележурналіст

¹³ Жуонка лесникова нарожуwała, й вуон позвав бабу-пупорезку, пришла вуона, костигу поставила в кучережник, а сама до ікони: благослови, Мати Божа, оце невинне, шо йде од тебе, — а та вжо крутица в луожку, реве ек корова, а те роздирає їє, дорогу шукає себе, зве пупорезку, пупорезка мие руки, полоше рота вуодою з травою, полує ікону, а после зубами розкушує і язиком зализує, а ночу до сход сонца вуоди принесе, нагрее в природі і купає породелю тріо рази напроти ікони і новорodka купає в туй вуоде, ше туда траву хрестом порубає, а потім ллє, і вуода дзорить по нагненому телі, пупорезка пий, каже, породеля ротом хап, пупорезка ше укликне, породеля ковть, а после пупорезка, хапнувши губами, оббрызкує хату, полуєца і коло ікони обхрещуєца, шоби дитя росло хутко й невхилим.

¹⁴ Воистину: горить і не згорає.

¹⁵ У мойом селє “язичники” ше й дощолъ забивають швайками хропучу скотину (свиноматок, кабанов, кнуров, рохачов-безплodников), вичерпують з неї кров і виймають міхура і, викотячи в попелі, висушують, а потім губами сильнейши “язичник” надовує і сочиняє дєтям “празник міхура” — дєти граюшца тим міхуром у розни гришца. Такі празник, токо зо своїми обрядами, є і в оддалених народов — див. про це у “Короткій історії культури” Джека Ліндсея.

¹⁶ Буття — це небуття, а небуття — це буття — вслухайтєся.

¹⁷ Садитель жизни нашое — Господь Бог истину приховав од разумних і одкрив єя деткам крила-

Закрийте вуха, генії, світ вас почує. Розплющте очі, пророки, безсмертя виграв я. Душа це учуяла й поселилась на кінчику плоти. І душа щаслива. Добре, що хоч душа є безплотною, і нікому її розіп'ять. Один лиш Бог відає, тому й щаслива, що поселилась у мене. І як тільки нічка темненька, я кладу її на спочинок, думаю, що одише, а потім вигукну радість мою², розведу руками: батько мій — небо, мати — земля, а я — церква.

Во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа.

Раніше я не знав, що ж таке хвора душа моя, але тепер минув час і мене ще більше мучить: чому ж примхливою вона стає з літами. Після ранкової літургії мені пораяв священник: якщо ти будеш щодня боротися з гріхом і мати над головою ікону — душа очуняє³.

Але пишу я це не тому, що заволоділа серцем моїм ікона Божя, в якій я маю надію богомолитися. Ікона — молитвениця людей, до неї моляться весь світ, і вона мовби омиває живою водою грішні душі. Якщо з глибокою вірою услухатися (вмолюватися) в ікону, то вона тобі може повідати багато чого. Навіть більше — може явити тобі віщі сни, які справдяться в реальному житті. Але “услухування” (бачення) має бути цілком самотнє, у присутності лише своєї душі, у надвечірній час, після заходу сонця, коли вже й пташки полягали спати. Все залежить від того, наскільки ти віруюча людина, і яка віруюча, і в що ти віриш. Ікона може явити тобі чийсь голос, чийсь образ, який ти хотів би бачити, чути, за яким ти постійно сумуєш у радості своїй. Через ікону ти можеш побачити своїх спочилих батьків, поспілкуватися з рідними — все залежить від тебе, і не гнівайся, якщо такого спілкування не відбудеться, ти сам у цьому будеш винний; роби так, щоб воно відбулося потім — попереду ще багато днів, щоб *пізнати ікону*, вдосконалюючи свою сутність перед лицем світу.

Радуйся, яко небесная срадуются земним: радуйся, яко земная слюкоствуют небесним. Радуйся, Наречена Ненареченая⁴.

Ікону я бачив у цвітучому саду, у траві, у біжучій воді, у польовій дорозі, у дрімучому лісі, на хатньому затиші, у соломі на возі, у житніх колосках, у буслиному гнізді, в могилі пастуха, у тракторі орача, у батьковій робітні, у маминих очах (коли народжувався), на сестрині ліжці (коли помирав), на бабусиних грудях (коли хоронили), в арцабі, що звала безвісти пропавших, на старому лежку батьківської хати, в засторонку, де телілася королева, в курнику, де неслися кури, в смородині, де ховалася лисиця, на призьбі, де грілися жучки, у хатній стрісі, де зимували горобці, в шибиці, що віддзеркалювала вогонь у печі, у скрині, де лежали ватянки померлих родичів, у черепиці Насті Дякової, до якої приходив муж-покійник⁵, у хриплому голосі діда Миха-

їла, старости церкви, який розказував, що ікона плаче, ікона сумує, тужить, опечалює, освітлює і просвітлює, врівноважує і скорбить, дає енергію жити в злагоді з самим собою, владноє тривогу про смерть⁶, вигонить бісів, чортів, упирів, вовкулак, вільом, які, знекровлюючи тіло, грабують його, а потім, умертвляючи, спопеляють; але й за небіжчиком ікона стежить: якщо покласти образ в труну під голову небіжчика, то душа його в злагоді залишить тіло, не сумуватиме по ньому.

Отже, ікона є вічна радість душі нашої, вона гармонізує природу, очищає її енергетику, стежить за нами, коли ми ще в утробі ма-

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹)

Фото О. Литвиненка

тері, ікона приймає у світ немовля, злучає душу з тілом, хрестить, оберігає в просторі: проводить в школу, військо, на службу, сповідує, вінчає, прибавляє розуму (освітлює), знаходить місце, де покаяться цій окаянній душі⁷, щоб знову не грішити, не лукавити, не богохулити, не робити того, чого не бажаєш, заповнити пусточе місце любовію, щоби не вселилась якась сатана чи інша напасть⁸.

Ікона стежить за рудами й родбми, і за народами. Її мали мудреці й пророки, сячі й пастухи, музиканти й художники. Вона надихала творців ікон, фресок і мозаїк, майстрів соборів і церков. І тільки “революціонери” скося зирили на “Божий лик”, погляд якого відчували на собі, але не розуміли (хоч десь на краєчку душі якийсь порух думки таки ворухив здогад⁹. Ікона хвилювала, ікона надихала, ікона й лікувала¹⁰. Зв'язки з іконою коригуються тими почуттями і тим світлом, яке

і вічний-вічний діалог між людиною й Богом. Ікона — це хорал сприйняття, хорал бачення і хорал розуміння. В іконі показано вічну драму, історію *здійснення*. Та все ж ікона — це передусім *вічна людина*. Без людини ікона не живе, людина творить ікону й та призначена тільки їй. Ікона мовби живий апостол, вона послана по всій землі проповідувати радісну вість — спасіння¹¹.

Ще мої далекі прашури-пастухи брали з собою на пасовисько ікону, яка охороняла б овець і корів від грому та блискавки; цей “новий завіт” спасав не тільки живих, а й мертвих, їхні “оселі”, де покоїлися раби земні, присвятивши всього себе історичному поклонанню — творити світовий процес за небесним поклонком-волею. Голос Вічності звучить з ікони, віддзеркалюючи лик Божий від лику людини, які у свідомості мають одне злиття для прийдешніх поколінь; через ці по-

коління й епохи в іконі “зображено” ріст людського і Божого духу, єднання, яке єднань не заради єднання, а заради місії-єднання, яку покликані чинити Людина і її Творець — Батько світу, поступово розкриваючи їй-таки найвищу таїну буття, призначену для неї ж таки. Кожний етап (покоління, віки, епохи) такого “єднання” може “втілювати” в себе тільки ікона, аби розкрити певний “рівень” майбутнього “народу-нації”. Таке призначення ікони возвеличується над усіма святими книгами, оскільки сторінки їхні можуть вміститися в одному лише ликові старої ікони. Отже, віки знадобилися, щоб створити першу ікону. І вона через віки-епохи й далі хвилює нас, проникаючи у глибину людського розуму. Перед нею стоять тисячі грішників, до неї моляться мільйони бідних і багатих, яких вона супроводжує від початку і до кінця їхніх днів. Але навколо неї ведеться й напружена боротьба. Навіть великі митці, спостерігаючи за тяжкою злиденною працею людей,

прокинали ікону, вбачаючи в ній Бога. Ікона піддавалася нищівній знищувальній атаці “зверху” і “знизу”. Її (лика Божого) не розуміли “ідеологи”, її не розуміли й прості ратаї (селяни) через свою убогість і нужду, особливо в період голоду і війни-розрухи. Лише згодом збагнули: ми рубаєм¹² ікону — рубаєм тіло своє, ми палим ікону — спалюємо душу свою. Та все ж “проклята ікона” й далі жила, прокладаючи собі дорогу до всіх країн і континентів. Що ж за святість така — неоціненний образ, над яким моляться, який знищують, а він переживає цілі віки, народи-нації, величезні імперії. Яке величне диво і яка велична сила, що виявив її Господь через людину, заховавши найбільшу таїну в цьому образі — покаяння через смерть. І лише думаючи над цим, людина обдумує і свій життєвий шлях: куди і звідки, і для чого? З такими почуттями вона стоїть перед іконою, де — жодних правил,

жодних повчань, жодних знань, жодних тлумачень, але дуже багато життєвої сили, що орошає й омиває дощовими потоками стозтерзану душу¹³ на всесильних вітрах. Ця “неопалима купина”¹⁴ вічна як день, як небо, як повітря, що ковтає його перед початком трудного спекотного дня. Ікона — мовби сонце, вона висвітлює людині шлях до провидіння, через неї осмислюються всі дороги, що відводять до істини. Ікона має свою мову, свої символи та образи, які не кожному дано знати; тільки глибоке заглиблення і сприйняття ікони може розкрити ці символи, проглядаючи світло пізнання, читання ікони вимагає певної підготовки від сплячої душі, яка, пізнавши ці “закони”, може багато чого усвідомити, збагнути, розвіявши туман століть, який затуляв від нас справжній текст образу; силу при-

Закінчення на с. 12

¹ Ікона жила у мене з молоком матері, коли пришов на землю. Але одного разу я отшов од світлого образу, а теперечки знов пришов. А голос той мине ще й дощолу учуваєща: “Синочку, не малою на осиці ікону, бо на ній повісився Іуда”. І вже по тому, в часі, замолюючи своє гріхи, я сев писати сей *народний образ*, екі постійно виказує мене той драматичний діалог між небом і землею. А ночу бачив, як листя на осиці червонило: то виходила кров земна, пролита за людей.

² Хто молишся, прийді і узри.

³ Але ж коли хворь внутрі, то яке ж це блаженство — одчуват своє в'януче тело листком землі, до екого вже смерть хилишся, що вже й свято мовби якесь учуваєш, що й несе тобі таку приємну радостну вість.

⁴ Встань ото сна, остав себе здесь і переклади своєю душе на самоте в тишине животней сяже. Непознаване, неузнаване не повинно быть непознаним.

⁵ Ця жуонка мине розказувала, що ікона заговорила до їе мужа, нехотячого вмирати, щоб той познав Бога в собі. После вуон умер і почав приходит до свуюе жуони у вигляді Бога. Господи, утврди, вразум і помилуй падших.

⁶ Кожна ікона просвітлена Богом, його думками. Тому вона постійно говорить з душею, вона приносить мужу й жуоне силу думки й силу прозріння. В іконі все просто, почти “примітивно”, але за цюю “примі-

тивністю” odkриваєща глибокі духовні простор, куди й потрапляємо ми, познаючи ікону. Отож постійно глядя на ікону, пропольйте свого розуму думку, що зо смертю вашого тела вмираєте й Ви. Не диветеса на смерть зо страхом, смерть така ж радість і нежность, як і життя, вона може ошасливити душу, якщо Ви доростете до позитивного “чуття” Вечності. Хоча, безсумнітельно, ввойти в тесне ворота Вечності не все зможот. Попервах треба буде скинуть із себе нелегкі мішок “греха”: очистища ото зла, заздрості, егоїзму, ненависті, духовного і телесного рабства. Еслі же не зможете, моленнем попросіте цього у свого Наказія. Защититель нищих допоможе Вам. Але це не означатиме, шо Ви навучитеса *любити*. Любов — найбільша животворяща сила. Пророки виділи як багато коїща на земле зла, тому вони отрочо верили в моральну светобудову общества, в моральні светопорядок, у вишу волю й любов. Того й *одкривали* себе. Отож — остав мислі земні й “одкрой себе”. Нехай із тебе затемкає светло любви. Одкрой себе і зречиса себе, свойого егоїзму (егоцентризму), оскільки любов — Царство Божіе. А оскільки любов — це ми, то і Царство Божіе — це ми. Познаймо себе.

⁷ Коли лягаю на спочинок і руки кладу на живот, шо живит мене, глядя на ікону, вчуваю дефект думки, то вони чомото саміе бежат на груди і легают навхрест, мовбито обхрещуют усе тело й душу. Тогде

я думаю себе: “Тело — це храмина моего духу. Есби тебе не тре було твоє тело, то ти би його не мав, твоє тело — це орудіе твоє душе й духу. Ось потому є великим грехом, коли ти сам забираєш у свойого тела житіє — покладаєш на його своє руки. Не ти народив себе, не ти маєш право розпоражатися собою. Бог дав — Бог забрав, отняв. Твоє назначенне в цьому светі только виконать (ек слуга) найбільше заданне Творца”. Того охрестиса собою й осудиса собою.

⁸ У плотском, тварном светі постійно є розбишак, а в духовном їх ма. Того й думаю про ікону.

⁹ Даже очманилие заостенелие й задріпаніе на селе і в городі атеїсти (чув і бачив особисто в свойому присутствії), вмощуючи на спочинок, потай пероводили подих: “Ох, Боже, Боже”, — і з цими словами склепывали повеки.

¹⁰ У Господньому леті 1739-му священник Охтирської приходської церкви во ім'я Покрови Богоматері, людина благочестива і чеснотлива, вийшов косити на свойому подвор'ї. Махнув два разочки коуосою й побачив у траві освітлену ікону Богоматері, молящуюся перед розп'яттем Господа. Священник у благоговейном страсті окрив себе хресним знаменем і, широко помолвивши, ззяв св. ікону думою. Родина його пометила, шо в куюмнаті, де висела ікона, був екіся страх перед сном. А через три годочки з дня пришестья ікони, в празник Покрови,

священник вшов у куюмнату й восторгса от незвичного ея светла. Явленне ікони повторалоса вельми часто, але священник нікому про це неказав, убо благоговейно моливса. Одиножди в дремотте вуон побачив Богоматір і почув ея повеленне очистит од пилу й омити чистою водою ікону. Священник, пробудивши, поспешив вполнити ея повеленне, очистив і омив, і вуоду ікону хтев однести в реку. Але опосля знов заснув і в дремотте побачив ек вуон іде рано до рекі й несе вуоду, екою омив ікону, а на путі к реке почув голос Богоматері: “Возвратиса дудому й храни цю воду, вона буде ісцелят всех страждущих лихоманкою”. У священника була дочка, давно вжуо боляща лихоманкою і, пробудивши, вуон дав йой попоти цюо вуоди, і дочка його отодуже оздоровилася. Опосля цього все страждущие лихоманкою почали молитовно звертацца до сеї ікони, і свята ікона давала їм чудесное ісцеленне. Бача чудесное ісцеленне од ікони, священник забрав ея із свойого дому в приходську церкву і здесь-го вона просіяла багатощими ззеленнями. Празнуєща 2 липня. Сюже моли, і спасе души наша.

¹¹ Коли свет хитає, ікона в куюдом серці сприяє.

¹² В моему залессі (Полессі) живут три чловені, екі рубали ікони: один з них онемев, другому после хворачки одтяли язика, треті же на свою покарю.